AYLIK SİYASİ GAZETE

KOSTANTİNİYYE HABERLERİ

ÖZEL SAYI / 28 SAYFA

Gazetesinin adının sansür edilmesi dünya basınında..

Financial Times gazetesi'nin 8 Mart 1991 Cuma günkü sayısının 18'inci sayfasında **"SANSÜR"** başlığı ile yer alan ve Tarih profesörü İlber Ortaylı'ya dayanarak verilen haberde, İstanbul Valiliği'nin Kostantıniyye Haberleri gazetesi'nin adını sansür ettiği bildiriliyor. Gazetenin kupürü ve haberin tercümesi "F.T." sayfasında.

AYLIK SİYASİ GAZETE

BİZİM ŞEHİR* HABERLERİ

(Yıl : 2, Sayı : 20) Nisan 1991 Fiyatı : 5000 TL. (KDV Dahil)

Dr. SÖZEN: "İstanbul'un en önemli sorunu" diğer bütün sorunların da kaynağı olan, Anadolu'nun 33 kentinden süren GÖÇ

BAŞYAZI

YAŞASIN OPORTÜNİZM!

Doğru söyleyeni dokuz köyden kovduklarından olacak, basında, köşe yazılarını "ONUNCUKÖY" başlığı altında yazan gazeteci dostlarımız var. Kostantıniyye Haberleri de doğru bildiğini söylemekten çekinmeyen ve gerekirse 10. KÖYE sığınmayı yeğleyen tavrını korumayı sürdürecek.

BARIŞA DOĞRU.

Savaş'ın bitip de gerçek paylaşım savaşının, diğer adıyla barışın başladığı şu günlerde Türkiye genelinde de "cin hesaplar" dönemi başladı ve bunların çoğu İstanbul odaklı olarak gündeme geldi.

İSTANBUL FEDERASYONU

Futbol federasyonu oluştururmuşçasına, büyük bir rahatlık içinde tartışmaya (!) açılan İstanbul federasyonu düşüncesinin, kürtçenin serbest bırakılmasının hemen ardından gündeme gelmesi insanı düşündürüyor. "UNITED STATES OF TÜRKİYE" mi? Hele bir federasyon kurmaya alışalım, ardından Türkiye Federal Cumhuriyeti'ne geçiş de kolaylaşır, tabii bu görüş, barış masası görüşmelerini de pazarlık aşamasında etkiler. Bu oluşumun ardından da "BAŞKANLIK SİSTEMİ" görüşmeleri, tartışmaları da ister istemez başlar. Tayin edilmiş valilerin yerini seçilmiş federal başkanlar alır, falan filan... Tabii bu bizim işimize gelir çünkü seçilmiş federal başkan çıkıp da yasaları karşısına alarak "Kostantıniyye adını yasakladım" diyemez, en azından çekinir! Yaşasın Oportünizm!

(Devamı Yirmidörtde)

BİZİM ŞEHİR HABERLERİ

Dr. NURETTİN SÖZEN

Gazetemizin sahibini ve editörünü makamında kabul eden İstanbul Büyük Şehir Belediye Başkanı Dr. Nurettin Sözen ile yapılan söyleşi "SÖZEN" sayfasında.

İstanbul'da 4.6 şiddetinde DEPREM oldu..

YAZISI DÖRTVİRGÜLSEKİZ SAYFASINDA

"AKAAKA-KEMKEM-İLİİİLİ"

* İsm-i müsteardır!

Editöre Göre
Kerim Fersan

BŞH + KH vs. Z + V ya da çok teşekkürler..

Şu son günlerde geçmekte olduğumuz geçitten, hani kahve falı bakanların tabiri ile "feraha çıkmak" umudu olmasa çıkamazdık diye arada düşünüyorsam da, yeni yeni anlamaktayım ki; duyduğumuz kızgınlık ve doğaldır ki üzüntü bizi kamçılamakta olduğu için; daha iyi, daha doyurucu bir gazete diye kendimizi eksisine göre iki misli helak etmekteyiz. Huysuzluk ve sivridillilik konularında ezelden yenişemediğimiz Patronla birbirimize girip, girişmelerimiz daha etkin biçimlerde cereyan etmekte, müsademelerin şiddetinden bizar olan çoluk çocuk hayli sıkça olmak üzere birbirlerine sarılıp ağlaşmakta, karılarımız çarpılarak kırılan kapıların tamiri için marangoz çağırmaktan artık bezmiş bulunmaktadırlar. Ancak umuyorum ki elinizdeki sayının bütün bunlara değeceği konusunda benimle aynı görüşü paylaşırsınız...

Kostantiniyye'yi ÖLDÜRMEK isteyen kişi, kurum, kuruluş ve her ne ise onlara da şükranlarımı arz ederim bu durumda...

Yahu, insanlar bizim gazeteyi haber yapıyorlar, ama dillerini döndüremeyip, daha doğrucası gördüklerini okuyamayıp "KONSTANTİNİYE" diyorlar, ardından "gizli Bizansçı'lar da vardır" diye sözüm ona laf dokunduruyor, ondan sonra da gönderilen cevabı yayımlarken; "üzerlerine alındılar" diye saldırganlıklarını devam ettiriyorlar.

BU NE ANLAŞILMAZ TAVIRDIR? Yoksa çok açık bir tavır da ben mi anlamak istemiyorum?

O yazıyı yazana büyük saygım olacaktı eğer altına da bir not koyup; "ben aslında size kesinkes karşıyım, yazıdan anlamamışsınızdır diye açık açık söylüyorum, ayrıca ben sizi ilgili makamlara da ihbar ettim belki farkında değillerdir diye"... diyebilseydi.

Ama nerede o uygarlığı gösterebilecek babayiğitler?

Ben anlamak istenmeyeceğini bile bile bir kez daha anlatmak istiyorum, hem de tane tane;

1 — Bu isim, varlığımızı borçlu olduğumuz ecdadımız Osmanlı'nın hiç bir korkuya ya da komplekse kapılmaksızın, kentin geçmişini gömmek gibi bir niyet taşımadığını anlatmak istercesine kullandığı, bu yüzyılın başına kadar paralarına bastığı isimdir. Geçmişimizi anımsatsın, tarihten gelen bir isim olsun, kabacası "yahu bari nostaljik olsun" diye koyduk onu; yani bu olgu, İstanbul'u Helen Cumhuriyetine satma hazırlıklarımız kapsamında değil demek istiyorum...

Anlaşılıyor mu?

2 — KONSTANTİNİYYE'yi kullananlar "gizli Bizansçı" ise İSTANBUL'u kullananlar "aşikar Bizansçı"dır. Çünkü işte esas bu isim hiç mi türkçe değildir; (BKZ. Konuyla ilgili bütün GERÇEK tarih kitapları).

3 — Bu gazeteye "bir gazete" diyemeyip de "Bizansçı" ya da "muslukçu" yahut "patates-soğancı" ne bileyim "kominist" (gülmeyin, onu da dediler) her ne ise diyenler, yalnızca onu "söyle bir" olsun karıştırmak çabasını göstermemiş kişiler olabilir.

(Devamı Yirmidörtde)

"Konstantiniyye Haberleri"ne so

stanbul'a Konstantiniyye diyen aylık siyasî bir gazetenin 3asın Kanunu'na nuhalif bulunarak sminin değiştirilmesi stendi. Bu tür isimler nilli haysiyetimizi rencide ettiğinden leğiştirme kararı yerinde bulurdu

M.ALİ EREN

İstanbul kimin eseri?..

K ÜLTÜR-SANAT

Frenklerin "Kostantınıyye" demekte ısrar ettiklerini söyleyen A

'İstanbul, izzeti nefs mes

M.ALİ EREN

M. Necati Sepetçioğlu

Atilla İlhan

'Kostantınıyye'cilerden cevap g

Ve Kostantınıyye Haberleri'ne karşı yayın sürdürüyor...

Zaman gazetesinin 10.3.1991 günlü sayısında Konstantınıyye Haberleri gazetesi'nin adına koyulan sansüre destek veren yayın sürdürülüyor.

İSTANBUL, İZZET-İ NEFS MESELESİ

Atilla İlhan'ın "Cumhuriyet döneminde İstanbul adı izzeti nefs meselesi yapılmıştır" görüşüne de yer veren gazete, Yılmaz Öztuna, M. Necati Sepetçioğlu, İsmet Bozdağ ve Özdemir Kaptan'ın görüşlerine yer vermiştir. M.N. Sepetçioğlu'nun, Türk aydınının 60-70 yıldır ruh sapıklığı içinde olmakla suçladığı soruşturma Özdemir Kaptan gazetemizin yayın kurulunu "Bu seçkin aydınlar, başkalarından ayrılmak, farklı olmak, halktan farklı bir şekilde İstanbul'u isimlendirebilmek için bu tür tavırlar sergiliyorlar" demiştir.

GAZETEMİZİN YANITI DA YAYIMLANDI

Öte yandan Zaman'ın 14.02.1991 günü yapmış olduğu yayına, gazetemizin sahibi Cüneyt Ayral'ın vermiş olduğu yazılı yanıt da 10.3.1991 günlü nüshada "Konstantiniyye'cilerden cevap geldi" başlığıyla aynen yayımlandı. Basın ahlâk kuralları çerçevesinde bu yayının yapılmış olması, gazetemiz yönetimince olumlu karşılandı.

ZAMAN
14 ŞUBAT 1991 PERŞEMBE — FARKLI GAZETE — Fiyatı: 1000 TL.

Zaman gazetesi "Kostantiniyye" adının yasaklanmasını olumlu buldu..

İstanbul'da çıkan Zaman Gazetesi'nin 14.02.1991 günlü sayısında M.Ali Eren imzasıyla yayımlanın yazıda; "Bu tür isimler milli haysiyetimizi rencide ettiğinden değiştirme kararı yerinde bulundu" şeklinde bir açıklama yapılarak valiliğin kapatma kararına destek verildi.

Gazetemizin kapatılmasına ulusal basınımızın gösterdiği tepkiler (II)

Gazetemizin geçen sayısında yayımlanan tepkilerin ardından, bir çok aylık ve haftalık dergi de konuya karşı hassas davrandı ve tepkilerini göstermekten kaçınmadı. Yalnızca Abone sistemi ile dağıtılmakta olan bazı dergiler gazetemizi arayarak konuya ilişkin geniş bilgiler aldılar. Bu dergileri de elimize geçtikçe tanıtmayı sürdüreceğiz. Örneğin Adalet Dergisi'nin Mart sayısı biz yayına hazırlanırken elimize henüz geçmemişti.

Dekorasyon Dergisi Yazı Kurulu almış olduğu bir kararla, derginin içeriğini hiç ilgilendirmediği halde konuyu derinlemesine işlemiş ve yayımladığımız haberi yapmıştır. Gösterilen ilgiye ve desteğe teşekkür ederiz.

ADAM DERGİSİ
MART 1991 — 15.000TL

ATIŞMA
ESER NOYAN
ENGİN NOYAN

RAPSODİ

KONSTANTİNİYYE HABERLERİ' MAHKEMELİK İstanbul Valiliği'nin adının eski Bizans'ı anımsattığı için yayınlanmasını yasakladığı 'Konstantiniyye Haberleri' gazetesinin Ocak-Şubat 1991 sayısı 'Bizim Şehir Haberleri' adıyla yayınlandı. İbrahim Ayral Holding'e bağlı Proklus Reklamcılık ve Yayıncılık tarafından aylık olarak yayınlanan siyasi gazetenin İstanbul Valiliği aleyhine açtığı dava İstanbul İdare Mahkemesi'nde devam ediyor.

ESNO ve ENNO'nun emektar Land Rover'inin içi. Motör gürültüsü benzin kokusu ve iyice eskimiş tentenin aralıklarından sızan rüzgârın keskin soğuğu. Gece. Boğaz Köprüsü
ENNO *motör gürültüsünü bastırmaya çalışarak*
Ne?
ESNO *aynı şekilde*
Kostantiniyye Haberleri gazetesini kapatma kararı almışlar dedim.
ENNO
Hoppalaa! Neden?
ESNO
Adı "eski" Bizans'ı hatırlatıyormuş da ondan!
ENNO
Ne? Ne dedin, neyi hatırlatıyormuş?
ESNO
"Eski" Bizans'ı hatırlatıyormuş adı!
Kısa bir diyalog sessizliği. Motör gürültüsü berdevam
ENNO
Güzel.
ESNO *dehşet içinde*
Ne?
ENNO
Harika!
ESNO *sinirlenmeye başlayarak*
Ne diyorsun sen! Benzin kokusu başına vurdu galiba!!!
ENNO
Olaya sadece iyimser açıdan bakmaya çalışıyorum sevgilim.
ESNO
İyimserlik bunun neresinde? Topu topu bir tanecik doğru dürüst İstanbul gazetemiz vardı, o da elden gidiyor! Zaten kaç okuru vardı ki!
ENNO
İyi ya işte! Bu karar sayesinde herkes Kontantiniyye Haberleri'nin adını duydu. En azından varlığından haberdar oldu. Fena mı?
ESNO
Pollyanna'cılık oynamak için biraz fazla kart sayılmaz mısın?
ENNO
Teşekkürler. Ha, bu arada yarın mahkemeye başvuralım, hem de hiç vakit kaybetmeden!
ESNO
Neden?
ENNO
Bizim büyük oğlanın adını değiştirmek için!
ESNO *büyük bir şaşkınlıkla*
Bu da nerden çıktı durup dururken?
ENNO
Durup dururken olur mu! Ya bu gidişle onu da "kapatıverir"lerse?
Neme lâzım!
ESNO *hâlâ şaşkın*
Anlamadım.
ENNO
Bunda anlaşılmayacak bir şey yok ki sevgilim; onun adı da eski Osmanlı İmparatorluğunu çağrıştırıyor...
ESNO
Murat'ın mı?
ENNO
Tabiî ya! Aynı adı taşıyan tam beş tane padişah vardı! Yoksa sen padişahlıktan yana falan mısın?
ESNO
Saçmalama!
ENNO
Kim? Ben mi?
Kısa bir diyalog sessizliği. Motör gürültüsü berdevam
ESNO birden
Eyvah! Adam!!!
ENNO *aniden frene basar. Lastiklerin çığlığı. Ortada kimse yoktur*
ENNO *sinirli*
Ne adamı be! Çıldırdın mı sen? Köprünün üzerinde adamın işi ne!
ESNO *sakin*
Öyle adam değil sevgilim, sinirlenme. Bizim dergi ADAM'dan söz ediyorum!
ENNO *emektarı tekrar yola koyarak*
"Eyvah" neden öyleyse?
ENNO *çok üzgün ve endişeli*
Ya onu da kapatmaya kalkışırlarsa?
ENNO *telâşlanır*
Sus; ağzından yel alsın! Neden yapsınlar ki böyle bir şeyi? OA maşallah...
ESNO ENNO *'nun sözünü keserek*
Hıristiyanlık propagandası çağrışımı yaptığı için!
ENNO *şaşkınlık ve dehşet içinde*
Ne?
ESNO *sakin*
Hıristiyanlık âlemi terminolojisinde Adem babamıza "Adam" denmiyor mu? Üstelik Tevrat'ta ve İncil'de...
ENNO
Yeteeerrr!!!
ESNO *taviz vermeden*
Kaldı ki biz de müthiş bir tehlike içindeyiz!
ENNO
Biz mi?
ESNO
ENNO ve ESNO... Şifre isimler! Her an münasebetsiz bir çağrışıma yol açabilir ve...
ENNO *dehşet içinde frene basar*
Resmen paranoyaksın sen!!!
ESNO *sükûnetini bozmadan gülümseyerek*
Kim? Ben mi?
Kısa bir diyalog sessizliği. Derken korna sesleri.
ENNO birden gülmeye başlar.
Trafik polisleri köprü trafiğini bloke eden şüpheli görünüşlü bir Land Rover'e doğru hamle ederler.

KOSTANTİNİ...NE?

YÜZYIL

Zaman'ın zamansızlığı

İstanbul'da iki yıldır aylık olarak yayınlanan *Konstantiniyye Haberleri* adlı gazetenin adı yüzünden kapatılması tepkilere yol açmıştı. *Zaman* gazetesi de sonunda yasaklamaya destek veren bir haber yaparak "vazifesini ifa" etti. 14 Şubat günü M.Ali Eren imzasıyla yayınlanan yazıda olayın gelişimi özetleniyor ve yazar Nihat Sami Banarlı'nın görüşlerine yer veriliyor. Banarlı'ya göre, "İstanbul Konstantiniyye'yi unutturmuş. Türk çizgilerini bu vatandan silmek, yerine eski Bizansı'ı diriltmek ya da bir takım menfaat abidesi dikmeye çalışsanlar" var. "Nerede bir kazı yapılsa altından çıkan en ufak bir Bizans taşı mukkades bir abideymiş gibi hemen oraya dikiliyor, etrafı açılıp süslenerek orada bir Bizans hatırası diriltiliyor".

İstanbul Fetih Cemiyeti adına görüş açıklayan Said Başer ise "Aziz İstanbul sıfatını almış bir şehre Konstantiniyye demek en azından bu millete karşı saygısızlıktır" diyor.

Yazının sonunda Banarlı'nın iki sorusuna yer veriliyor: "Yurdumuzdaki bu sinsi Bizansçılar kimler? Ne maksatla hangi menfaate hizmet ederler?"

Yıldız Köşkünden

DEMİR ÖZLÜ

Yıldız'ın sırrı, mevcut olabilecek her türlü imkân kullanılarak şimdiye kadar dünyaya kapalı tutulmuştur. Esasında köşkün işlemeli, yüksek demir kapıları, bazı vesilelerle avrupalı hükümdarlara, diplomatlara, büyük finansçılara ve sanatçılara açılmıştır. Bu kapılardan girenler çok iyi düzenlenmiş çakıl güzergâhlardan geçilerek, sultan Abdul Hamid'in muhteşem bir lüks ile evsahipliği yaptığı oldukça mütevazi köşke geliyorlardı. Ama anayol güzergâhınca dizilmiş konaklarda ve sık yeşillikler arasına yerleştirilmiş pavyonların içinde bütün dünyadan nelerin gizlendiğini bugüne kadar hiçbir yabancı göz görememiştir. Yıldız ile çok yakın temâsta olan cüz-i sayıdaki bazı kişilerin haricinde, kimselerin bilmediği, görmediği ve şimdi burada sunduğumuz resimler, Abdul Hamid'in gözdelerinden olan saray fotoğrafçısı Sami Bey tarafından, padişâhın emriyle çekilmiştir. Bu nadide resimlerin hanıdır büyük bir titizlikle muhafaza edilen Yıldız atölyesinde gömülü olduğu biliniyordu. Ve sadece Abdul Hamid'in masalımsı sarayını altüst eden son zamanlardaki karışıklıklar, bir gözüpek kişinin bu çok değerli hazineyi ele geçirmesine imkan sağlamıştır. Bu hazineden birkaç resmi, biz burada okuyucuya sunuyoruz. Resimlerden birinde, sultanın ikamet eylediği köşk arka canibinden görülmektedir. Kafesli pencerelerinden de anlaşıldığı üzere, rüyalardaki güzellikte sularla çevrili olan köşkün bu arka canibinde, Abdul Hamid'in samimî çevresini teşkil eden hanımlar ikamet eylemekteydi. Haremağalarının amansızca nöbete durduğu sarayın bu yakasına hiçbir avrupalı göz ulaşamamıştır. Hanımlar, sahilde bulunan birçok motorlu sandal ile gezintiye çıkarken, efendileri, penceresinden gözlerinin önünde uzanan hareketli hayata saatlerce dalıp giderdi. Haremdeki hanımların ikamet eylediği iç odalar esasında oryantal bir azametle döşenmiştir. Ancak kültürlü bir avrupalıda hiç de zevk verici bir intiba bıraktığı söylenemez. Kadın kişiliğini işaret eden hiçbir emare olmaması, her yerde rebarüz eden bir karakteristiktir. Ve buna rağmen burada gerçek oturma odalarını, yazı odalarını, tuvalet odalarını ve büyük bir salonu önümüzde görüyoruz. Bu hoş hanımlar, vakitlerinin büyük bir kısmını, şâhaser elişi mobilya ve nakışların bulunduğu salonda, altın kafesler içinde geçiriyorlardı. Pencerelerdeki jaluziler o esrarlı yarıkaranlığa sebep teşkil ediyordu. Bu husus da, haremdeki hanımların çoğunun çektiği müzmin göz ağrılarının asıl suçlusudur. Gözleri güneş ışığına tahammül edemiyecek kadar hassaslaştığı için, dışarıya çıkmak mecburiyetinde kalanlar güneş gözlüğü takıyorlardı. Tuvalet odasından bakıldığında yanyana iki oda görülmektedir. Sağ tarafta bir aynalı dolap ve onun karşısındaki duvarda bir tuvalet aynası bulunmaktadır. Aynaların karşılıklı konulmuş olması sayesinde tuvalet masasının önünde oturan birisi, uzak mesafeden bile odaya giren herkesi görme imkanına sahiptir. Ziyaretçiler, büyük paşaların konaklarında olduğu üzere, sultanın köşkünde de ustaca yerleştirilmiş aynalar sayesinde bu en kutsal kişiye varana kadar, geçtikleri bütün odalarda kontrol edilmekteydiler. Sunduğumuz resimlerden birisi, bize harem prensesinin oturma odası hakkında bir fikir vermektedir. Masanın üstünde mücevher kutusu görülmektedir. Kutunun içindekiler ziyaretçi hanımlara ve hizmetçilere sürekli olarak gösterilmektedir. Aynanın altına doğru, konsolun üstünde bir şişe kolonya ile pencerenin yanında, pek de sık kullanılmadığı görülen bir yazı masası durmaktadır. Buna karşılık haremdeki oyun odası, özellikle güzel boyalı duvarları ve tavanıyla çok debdebelidir. Akşamları Abdul Hamid burada hanımlarıyla iskambil veya satranç oynardı. Sultan satranç oyununda çok büyük bir ustaydı.

Abdul Hamid'in en sevgili esiresi olan çerkes Makbule'nin odası da çok debdebeliydi. Ancak bu odadan bir resim sunamıyoruz. Tutukluluğu esnasında de Abdul Hamid'in yanından ayrılmayan bu kızıl saçlı ve etine dolgun güzellik harikası, şimdi kendisi için ayrılmış olan özel pavyonda oturuyordu ve haremağaları, odalıkları ve güvenilir hizmetçileriyle beraber hakiki bir saray hayatı yaşıyordu. Makbule'nin çok musikişinas olduğu söylenmektedir. Ama derhal belirtelim ki, haremden haddinden fazla acemi piyano patırtıları duyulmaktaydı.

Abdul Hamid'in toparladığı eşsiz hazineler Yıldız müzesinde muhafaza edilmektedir. Müzedeki hazine odalarında şimdi değerleri milyonların üzerinde olan mücevherler ve kıymetli eşyalar

(Devamı Yirmidörtte)

Yıl 1940. Gazete 16 yıl önce burada kuruldu. 51 yıl sonra yine burada.

İstanbul Eminönü Kazası Mahmutpaşa Mahallesi gayrimenkul haritası, ***Topograf J. Pervitic,*** *Temmuz 1940*

Cumhuriyet

ABDULKÖŞK

AYLIK SİYASİ GAZETE
BİZİM ŞEHİR
HABERLERİ

Financial Times gazetesi Kostantıniyye Haberleri gazetesi'nin adından ötürü kapatılmasını "SANSÜR" başlığı ile verdi.

İstanbul Valiliği tarafından adının eski Bizans'ı anımsatıyor olmasından ötürü Kostantıniyye Haberler gazetesi'nin kapatılması konusu uluslararası basının ilgisini çekmiş ve Financial Times gazetesi tarih profesörü İlber Ortaylı'nın Mülkiyeliler Birliği dergisine konuya ilişkin yazdığı yazıyı referans alarak haberleri **sansür** başlığı ile vermiştir. Daha sonra gazetenin sahibi Cüneyt Ayral'ı İngiltere'den telefonla arayan FT muhabiri, sansürün çok tatsız bir gelişme olduğunu ve gelişmeleri takip etmek istediklerini bildirmiştir.

OBSERVER

m the US East coast.
e young Preston
ly regarded by his
"playboy, socialite
– according to Ron
excellent book,
lorgan – the image
ged.
s Walter Wriston
l a much higher pro-
en, as Preston once
re interview.
as "running a finan-
merate and we're
bank",
is very much the
anker – the man
serve chairman Paul
uld rely on to organ-
oat for Continental
d pioneer the first
bt swap.
ould be wrong to
appointment as a
nventional choice.
at the top of Mor-
n masterminded
revolution.
did he transform
m a old line com-
nk into a global mer-
but he was the
icked out young
atherstone, the
ass London lad who
h the old Guaranty
e 15. Weatherstone
the most famous
US and two of Mor-
four top men were
ners.

"He's like John Major but without the charisma."

of the cash-starved railway to bring the budget back into line. So what led him to end his brief stay at the Pay for the privilege?

Although working here was valuable experience, he says, his roots lay in industry and his 12 years at British Aerospace. "Everyone from the extra-terrestrials to the extra-terrestrials."

He adds that his prime task now is to restore confidence in Underground's control over its funds, and so persuade the government to invest more in the network.

His dream is that, one day, he'll be able to point to an efficient, popular and greatly expanded system and say: "I was part of the organisation that developed that system."

One day.

dream

ails, poised
ose you
hn Hu
's new
finance
tor
Underground.
incumbent left
October after news
expected budget
ad plunged the
nd into a cash crisis.
was apparently
siastic spending –
e average tube-train
w much benefit.
ghes has the job of
till more costs out

Censored

■ What's in a name? Too much, in the Istanbul police's view. They have ordered Turkish historian Ilber Crtaylı to change the title of Kostantıniye – a local-history newsheet – because the name smacks of the Byzantine Empire, modern Turkey's hated Greek predecessor.

No heed was taken of Ortaylı's rejoinder that the word (Arabic for Constantinople) was Istanbul's official name in Ottoman times, and used on coins well into this century.

So survival looks unlikely for a recently launched Turkish environmentalist magazine. It's called Green Byzantium.

New venture

■ How the venture capital industry has changed since for instance the purchase being made by Rodney Hall three years after retiring as the British arm of the Commercial Corporate Finance – the financial services operation of America's General Electric – he is moving to join Hambro & Partners.

At GE, Hall headed its UK mezzanine finance activities. In the hey-day of buy-outs in 1988-89, mezzanine finance - a halfway house between loan and equity funding - was needed to make big deals possible. As that's no longer so now big buy-outs have lost vogue, GE is turning to providing loan finance.

At Hambro, Hall expects to be investing in smaller deals, management buy-outs and restructurings, where the venture capitalist's industrial expertise is in demand rather than the financial engineering skills of the mezzanine expert.

Own back

■ As a woman reversed her towbar-equipped Volvo gingerly towards the one vacant parking space, a young man whizzed his GTi straight into the opening, got out, and as he stalked past her window, smirked: "That's what you can do when you're a good driver."

Whereupon she accelerated backwards hard into his car, and replied: "That's what you can do when you have money."

Cumhuriyet

67. Yıl; Sayı: 23887 — Kurucusu: Yunus Nadi 1500 TL — 20 Şubat 1991 Çarşamba

AÇIKLAMA

■ 5.2.1991 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nin sayfa 18 sütun 2'de "İstanbul Valiliği Konstantiniyye adına karşı Fatih'ten daha amansız-Urun Konstantin'e" başlıklı habere konu olan yazı, İçişleri Bakanlığımızın 27.11.1989 tarih ve 314884 sayılı ve "Konstantiniyye isminin, milli birlik ve bütünlüğümüzü zamanla menfi olarak etkileyeceği" kanaatını bildiren ve Valiliğimizce gazete sahibine tebliğ edilen yazıdır. Durum bu safhada iken, gazete sahibi İbrahim Ayral, 26 Ekim 1990 günü Valiliğimize dilekçe ile müracaatla Konstantiniyye gazetesinin "Proklus Reklam ve Yayıncılık Ltd. Şti" tarafından satın alındığını bildirmiştir. Ancak gazeteyi alan şirket kanuni süre içinde beyanname ile bildirimde bulunmadığından, 5680 sayılı kanunun 9/4 maddesi gereğince, İstanbul Asliye Ceza Mahkemesi'nin 25.12.1990 gün ve 1990/77 Müt. sayılı kararı ile yayını durdurulmuştur.

ERDOĞAN İZCİ/Vali Yardımcısı

Cumhuriyet gazetesi'nin 20.02.1991 günlü sayısının 15. sayfasında yayımlanan Vali Yardımcısı Erdoğan İzci imzalı açıklama, gerçekleri yansıtmamakta, çarpıtmaktadır.

1) Valiliğin 10.01.1991 gün ve 2645 sayılı yazısı gazetemize, Etiler Karakolu polis memurlarınca 20.01.1991 tarihinde tebliğ edilmiştir.

2) 26.12.1990 günü basın savcılığı memurlarınca tebliğ edilen İst. 2 nci Asl. Ceza Mahkemesi kararı yalnızca, usul şartının eksik yerine getirildiğinden söz etmekte ve "Kostantiniyye Haberleri" adı hakkında herhangi bir hüküm içermemektedir. Ancak gazetemiz yönetimi usul şartı eksikliklerini tamamlayıp yayına geçeceği sırada, bu kez de "Kostantiniyye Haberleri" adına yasaklama gelmiş ve yayınımız ikinci kere durdurulmuştur.

Valiliğin kendi açıklamasından da anlaşılacağı üzere; "Kostantiniyye" adından ötürü mahkemeden karar alınamayacağı anlaşılınca, usul yönünden baskı kurma yöntemi benimsenmiştir.

kadınca

BİZİM ŞEHİR
HABERLERİ
DALAN: "Sorun, İstanbul'da Hemşehrilik Bilinci Olmamasıdır"
Kapandı...

Artık "Kostantiniyye Haberleri" dergisi yok. Derginin yeni adı "Bizim Şehir"...

BİR YASAK...

"KOSTANTİNİYYE'DEN BİZİM ŞEHİR'E...

Geçtiğimiz ay, İstanbul Valiliği 'Kostantiniyye Haberleri' adlı dergi çin kapatma kararı vermiştir, kendilerini kutlar ve başarılar dileriz...

Çok haklılar çoook! Düşünebiliyor musunuz, adamın biri kalkıp 'Kostantiniyye Haberleri'diye bir dergi çıkarıyor... Utanmadan sıkılmadan, bir güzel bunu yayımlıyor!.. Sonra da büyük bir cesaretle piyasaya sürüyor!

Aziz İstanbul veya İslambol demek varken, Fatih Sultan Han Hazretlerinin kemiklerini inim inim sızlayacağını düşünmeden Kostantinniye diyor. Yok Bizans!

Sayın Cüneyt Ayral, burası Türkiye. Tamam, olur böyle vakalar ama Türk polisi, vilayeti yakalar! Nitekim siz de yakalanmışsınız Sayın Ayral. Bakın ne diyor ilin en büyük mülki amirliği: " İmtiyaz Sahipliğini yapmakta olduğunuz 'KOSTANTİNNİYE HABERLERİ" isimli gazetenin adının, eski Bizansı hatırlatacak şekilde bir isim olarak kullanılmasının 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 9 / 3 ncü maddesine muhalefette bulunduğunun ve bu isimle basın ve yayımının mümkün olamayacağından, tarafınızdan verilen beyannamenin valiliğilince verilmemiş sayıldığı huzurunu tebliğen rica ederim." Sonuç.. burası Türkiye, İstanbul asla Kostantiniyye olmamıştır, İstanbul hep Türk olmuştur, tarihi lütfen çarpıtmayınız!

F.T.

HABERLER

/E ARREDAMENTO-DEKORASYON, İN 91 YILLIĞINDA

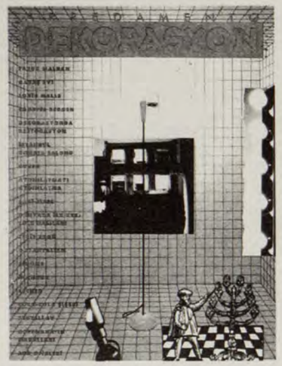

Uluslararası görsel iletişim dergisi GRAPHIS'in 91 Tasarım Yıllığı GRAPHIS DESIGN 91, 1990 yılında dünyanın dörtbir yanından seçilmiş en başarılı tasarım çalışmalarından bir derleme sunuyor. Yıllığın, yayınlara ayrılan bölümünde (s.171) Arredamento-Dekorasyon'un Bülent Erkmen tarafından tasarlanmış iki kapağı da yeralıyor.

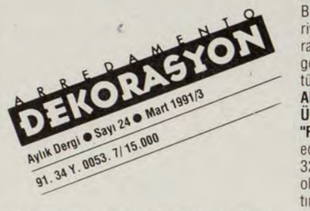

İNŞAAT VE DEKORASYON '91 FUARI.
Kervansaray Termal Otel, Bursa. 1-5 Mayıs

Kapsamı: İnşaat malzemeleri, Yapı elemanları, Mutfak, Banyo, Tesisat, Elektroteknik, Dekorasyon malzemeleri.

Başvuru için adres: Düzenleyen kurum NARTUR seyahat acentası.

Kongre Ofisi: Altıparmak Cad. 82/1 Bursa 16050 Tel: (24) 209045; Fax: (24) 209046

Merkez Ofis: Çekirge Cad. 41 Bursa 16050. Tel: (24)200016/5 Hat; Fax: (24) 213207

İstanbul Ofisi: Aydede Cad. Ay Han Kat:4 No:9 Taksim. Tel: (1) 150 89 80 - 153 07 60; Fax: (1) 155 54 42

"KOSTANTİNİYYE HABERLERİ" GAZETESİ'NİN YASAKLANMASI ÜZERİNE

Kostantiniyye Haberleri Gazetesi'nin yayınlanması, İstanbul Valiliğince adının "eski Bizans'ı" anımsattığı gerekçesiyle 10 Ocak 1991'de yasaklandı. Dergimiz aşağıdaki soruları konuyla ilgili gördüğü bazı sanat, düşünce ve kültür insanlarına yöneltti; işte sorular ve verilen cevaplar:

1) Kostantiniyye adının yasaklanması Bizans kültür mirasının reddinin de resmî kültür politikamız olduğu anlamını taşıyor mu?

Uluslararası Bizantinistik, Sanat Tarihi'nin bir parçası olarak okutulurken Sinoloji, Sümeroloji, Japonoloji, Hindoloji ayrı bölümler halindedir. Bizans Yunancası Ortaçağ Yunancası'dır; bugünkü Yunanca'dan da, eski Yunanca'dan da çok farklıdır. Biz, Osmanlı'nın olduğu kadar Bizans'ın da mirasçısıyız. Bu mirası reddetmek, Batı uygarlığı ölçütleriyle çok ilkel bir tutumdur. Yasaklamayı bir raslantı olarak görmüyorum. Bu, CHP dahil, gelmiş geçmiş Cumhuriyet hükümetlerinin tümünün köklü tavrının bir sonucudur

AFİFE BATUR (İTÜ Mimarlık Tarihi Öğretim Üyesi)

"Roma İmparatoru Konstantinus'un imar edip başkenti yaptığı eski Byzantion (MS. 324) bu tarihten itibaren Konstantinopolis olarak tanındı. Araplar tarafından da Kostantiniyye olarak değiştirilip kullanıldı. Fetihten sonra bir süre tek 'y' ile, daha sonraları ise iki 'y' ile yazıldı ve sikkelerde "Duribe fi Kostantiniyye" biçiminde basıldı. Aynı yazımla postada da kullanıldı. 1908 inkılâbından sonra, diğer pekçok adıyla birlikte Kostantiniyye de terkedildi ve yalnızca İstanbul kullanılmaya başlandı." (Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, MEB yayını, Cilt II., s.297)

Bu küçük ansiklopedik bilgi bile, Kostantiniyye sözcüğünün Bizans'tan çok Osmanlı dönemine gönderme yaptığını belirtmektedir. Derginin adını bahane eden bir artniyet yoksa, acınacak bir bilgisizlik var bu gerekçede. Bu kültür korkusu, bence biraz fazla güçsüzlük kokuyor. Ama yine de, Araplar'a İskenderiye'nin adını değiştirmelerini, kentlerini Makedon krallarının anılarından kurtarmalarını, "titreyip kendilerine gelmelerini" önermeliyiz.

MUHİBBE DARGA (Hititolog - Arkeolog)

Bu tür sansürlere katiyen katılmıyorum. Kostantiniyye de çıkar, başka şey de. Gazete, eğer onu izleyen yoksa, kendiliğinden yokolur zaten. Takdiri halka bırakmak lazım. XX. yüzyılda böyle bir gazete kapatma gerekçesi olamaz. En azından tarihten ders almalıyız; Fatih Sultan Mehmet'ten ders almalıyız, onun geniş açılı hoşgörüsüne sahip olmalıyız. Osmanlılar bir avuç gelmişler, almışlar İstanbul'u, dinlerini empoze etmemişler Bizans halkına, halkı serbest bırakmışlar. Böyle bir kültür politikası olamaz. Prehistorik dönemden günümüze kadar Anadolu'daki bütün kültürlerin bekçisi değil, mirasçısıyız biz ve bu mirasa sahip çıkmalıyız.

2) Bizans karşısında komplekse kapılmayan, tam tersine onu hazmeden ve kendi sentezine katan Osmanlı kültür tavrı ile bugünkü ulusal kültür politikamız arasındaki ayrımı nasıl görüyorsunuz?

AHMET OKTAY (Şair - Yazar - Gazeteci)

İstanbul Valiliği'nin Kostantiniyye Haberleri dergisini yasaklamasının kültürel, tarihsel ve yasal gerekçelerini, yeni bir yüzyıla girmeye hazırlandığımız bir zaman diliminde anlamanın olanağı yoktur.

Bizans'la içiçe yaşamayı başarmış Osmanlı'nın göstermek gereği duymadığı bir hassasiyet göstermek, bir isim dolayısıyla ulusal gururun incineceği duygusuna kapılmak, olsa olsa işgüzarlıktır.

ANAP iktidarının Kültür Bakanı'nın demokratikleşmeden yana demeçler verdiğini, düşünce yasaklarına karşı çıktığını bile anımsamayan bir görevlinin artık tarihe malolmuş bir uygarlıktan ürkmesi tuhaf. Bizans'la, Yunanistan'da bir kısım kimselerin benimsediği açık olan megalo-idea arasında bağlantı kurmadan kaynaklanan bir politik/ideolojik güdülenme mevcutsa bu yasaklamanın ardında, hiç kuşkusuz bu da kınanması gereken bir davranıştır.

Bizans da Osmanlılık gibi tarihin malıdır artık ve kültür adamlarının ilgisini de çekmeye herzaman devam edecektir. Kültürler bumerang gibidir, birgün ansızın gelip çarparlar

METE TUNÇAY (Tarihçi - "Tarih ve Toplum" Dergisi Yayın Yönetmeni)

Kostantiniyye adının yasaklanması Bizans kültürü politikası olamaz. Prehistorik dönemden günümüze kadar Anadolu'daki bütün kültürlerin bekçisi değil, mirasçısıyız biz ve bu mirasa sahip çıkmalıyız.

Attilâ İlhan doğru mu söylüyor?

Cüneyt Ayral ve Kerim Fersan

Eğer olay doğrudan doğruya bizim katılımımızla cereyan etmiş olmasaydı, o zaman Attilâ İlhan'ın doğru söylemediğine ihtimal bile vermezdik: Gerek yıllardır tanıdığımız kişiliğinden ötürü, gerekse ulusal yazınımızdaki konumundan ötürü. Eğer M.A. Eren Zaman gazetesi'nin 10.3.1991 günlü nüshasındaki haberini çarpıtmadan ve doğrudan doğruya A. İlhan'ın sözlerine dayanarak yazmış ise, o zaman Attilâ İlhan doğruyu söylemiyor. Çünkü:

1) Attilâ İlhan ile Harbiye'deki Divan Otel'nin cafe'sinde yapmış olduğumuz söyleşinin kasetinde kendisinin sesi çözülemez bir biçimde dış sesler ile karışmıştır.

2) Bu kaseti çeşitli teknik yöntemler ile çözmeye çalıştıysak da beceremedik. Bir

röportaj daha istemek ayıp olacaktı: Çünkü konuşmamızda "bedavacı gençler işi böyle röportajlar ile hal ediyorlar" gibisinden bir de söz söylemişti. Maalesef para veremediğimiz için başka bir yol denedik; gazetemizin Kasım 1990 sayısında bir haber yayımlayıp çözemediğimiz söyleşide, anlattıklarını yazmasını önerdik.

3) Ardından Attilâ İlhan'ın bize her zaman göstereceğidği dostluğa dayanarak kendisine telefon ettik ve haberden haberdar ettik. Çok işi olduğu için yazamayacağını, ancak boş bir zamanda yeniden konuşabileceğimizi söyledi.

Gazetemizin her görüşe açık bir platform olduğunu gerek manifestomuzda, gerekse daha sonraki yazılarımızda sık sık duyurduk. Bizler karşıt görüşlerden çekinmeyecek kadar demokrat, tartışmalardan kaçmayacak kadar uygar ve bilmediğimizi öğretene saygı duyacak kadar da aydın insanlarız.

Söylemek istediğimizi büyük harfler ile yenilemek isteriz. ATTİLA İLHAN'IN ZAMAN GAZETESİ'NDE SÖYLEDİKLERİ DOĞRU DEĞİLDİR, EĞER O SÖYLEMEDİYSE TEKZİP ETMESİ GEREKİR, YOKSA GÜVENİLİRLİĞİNİ VE SAYGINLIĞINI YİTİRİR.

NOT : 1950'li yıllarda Ertha Kitt'e söyletilen şarkı "İstanbul not Kostantinoyye" değil "İstanbul not Constantinople"dur. Bilgi için söylüyoruz ve Zaman gazetesi'ndeki A. İlhan deyişini düzeltiyoruz.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

Μηνιαία Πολιτική Εφημερίδα * Ιδιοκτήτης - Διεθυντής: ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΛΑΜΠΙΚΗΣ (Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών)

ΕΤΟΣ 16ο - ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 188 - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1991 - Διευθ.: Πανεπιστημίου 44, 3ος όροφος 106-79 ΑΘΗΝΑ Τηλ. 3639423

"CONSTANTINOPOLIS" gazetesi gazetemize "Geçmiş olsun" dedi.

Atina'da yayımlanmakta olan haftalık "Constantinopolis gazetesi'nin sahibi ve Genel Yayın Müdürü Vasiliyadis Mihail gazetemizi bizzat ziyaret ederek, valilikçe adımıza koyulan yasaklamayı kınadı ve "geçmiş olsun" dedi. Sorunu, çoğunlukla Atina'da yaşamakta olan İstanbul'lu Yunanlıların okuduğu, gazetelerinde konu edebileceklerini, ancak Yunanlı politikacıların bu konuyu istismar etmesinden çekindiklerini açıkladı. Yunanlı gazeteci, "aslında Türk ve Yunan halkları dostturlar ve hiç bir sorunları da yoktur. Devletler arasındaki çıkar ilişkilerine dayandırılan bu sorumsuz düşmanlık, iki ülke halkını da rahatsız etmektedir" diyerek gazetemizin yayın yaşamına gerçek adıyla devamını diledi.

3 MAYIS 1991

İstanbul'da 4.6 şiddetinde deprem oldu.

★ Ocak 1990 - Kostantiniyye Haberleri Gazetesi, "İstanbul'da zelzele olacak mı?" manşeti ile olabilecekler hakkında uyarıda bulundu.

Aynı sayıda, orta sayfada İstanbul'un deprem haritası verildi ve Prof. A. Işıkara "deprem öncesi çalışmaları yoğunlaştırılmalıdır" uyarısında bulundu.

Öte yandan Balamir Üçer, Mustafa Erdik ve Ahmet Işıkara'nın "Marmara Bölgesinin sismik tehlikesi" başlıklı araştırması yayımlandı.

★ 12 Şubat 1991'de, yayınımızdan 13 ay sonra, İstanbul 4.8 şiddetinde bir depremle sallandı.

★ Mart 1991, Bizim Şehir Haberleri depreme dayanıklı binalar konusunda yeni bir uyarıda bulundu.

★ 3 Mart 1991, bu kere İstanbul'u sallayan deprem 4.6 şiddetinde. Konuyla ilgili olarak Cumhuriyet Gazetesi'nin 4 Mart'ta yapmış olduğu yayını, basının kaçınılmaz görevinin gereği olarak değerlendiriyoruz ve ulusal basınımızın deprem konusunu gündeme getirmesini öneriyoruz.

4 MART 1991 HABERLER CUMHURİYET/3

2-3 aydır sürekli sallanan şehirde dün 4 yer sarsıntısı daha oldu

Deprem İstanbul'u yokluyor

KOSTANTİNİYYE HABERLERİ

İSTANBUL'DA ZELZELE OLACAK MI?

İstanbul'da deprem senaryosu: 33 bin ölü

İstanbul'u Bul Bana

Hulki Aktunç

15 Yıl Sonra... Bir Tren...

Bizim büyük oğul, Uluğ, ilkokula başlamaktan hiç boşlanmamıştı. Sıkıştırırdık. "Peki, sevdiğin hiç bir şey yok mu okulda evladım?"... Biraz düşünmüş, "okuldan eve dönüşü seviyorum," demişti. Buyurunuz. O yaşta Uluğ, Yahya Kemal'i nereden bilsin? Ünlüdür ya, üstadın bir soruya yanıtı... —Ankara'nın en çok nesini seviyorsunuz?— İstanbul'a dönüşünü!

Bu yanıt, Yahya Kemal'in Cumhuriyetle ilişkisini ortaya koyduğu gibi, şehirden, başşehirden ne anladığını da belirtir. İster beğenin, ister beğenmeyin, Yahya Kemal'in yanıtının içten olduğunu da teslim edersiniz. Geçen zaman, İstanbul'u Ankaralaştırmak, Ankara'yı da İstanbullaştırmak yolunda birçok çabaya tanık olmuştur. Yine de, İstanbul'u "dükalık", Ankara'yı "lonca" diye anan aydınlar var.

TREN SAFASI...

1963 ile 1966 arasında İstanbul - Erzincan - İstanbul yolunu trenle defalarca kat etmiştim. İstanbul çocukları, İzmit geçilip raylar denizden kopunca derin bir hüzne kapılırlardı. Sapanca gölü, engin bir su izlenimini bir süre verir, o da bitiverir. İstanbul'a dönerken, yine Sapanca, koca denizin bir habercisi olarak sevinç yaratır; ve İzmit körfezi göründüğünde, tren sevinç çığlıklarıyla dolardı. O yıllarda tren, rötarıyla, konforsuzluğuyla, pis kokusuyla, Evden Uzaklaşma'nın ratsız başlangıcıydı. Yine de, eve dönüşün coşkusu, trenin sevimsizliğini unuttururdu.

Son olarak 1977'de binmişim trene. Edip Cansever, Selim İleri ve ben, Ankara'dan dönüyoruz. (O yılın şiir, roman ve hikâyedeki TDK ödülleri için gitmiştik.) Edip Ağabey hemen restorana yollanıyor; biz de ardından. Restoranda şarap ve bira var, rakı yasak. Edip Ağabey öfkeleniyor. Çantasındaki "ufak"tan içip içemeyeceğini soruyor garsona. Hayır, yasak. Bizim masada bir yabancı var; Edip ile hemen ahbap oluyorlar. Adam, Çamlıca Askeri Hastanesinde sağlık memuru imiş. O da rakıcı. Dertleşiyorlar; birbirlerini ziyaret etmeye karar veriyorlar, bir yandan gizli gizli rakı içerken.

"Tam Edip'lik kişi," diye geçiriyorum içimden:
Bir sağlık memuru, eski vadide oturuyor
Elini hep alnındaki hüzünlere vuruyor
Bir sağlık memuru ne azalıp ne artan
Gizli gizli alkol içmekten başka şey değil
(...)

Bizim Uluğ üniversite öğrenimini Ankara'da görüyor. İlk sıralar, bunaldı biraz. İstanbul'dan ilk ayrılışıydı. Evi çok çok özlüyordu. "İstanbul'a dönüş"ü çok çok seviyordu. Gene okuldan dönüşü sevmiş oluyordu böylece. Uluğ, Fatih Ekspresini keşfedince biraz rahatladı.

Geçenlerde Ankara'da bir işim var; Fatih'i ben de bir göreyim dedim. Günün moda deyimiyle, "hayretler mütemadiyen!" ...Şık ve kibar hostesler, işini bilen garsonlar, güzelce bir ikram, her türlü yiyecek ve içeceğin bulunduğu restoran, rahat mı rahat koltuklar, bir vagonda da kulaklıklı müzik ve video yayını...

Ankara'ya gidiş, güzel,
İstanbul'a dönüş, güzel.

Acaba İstanbulluların taşra-fobisi, biraz da ulaşım araçlarının eski perişanlığından gelmiyor mu? diye düşünüyorum.

Şimdi Fatih var ve tren safası safa.

TCDD'yi kutlamak gerek. İnsana layık olanı sunan kuruluşu kutlamak zorunda kalmak da yine bizim ülkeye özgü ama, olsun.

ŞEHİR VEZNİ...

Son yıllarda ilginç bir şehir vezni ortaya çıktı. Avrupa kentlerine özenen, her yerde asgari alışveriş olanaklarının benzerlerini öneren, eğlenceyi, yeme içmeyi, ulaşımı birbirine yaklaşık üsluplarda sunan bir şehir vezni. 1960'larda bile, Türkiye "kocaman ve bir tek büyük piyasa" değildir; küçük şehirlerin küçük dünyaları, biraz da, ayrı ayrı piyasacıklar oluşturmalarından geliyordu. Şimdi, koca ülkeyi günden güne daha da kaplayan o "bir tek ve ülke boyutunda piyasa", olumlu ve olumsuz yönleriyle egemen. Olumlu yön Türkiye insanının daha iyi yaşama özlemine denk düşen gelişmeler içermesi. Olumsuz yön, şairin "hep aynı şey aynı ayrı aynı" dediği gibi, ülke boyu piyasanın şehirleri kişiliksizleştirmesi.

(Devamı Yirmidörtte)

HONDA Geleceğe Yönelen Bilinç

"Bugünün Saraylısı"

Yepyeni, gözalıcı bir siluet ve konfor.
Yerden yüksekliği ideal. Yarış tipi; 1834 cm³, 16 supap, 130 ps, kafadan çift eksantrik milli motor. Bilgisayarlı yakıt enjeksiyon sistemi. Elektrikli cam ve aynalar, air condition, havalı direksiyon, otomatik anten, merkezi kilitleme, radyo/kasetçalar... Full aksesuar.

HONDA INTEGRA

ÇELİKMOTOR aeh Çelik Motor Kredisi, Endüstri Holding kuruluşudur

İstanbul'un kedileri rütbesizdir

FİLİZ AYRAL ELMAN

Ama bazılarının Paşa oldukları hallerinden bellidir. Bakar mısınız şuna?

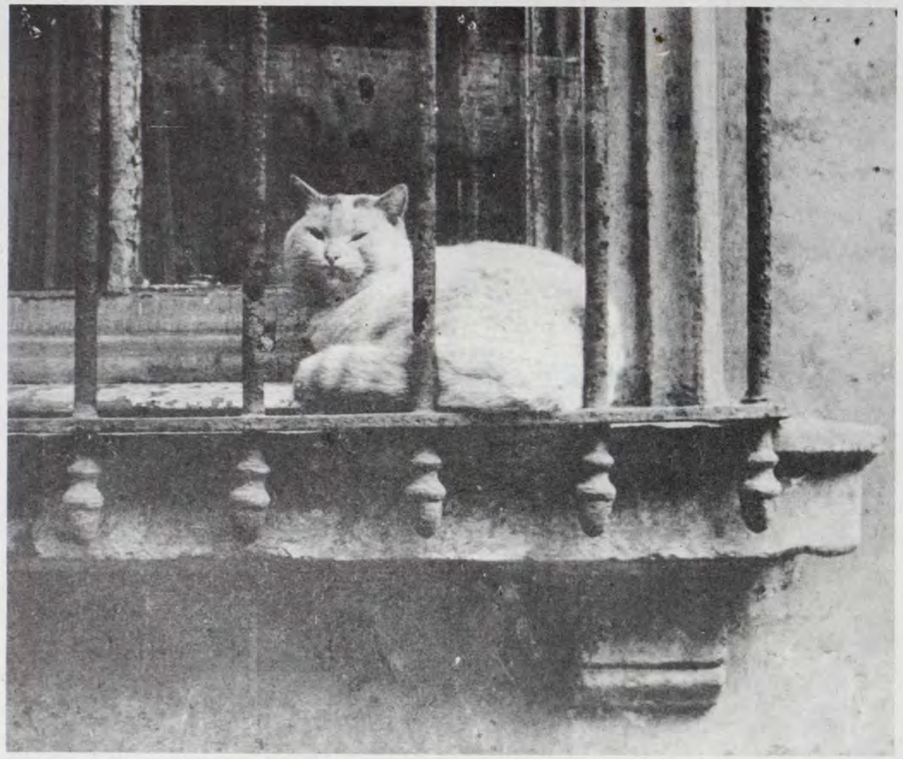

Bu bir İstanbul kedisidir. Şehrine uygun kedi böyle olur işte: Keyif yapmayı bildiği gibi cenk etmeyi de bilir. Ne depremden korkar ne de geceden, köpeklerden hiç... Köpekler ondan korksun. O havlamaz, hiç gürültü etmeden, tüyleri dimdik, dişlerini gösterir ve çat! Gözüne şimşek gibi inen tırnağın acısıyla köpek ya kaçar ya da daha çok deliye döner, işte o anda zaten bizimki öbür sokağa dönmüştür bile. Hepsi güneşte keyfetmeyi pek sever, kim sevmez ki.

Arkadaşım Gündüz ile (Kayra) soğuk bir kış günü Boğazkesen'den yukarıya Galatasaray'a doğru yürürken rastladık bu zat'a. Bütün kurumuyla bize baktı, biz de hayran hayran ona... İstanbul'a kış ortasında bahşedilen o güzel güneşi vücuduna emdire emdire keyif yapıyordu. Biz onunla biraz daha ilgilensek belki de rahatsız olacaktı. İkinci kez deklanşöre basmadan yokuş yukarı yolumuza devam ettik. Sokağın çocukları "bizi çekin abi, kediyi niye çekiyorsunuz?" diyerekten çıkıştılar. Bir bakıma haklı idiler tabii.

O yokuşun biraz altında Tomtom Kaptan Sokak'ta doğdum ben. İtalyan Sefareti'nin bulunduğu sokak. Çıkmaz gibi görünen bu sokak, yokuşun üst kısmından dar, paket taşlı ve enfes bir loşlukla Tünel'e bağlanır. Orası hep biraz eser. Ve hep sessizdir. Araba gürültüleri uzaktan uzağa duyulur. Oturduğumuz binanın ismi Gard Malat idi. Savaş zamanında Fransızlar tarafından hastane olarak kullanılmış derler. Şimdi Ziraat'in deposu imiş. Her daire dokuz odalı idi, hepsinin bir arka kapısı vardı. Sokağa bakan odalar hariç, arka odalar az gün ışığı alırdı. Çocukluk oyunlarımız zaman zaman bizi korkuturdu o evde.

Anneannemin yedi kedisi vardı. delirmiş bu aile demeyin sakın. Kedi sevenler anlar bunu. Biz torunları onun başına hep dert açardık. Mahallede ne kadar kör-topal kedi varsa ona getirirdik. Çok söylenir ve bir dahaki sefere hiçbir hayvanı o eve kabul etmeyeceğini söylerdi. O "sefer" hiç gelmedi. Biz hep getirdik, o'da hep baktı... Anneannemin en sevdiği üçlüsünün adları Aman - Yaman - Duman idi. Kapıcımız Mehmet Efendi bu kedilere çok bozulur ama anneanneme saygısından pek bir şey diyemezdi. Onlar hep yaramaz, hep haşarı ve hep güzeldiler. Anneannemin bu sevgisini daha çok Rum komşuları paylaştı. Onlar da bu sevgiyi bilirler. Hayvanları hastalandığında birbirlerine gelir gider, birbirlerinden çare araştırırlardı. Akşamüzeri Rum gazetecimiz geniş askısına gazetelerini asar, o enerjik yürüyüşüne enerjik sesini de katarak "Apoyevmatini" diye bağırarak gazetelerini dörde katlayıp kapı altlarından elvere dağıttıktan tam iki saat sonra bizim sokağa çıkma iznimiz başlardı. Onun geçmesini hep sabırsızlıkla beklerdim. Sanki o geçmese o gün iyi birşeyler eksik kalacaktır. Yirmi sene sonra onu, gene o mahalleden çıkarken, dondurmacımız Toma'nın önünde gördüm. Sesi bana gene çok enerjik ve çok tanıdık geldi. İnatla gazetesini satmaya devam ediyordu!

Sevgili İstanbul. Kedilerin derken nereye geldik. Evet. Bütün sevgiler genelde çocuklukta edinilir ve kolay kolay o sevgilerden vazgeçilemez. Hiçbirimizin senden vazgeçemediği gibi. Seni izlemek, seni anlamak, nefesini dinlemek bambaşka tadlar verir insana.

Seni sevmek başlıbaşına bir olaydır.

Senin Boğaz'ında; o güzelim sırtlarındaki korulukları yıkma izni verenlerin de yıkanların da, "hemşehrilik" duygularını hiçbir zaman paylaşamıyacağım, Başkanlarımızı da, onların taşaronlarını da hiç mi hiç affedemiyeceğim. Sade, sevgi dolu bir İstanbul hemşehrisi olarak onlara diyorum ki;

Sizin olanı haketmediniz, o sizin değildir!

PİSİPAŞA

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı

SÖZEN: "Hemşehrilik bilinci vermek belediyenin de görevidir".

KOSTANTİNİYYE HABER MERKEZİ

İstanbul'a 33 Anadolu şehrinden süren göçün durdurulamadığını, bu nedenle de İstanbul'un sorunlarının hiç bitmeyeceğini söyleyen Dr. N. Sözen, bugün çekilen sıkıntının "kente uyumsuzluk" olduğunu belirterek, göçle gelenin eğitilmesi ve kente alıştırılması, kentle uyumunun sağlanması gereği üzerinde durarak, sivil toplumsal örgütlere, yerel yönetimlere ve devlete bu konuda ödevler düştüğünü söylerken: "Bu göç, bu hızla devam ettiği sürece İstanbul'un sorunları hiç bitmez, çarpık bir kent karakteri hep sürecektir" dedi.

Gazetemizi makamında kabul eden İstanbul belediye başkanı, yaklaşık elli dakika süren söyleşi sırasında tüm sorularımızı açık yüreklilikle yanıtladı ve gazetemizin kendisi ile ilgili eleştirilerine de açıklamalar getirdi: Örneğin pet şişelerin çocuklara toplatılması konusundaki eleştirimizi haklı bulan Sözen, o çalışmanın bir kamu bilinci oluşturma çalışması olduğunu, ancak kirletenin temizlemesi ilkesinin doğru olduğunu söyleyerek, pet şişelere depozito getirilmesi çalışmalarının sürdüğünü açıkladı, ayrıca yakında piyasaya verilecek olan HALK SUYU'nun CAM ŞIŞEDE sunulacağını ve özendirme yoluna gidileceğini sözlerine ekledi. Bu proje ile, aynı ekmek üretiminde olduğu gibi, rekabet ortamında fiyat belirleyici rol oynayarak denge hususu olmayı amaçladıklarını açıkladı.

Üç imparatorluk yaşamış olan ve derin bir kültür - sanat mirasını korumakla görevlendirilmiş İstanbul insanının, bu görevi bir "insanlık hizmeti" olarak görmesi gerektiğini vurgulayan Sözen: "Belediye'nin içinde bulunduğu maddi sıkıntılar herkesce biliniyor, yapılan işçi zamlarını ilçe belediyelerinin bütçelerinden karşılanması olanaksız, çalışıyoruz, onlara az da olsa yardımda bulunacağız, bu durumda bizim korumaya ödenek ayırmamız zorlaşıyor. Öncelikle altyapıyı çözümlemek zorundayız. Bu nedenle Paris'te iken UNESCO genel yönetmenine sorunu aktardım ve yardım çağrısında bulundum, İstanbul'un 2500 yılı aşkın yaşayan tarihi, tüm insanlığı ilgilendirir" dedi.

İSTANBUL'DA İNŞAATLAR DEPREME KARŞI HESAP VE UYGULAMA YÖNÜNDEN ÇOK SIKI DENETLENECEK.

İstanbul büyük şehir belediye başkanının bildirdiğine göre; proje bazında yapılmakta olan inşaat kontrollerinin, odaların da yardım ve desteği alınarak, inşaat anında da sıkı denetimi yapılacak. İstanbul'un ard arda yaşadığı depremlerden sonra alınan bir diğer önlem de; yangın talimatının hazırlanması: Önümüzdeki ay tamamlanacak olan bu konudaki çalışma sayesinde İstanbul itfaiyesi çağdaş itfaiyeler düzeyine erişmiş olacak.

SÖZEN : KOSTANTİNİYYE ADININ YASAKLANMASI FANATİK DÜŞÜNCENİN ÜRÜNÜDÜR.

İstanbul Büyük Şehir belediye başkanı Dr. Nurettin Sözen, yazı kurulumuzu kabulü sırasında yaptığı açıklamada İstanbul'un üç büyük imparatorluğun kültür ve sanat ürünlerini barındırdığını ve bunlara sahip çıkmanın bir insanlık borcu olduğunu söyledi ve kendisinin de bu mirasa sahip çıkmaya kararlı olduğunu belirtti.

Kostantiniyye Haberleri gazetesi'nin adına Valilikçe koyulan sansürü eleştiren Sözen: "Sözcüklerin arkasına saklanarak tarihi düşmanlıkları kışkırtmanın bir anlamı yoktur, bugün Avusturya Devleti, Türklerin Viyana'yı kuşattığı günü törenlerle anıyor, dostluk ve sevginin yayılmasına çalışıyor; dün "Kızıl Maskot" dediğimiz adamlar, yani Rusya, bugün Türkiye ekonomisinin kurtarıcısı diye görülüyor. Yüzlerce kişilik heyetlerle Cumhurbaşkanımız Sovyetlere gidiyor, onun için Valiliğin bu yaklaşımı çağdışıdır" dedi.

Nurettin Sözen, bir gazetenin, adını dilediği gibi seçebileceğini belirterek; "bir gazetenin adını tehlikeli saymayı çağdışı ve fanatik düşüncenin ürünü olarak görüyorum, katılmıyorum" dedi.

"İSTANBUL'UN, FEDERAL BİR YAPININ PARÇASI HALİNE GETİRİLMESİNE KESİNKES KARŞIYIM".

İstanbul'un yönetim sorunları olduğu gerekçesi ile tartışılmakta olan, bölümlenerek yönetilmesi çözümünün bir bilgisizlik ve kültürsüzlük ürünü olduğunu savunan Nurettin Sözen, çağımızda yönetim biliminin gelişmiş olduğunu, zaten ilçe belediyeleri ile gerekli hizmet aktarımının sağlandığını ve bölerek yönetme yöntemine kesinlikle karşı olduğunu söyleyerek, bu görüşün yeni bir seçim ve oy arttırma senaryosunun parçası olduğunu, bu türden düşüncelerin 60'lı yıllarda 3 gün gibi kısa bir süre tartışıldıktan sonra, yanlışlığının anlaşılarak terk edildiğini sözlerine ekledi.

"İSTANBUL'UN SUYU HİÇ BİR ZAMAN BOL OLMAYACAK" DİYEN SÖZEN, DALAN'IN SÖYLEDİKLERİNİ TEKZİP EDEN AÇIKLAMALAR YAPTI.

Gazetemizin Şubat 1991 sayısına açıklamalarda bulunan İstanbul eski belediye başkanı Bedrettin Dalan, kendi dönemlerinde şehrin hiç susuz kalmadığını ve bugünkü susuzluğun N. Sözen'in yanlış yönetimi sonucu olduğunu söylemişti. Sözen ise bütün bunları tekzip edercesine devir aldıkları mirasın hiç de iç açıcı olmadığını anımsatarak, "geçen yıl yaşadığımız felâketi bir daha yaşamayacağız, ancak İstanbul'un hiç bir zaman da bol soyu olmayacak" diyerek ilk kez kendi yönetimlerinin başlattığı çalışmaları anlattı.

Nurettin Sözen, Devlet Su İşleri ve Kamu Ortaklığı Fonu'nun da işbirliği ile, SAZLIK BARAJI'nın temelinin bu günlerde atılacağını "müjdeledi". Hükümetin yardım etmemesi nedeniyle, tümüyle kendi olanaklarının yardımı ile başlatılacak olan Istıranca dağları sularının Terkos'a pompalanma işi ihalesinin STFA firmasınca kazanıldığını söyledi.

Sözen, tankerle su taşıma, kuyudan su kullanma, deniz suyunun rezervlere karıştırılması v.b. gibi sistemlerin ilk kez yönetimleri zamanında uygulamaya koyulduğunu söyledikten sonra, İstanbul'da 3 milyon kişinin hep susuz kalacağını açıkladı. Şehrin 5 milyon kişiye yeten bir şehir olduğunu, yeni yerleşim alanlarına su götürürken, öte tarafta yeni bir yerleşim alanının oluştuğunu söyleyerek "buna yetişmek imkânsız, hergün 100 kilometre boru döşüyor, eskisini yeniliyoruz, bu hızla bu işi yapan başka şehir de yok" dedi. Kısıtlamaların ve dönüşümlü dağıtım sisteminin sürdürüleceğini söyleyen Sözen, İstanbul'un artık susuz kalmayacağında söyledi. İstanbul'da artan nüfusun paylaşımın etkilediğini ve neden metropol vergisi uygulamasının getirilmediğini sorduğumuz zaman Sözen, insanların diledikleri yerde yaşama özgürlüklerinin vergi ye da polisiye yöntemlerle önlenmesine karşı olduğunu açıklayarak, uygulamakta oldukları bedava süt ve bedava ekmek programının da nüfus akışını etkilemeyeceğini, çünkü köyde sabahları yeni sağılmış sütün her evde bulunduğunu söyledi. Göçün kademeli olarak gerçekleştiğini de anlatan Dr. N. Sözen İstanbul'a en çok Kars ve Sivas'tan göç olduğunun belirlendiğini belirtti. Göçün ancak kaynakta durdurulabileceği, yolundaki kabul görmüş görüşünü açıklayan Sözen, "bugün düşmana ekmek, su gönderiliyor, bizim fakir halka süt ve ekmek vermemiz eleştirilemez" dedi.

"BAZI İLÇE BELEDİYELERİ İLE ZAMAN ZAMAN TARTIŞTIĞIMIZ DOĞRUDUR".

Nurettin Sözen, sorduğumuz bir soru üzerine; bazı ilçe belediyeleri ile zaman zaman sorunları olduğunu, ancak bunun bir ailenin içi sorunu olarak değerlendirilmesi gerektiğini ve basına duyurulmasının doğru olmadığını söyledi. Çeşitli yaş ve düzeyde belediye başkanları olduğunu, zaman zaman tartışmanın doğal ve sağlıklı gelişme olarak kabul edilmesi gerektiğini savunan Sözen, parti disiplininin de dışına çıkılmaması gerektiğini görüşünü savundu. İstanbul belediye başkanı olmadan önce politikaya atılmaya karar verdiğini ve partisinin (SHP) kendisine şimdi bu görevi verdiğini anlatan başkan, "bu görevden sonra ne görev gelir bilmiyorum, politika bu, belli olmaz" şeklinde konuştu.

İstanbul'un raylı taşımacılık sisteminin geliştirilmesi için çalışmaların son aşamada olduğunu, yeni tramvayların devreye gireceğini, asfaltlama ve betonlama ihalelerinin tamamlandığını ve bozuk yollarla İstanbul'lulara çektirilen sıkıntının çok yakında son bulacağını söyleyen Sözen, yüksek yapılara karşı olmadıklarından, ancak plânsızlığa karşı olduklarından söz ederek, 1980'de çalışması durdurulan nazım plân bürosunun uzmanlar denetiminde yeniden devreye girdiğini açıkladı.

Nurettin Sözen, önümüzdeki yılların, eserlerinin ortaya çıkacağı yıllar olduğunu da sözlerine ekledi.

DALAN DEMİŞTİ Kİ..

... Belediye Başkanı olduğumuzda karşılaştığımız sorunlardan ilki su sorunu idi. Suyun neden yetmediğine bakıldığında; kent nüfusunun büyüyüp kaynakların yetmediğinin yanısıra mevcut suyun kayıplar yüzünden evlere ulaştırılamadığı görüldü. 104 yıldır İstanbul'un günlük su hakkı mevcut barajlardan gelen 1 milyon metreküp iken bu miktarı iki baraj daha yaparak beş yılda 1,7 milyon metreküpe çıkardık. Gödesi de dahil olmak üzere dünyada ilk kez bir belediye baraj yaptı. Bir rekor olarak değerlendirilmesi gereken bu yapımın yanısıra geleceğe yönelik su projelerini de hazırladık. Sazlıdere ve İsaköy baraj projeleri eğer seçimi kazansa idik hemen devreye girecekti. Toplam günlük kapasiteleri 800 bin metreküp olan bu barajlardan Sazlıdere bir yıl içerisinde biter yani 1991 baharında devreye girer ve diğeri ise bitmek üzere olabilirdi...

GAZETEMİZİN EDİTÖRÜ K. FERSAN, DR. SÖZENLE.

C. AYRAL, SÖZEN'E GAZETEMİZİN SORULARINI YÖNELTİRKEN

SÖZEN

İstanbul'un sokak müzisyenleri

RÖPORTAJ ve FOTOĞRAFLAR : NEDİM AKKOHEN & NEJAT ONURSOY

İ KEMANİ FİKRİ

İstanbul sokak kültüründe, sokak çalgıcılarının. sokaklarda dans edenlerin, ayı oynatanların yerleri pek önemlidir. Onlar çevrelerine yerli ya da yabancı bir kalabalığı hemen toparlamayı başarabilen, kısa süreli de olsa yüzlerde bir gülümseme, belleklerde bir rahatlama sağlayabilen günlük sokak eğlentileridir. Hatta zaman zaman sokak aralarından geçerken, gün içinde bunalmış ev kadınlarını yarı bellerine kadar cama üşüştüren, Sulukule'nin artık geleneksellesmiş eğlencesini yaratabilen, çiçek pasajının ya da Beyoğlu'nun ara sokaklarındaki küçük meyhaneleri, koltukçu barlarını şenlendiren de yine onlardır.

Kendilerine "çingene" denilmesinden pek hoşlanmayan, "çingeneliği" aşağılayıcı bulan bu insanlar, çoğunlukla Selânik göçmenidirler. Önceleri İzmit, Adapazarı yöresine yerleştirilmişlerse de, sonradan taşı-toprağı altın İstanbul'a gelip yaşam kavgasına katılmışlardır.

Ulusal istatistiklere göre "işsiz" kabul edilen Kasımpaşa'nın bu yoksul sanatçılarının yaşantılarını belgelememizde bize yardımcı olan Nazmi Toprakseven'e burada teşekkür etmek istiyoruz.

DİLLERİ VAR BİZİM DİLE BENZEMEZ...

"Etudes sur les Tchinghanes ou Bohemiens" Alexandre G. Paspati tarafından yapılmış olan "Bohemlerin ve çingenelerin dili üzerine bir çalışma" Perşembe pazarı Sok. No. 3'de Antoine Karomela tarafından 1870 yılında basılmış. Çingenelerin kısa tarihinden söz ettikten sonra dillerinin "dilbilgisini, gramerini" anlatan, inceleyen Paspati, 652 sayfalık kitabına bir de sözlük eklemiş. Kendi aralarında konuştukları dillerine, yaşantı anlayışları olan bohemlik ve yoğun bir umursamazlık, bir de yoksulluk eklenince, İstanbul'un sokak müzisyenlerinin büyük çoğunluğunun ait olduğu çingene topluluğunun yaşantısı hiç de öyle açıcı özellikler göstermiyor. Toplumun itilmişleri, umursanmayanları arasında yer alan İstanbul'daki çingeneler arasında sokak müzisyenlerini ararken ilk karşılaştığımız manzara "yardım edin, beni darülacezeye kaldırsınlar, bıktım artık bu yoksulluktan, bu rezil yaşantı dan" diye feryad eden, 10 yıldır felçli olarak yaşantısını sürdüren Kemanî Fikri Göbekçioğlu idi. Kemanî Fikri, en sonunda, ekmek parası için kemanınında satmış. Şimdilerde keman görmeye pek de tahammülü yok, hemen duygulanıyor ve ağlamaya başlıyor keman gördüğünde ya da kemandan söz edildiği zaman. Çiçek pasajı'nın ünlü Kemâni Fikri'si bugün felçli, yürüme ve konuşma zorluğu var, ellerini ise hiç kullanamıyor, ama ona yardım edilmesine de dayanamıyor; ağır ağır da olsa yürüyerek kendi işini halletmeyi yeğ tutuyur.

Çorap satan karısı, hamallık yapan oğlu, gelini ve torunları ile birlikte sefil bir barakada yaşamayı deneyen Fikri Göbekçioğlu, 5-6 yaşlarındayken "muhacir" olarak Selanik'te İzmit'e gelmiş. Babasının uzun boylu ve mavi gözlü olduğunu söylüyor kemanî Fikri, keman çalmayı kaç yaşında öğrendiğini ise anımsamıyor.

"Kemancı arkadaşlarından öğrendiğim, oraya, ağaçların oraya giderdim, orada öğrendim. Zeki Müren gibiydim ben, bir onu bir de beni dinlemeliydiniz, aynıydı aynı" diye anlatan Fikri Göbekçioğlu nota bilmediğini, pratikten öğrendiğini söylüyor ve "Çağırırlardı : "Genel Fikri söyle, ne istersin?" derlerdi, ben de "Sağlığınıza güzel abicim" derdim, güzel şarkılar söylerdim, rakı ikram ederlerdi" diyor. Hırslanarak kendisini ve sakat ellerini gösterip "Rakı içtim, çok rakı, iyi değil, içki iyi değil, rakının yaptığına bak, gör, rakı bunları yapar" diye yakınmaya başladı..

Kemanî Fikri "Pasajda" çalarmış, 15-20 tane de şarkı bilirmiş, kendi beslediği ya da uydurup da söylediği şarkılar hiç yokmuş, hep günün şarkılarını ve özellikle de Zeki Müren'inkileri söylermiş. Geceleri Çiçek Pasajın da başlayan Fikri'nin menejeri ya da onların de yimiyle bir değnekçisi yokmuş.İşi kendi bulurmuş, Pasaj bittikten sonrada larmış meyhanelerin bulunduğu ara sokaklarına Beyoğlu'nun. O zamanlarda pek ünlüymüş "Gel Fikri, gel otur bir rakı iç, çal bize"derlermiş, oda kırmaz, haylanmaz çalarmış.

"Gittiğim yerlerde Zeki müren'in şarkılarını duyduğum zaman, hemen dinlerdim, öğrenirdim, evde çalışırdım, öyle pikap-teyp yoktu, duyarak... Zaten Zeki Müren'e aşıktım, onun şarkısını duydum mu hemen öğrenirdim, aynı onun gibi olurdu, aynısını söylerdim. Çok severdim Zeki Müren'i çook..." diye hayıflanıyor Fikri.

ARABESK DE SEVİYORUM, O MÜZİK DEĞİL Mİ, MÜZİK MÜZİKTİR...

Kemanî Fikri hertürlü müziği dinlemeyi sevdiğini söylerken "Ya arabesk?" diye sorduğumuzda onun da müzik olduğunu ve sevdiğini söyledi. Bir hayırseverin armağan ettiği televizyonda klasik müzik konserlerini de izlediğini anlatan Fikri Göbekçioğlu "Keman görmüyormuyum keman, ağlıyorum abicim ağlıyorum, ah ah" diyor.

Torunun ayakları da doğuştan sakat olan kemani Fikri'yi artık arayıp soran yok. Dün ona rakı ikram edip, Zeki Müren'i andıran sesinden keyif alanları, Fikri'yi rakı mezesi yapanlar da yoklar ortada. Herşeyden acısı, ekmek derdine, karısının çorap satarak kazandığı para yetmeyince duvarda asılı da dursa Fikri'ye yaşama heyecanı veren kemanı da yok" Beş paraya gitti ne yapalım!" diyor. (Sürecek)

SANATÇI KİMDİR ?

Sanatçıların korunması ve kullanması amacıyla kurulmuş ve faaliyet göstermekte olan dernek, vakıf v.b. kuruluşlara bir soru yöneltmek istiyoruz?

Sanatçı kimdir? Kemanî Fikri, rakı sofralarına meze olmuş bir sokak kemancısı olduğu için mi korunmaya ve kollamaya değer bulunmamıştır? yoksa Kemanî Fikri çingene olduğu ve Kasımpaşa'da bir viranede yaşadığı için mi aranıp bulunamıyor? Orhan Boran'ın Star 1 televizyonundaki programında dansözlerin, türkücülerin vakıflara katılması isteniyor, Kemani Fikri gibiler de bulunmalı ve korunmalıdır; onlar şehrin süsü ve tadıdırlar.

Köşebaşı
Orhan Duru

Çiçek Düşmanları

Herşey önce bir öksürükle başladı. Kuru bir öksürük, tıksırık. Boğazımı acıtan ve inciten bir durum. Ardından nezle geldi doğal bir biçimde. Eklemlerim gevşedi ve tutmaz oldu. Sırtamda bir kırıklık. Bir virus dolaşıyor. Eskiden mikroplar dolaşırdı şimdi viruslar dolaşıyor. Çevrenizce bir bakıyorsunuz birisi hastalanmış, o iyileşiyor bir başkası hastalanıyor. Her yeni bulaşmada virusun etkinliği artıyor. Salgın bu.

Ama böyle kırık dökük, bitkin, evde oturup sersem sepelek dinlenmenin olumlu yönü de var.

Küçük bir çocuk gibi şırmartılıyorsunuz.

Çorbalar pişip önünüze geliyor. Ateşiniz yükselmiş titrerken ıhlamurlar kaynatılıyor, aspirinler ve akla gelmedik başka ilaçlar alınıyor. Bu arada telefonlar ediliyor:

— Geçmiş olsun. Havalara dikkat etmek gerek. Havalar çok kötü. Grip ve nezle kol geziyor.

— Dinlenmeye bak. Bunun tedavisi dinlenmek.

Doktor Yalçın Güzel telefon ediyor, günün en ilginç ve geçerli sözünü söylüyor:

— Yahu bu öpüşmeyi kim çıkardı? Durmadan öpüşüyoruz.

Ya mikrop saçıyoruz ya mikrop alıyoruz.

İstanbul'un ab-u hava'sı böyle, biraz karışık. Bu kent öyle bir yerde konuşlandırılmış ki kuzey ve güney, doğu ve batı rüzgarları burada buluşuyor. Sabah güneş açıyor, akşam kar yağıyor. Boğaziçi bir rüzgar tüneli gibi üflüyor. Hava durgun olunca heryeri sis basıyor, bunun içine egzos gazı, fabrika ve kalorifer dumanı doluyor. Boğulur gibi oluyorsunuz. Direncinizi yitiriyorsunuz.

İklimlerin kesişme noktası burası. Olan, hava değişimine hızla uyum sağlayamayan bizlere oluyor.

Ama İstanbul'un bu karmaşık havasının olumlu etkileri de var. Burası bir çiçek kenti aynı zamanda. Her iklime uygun çiçekler yetişebiliyor. Kışın başkası, baharda başkası, yazın daha başkası. Hele evinizde limonluk varsa tropikal çiçekler bile yetişebiliyor.

İnsanlarımız ve özellikle kadınlarımız şimdiden balkonlarını, salonlarını süslemek için hazırlanıyor. Mısır Çarşısı'nın yanındaki Çiçek Pazarı gibi bir pazar hangi kentte var?. Bir ara Beyoğlu'nda varmış. O nedenle Çiçek Pasajı denilmiş bugün aynı adı taşıyan geçide. Tüm bunlar gösteriyor İstanbul'un çiçekle yakın ilgisini. Bu arada polenler yayılmaya başlıyor ortalığa, kimi kapılıyor allerjik nezleye. Benimki öyle değil ama başka birşey kabartıyor allerjimi.

Evde ateşten ürpertiler geçirerek dolaşırken gazete'den bir belediye yetkilisinin 'Lâle Düşmanı' olduğunu öğrenince, ateşim herhalde bir derece daha yükseliyor ve antibiyotik yutmaya başlıyorum.

Nasıl olur bu? Kent işlerinden sorumlu insanlardan, biri nasıl olur da, bu kentte hem de bir semtine 'Lâleli' adını vermiş bir kentte, tarihten gelen böylesine güzelim bir çiçeği sevmez? Üstelik tüm süslemelerin, ebruların, çinilerin simgesi olan bir çiçeğe nasıl karşı durulur?

Hasta hasta ve çorbası tasta olarak anlamaya çalışıyorum, kendime göre buluyorum nedenini çiçek düşmanlığının.

Belediyeler yeşil alanları sevmezler. Tüm belediyeler böyledir. Arada bir beklenmedik bir mucize olur ve yeşilliğe, çiçeklere, kentin güzelleşmesine özenen bir belediye başkanı gelir. Parklar yaptırır. Çiçekler diktirir. Çocuklara oyun alanları düzenler. Kenti donatır. Onun ardından gelen hemen göz diker bunlara. Sonra bir bakarsınız yeşil alan gitmiş, parkların yerinde yeller esiyor. Ya bir gökdelen dikilir öyle yerlere ya bir beş yıldızlı otel. Ne yazık ki İstanbul da bu genel kurala uyuyor.

Bu olgunun ardındaki açgözlülüğü ve etoburluğu görmüyor değiliz.

Sonra birden hasta düşmeden önce, Nuruosmaniye'den geçerken yolda bir tanımadığımız halde söyleştiğimiz bir yaşlıca adamın sözlerini anımsadım:

— İstanbul'un denizi kadar kerizi var.

Az ötede Müzaffer Buyrukçu ile karşılaştık ve bu sözü aktardık ona. Bizi dinledikten sonra şöyle konuştu:

— Hayır, yanlış bu. İstanbul'un denizden fazla kerizi var.

Buna bir başka söz eklemeliyim:

İstanbul'un çiçekleri de var.

İstanbul AT'ye Girdi!...

Avrupa topluluğu'nun 1992'ye, sınırsız Avrupa'ya hazırlandığı şu günlerde, körfez krizinde batılı dostlarına "dostça" davranan Türkiye AT kapısından "sevinçli" bir haberi bekleye dursun, İstanbul batıda bir şehir olduğunu ispat etti.1992 Avrupası için yayın hayatına başlayan The European gazetesi'nin "ELAN" ekinde yer alan "Avrupanın sanat dünyası" bölümünde,İstanbul Opera ve Balesi'nin programına da yer verildi.

Öte yandan iyi haber alan kaynakların bildirdiğine göre; Devlet Opera ve Balesi program düzenleme konusunda uluslararası standartların çok uzağında davranıyor. Opera ve Baleler Amerika Birleşik Devletleri'nde 2 yıllık, Avrupa ülkesinde de en az 1 yıllık programlarını belirleyebilmektedirler. Türkiye'de ise sık sık yapılan program değişiklikleri ile sanatçıların zor durumda bırakıldıkları bu aralar sık sık duyulan söylentiler arasında Sanatçıları sıradan birer devlet memuru olarak algılayan bir zihniyetin ürünü olan bu davranış biçimi, yetenekli sanatçıların yurt dışında iş aramalarına ve fırsat buldukça Türkiye'den kaçmalarına neden olmaktadır.

EUROPEAN CULTURE & LEISURE IN EUROPE
é L A N
No 0042
WEEKEND FEBRUARY 22 - 24, 1991

Araç telefonu sadece arabada mı gerekli?

Gelişen teknoloji araç telefonunda da yeni boyutlara ulaştı: Profilo CarryPhone ideal boyutları ve üstün sesiyle herkesin her yerde rahatlıkla kullanabileceği Türkiye'nin ilk ve tek taşınabilir araç telefonudur.

Aracınıza **kolay monte edilir, özel çantası ile kolay taşınır.** Çantanıza koyun, **uçakta, tekne gezintilerinizde, şantiyede,yolda yürürken** ve **hatta bisiklete binerken rahatlıkla kullanın.**

Aracınız ne olursa olsun, araç telefonunuz Profilo CarryPhone olsun.

PROFİLO CarryPhone

SGS PROFİLO Cemal Sahir Sok. No : 26 - 28 Mecidiyeköy - İST. Tel : 167 48 73 - 175 65 79 Fax : 166 02 38

Fotoğraflar : H. BAYHAN

Yahya Kemal'den seçilmiş metinler

İstanbul'un kuruluşundan, Kostantıniyye'nin fethine...

Seçen
SELİM KORSAN

Gelmek'çün ikinci bir bayâta,
Bir gün dönüş olsa âbiretten:
Her rûb açılıp da kâinâta,
Keyfince semâda bulsa mesken;
Tâlip bana dönse, mâlikâne;
Bîgâne kalır o iltifâta,
İstanbul'a dönmek isterim ben.

Kostantin, kendi adını vererek, İstanbul'u kurduğu zaman, Roma İmparatorluğunun yalnız hükümet merkezini İtalya'dan kaldırıp Marmara sâhiline getirdiğini zannediyordu. İnkrâzın çürükluğü, Roma'daki cemiyet üzerinde artık hiçbir devletin temel tutturamıyacağı kanâatini vermişti, şiddetli olduğu kadar fazîletli bir İmparator olan **Septimus-Severiyus,** bu kanâatte olduğu için, kendi devrinde, sarayburnu'na yerleşmiş ve oradan saltanat sürmüştü; ondan beri inkıraz daha vahim bir hâle gelmiş ve nihâyet Kostantin, rakiplerinden kurtulup da, tek başına İmparator kaldığı zaman, ilk iş olarak, yeni bir pâyitaht kurmağı düşünmüş; önce doğduğu şehir olan Niş'i tasarlamış, bu fikirden vazgeçmiş, Çanakkale Boğazı'nın Anadolu sâhilinde, eski Truva harâbelerinin yerini beğenmiş, en sonunda İstanbul'u seçmiş ve "Yeni Roma"yı buraya kurmuştur. Bugünkü Unkapan'ından Lânga Bostanı'na kadar giden bir kara sûru ile çevrilmiş olan "Yeni Roma" da, bütün devlet binâları, mâbedler, âbideler, meydanlar, her şey eski Roma'yı hatırlatıyordu. Zâten hatırlatıcı eserler, sütunlar ve heykeller, Akdeniz medeniyeti ile parlamış şehirlerden koparılıp buraya dikilmişlerdi. Şehirde kıyâfet, muâşeret, an'ane, hulâsa her şey lâtin tarzındaydı. Devlet dili lâtinceydi.

Kostantin devrinde çok esaslı ikinci bir meselenin halledilmesi lâzım geliyordu: Üç asırdan beri çile çeken ve halkın alt tabakasına, geniş mikyasta, iyiden iyiye yayılan, hattâ hükümdârın âilesi içine bile giren yeni bir din, Hıristiyanlık, çilesini doldurmuştu. İlkönce serbest bırakılan bu din, devletin resmî dini olursa İmparatorluğun havasına ferahlık gelecekti. Bu da oldu.

Roma'nın iklimini değiştiren İmparator, bu defâ dinini de değiştirdi. Yeni dinin kâinâtı anlayışı, ahlâk ve akaaidi eskisinin taban tabana ziddı idi. Alt tabakanın lehine olarak, kilise hâlinde tekarrür eden ve mü'minlerini tek bir sınıf insan addeden bu din, eski Roma'nın hüviyetinden eser bırakmıyordu. Değişiklik çok derindi.

Zâten beşeriyette eski zamanların bittiği ve yeni zamanların başladığı anlaşılıyordu. Avrupa'dan Asya'nın derinliklerine kadar birçok insan kütlelerinin kımıldandıkları, yerlerini değiştirmek zorunda kaldıkları, daha mâmur ve zengin ülkelere yürüdükleri görülüyordu.

"Yeni Roma"da, Lâtin şekli ve an'anesi, Kostantin ve hânedânı ve onlardan sonra silâh kuvvetiyle başa geçen birkaç İmparator devirlerince sürdü. Şehrin, o zamanki Anadolu sâhillerinin, Balkan yarımadasında bir hayli yerlerin halkı Lâtinlikten uzaktı; eski yunancanın artığı bir dille konuşuyordu. Bu halk yeni kiliseye sımsıkı bağlıydı. Kilise, "İncil"i eski yunancanın yazıldığı harflerle ortaya atmıştı; kilise ve halk arasında yazı bilenler eski Yunan harflerini kullanıyorlardı. Kilisenin, sırf dini öğretmek ve yaymak için, açtığı tahsil ve terbiye usûlü bu yoldaydı.

Bütün bu âmiller, gitgide, devleti lâtinlikten uzaklaştırıyor, ekseriyeti Şarklı, Hıristiyan ve eski yunancadan bozma bir dille konuşan halka mâledîyordu.

Bizans târihinin mütehassısıları, İmparatorluğun, kaç asır sonra artık Bizanslaştığını tamâmiyle kestiremezler. Daha sonraları Şarkî Roma İmparatorluğu olarak garptan ayrılan ve nihâyet yalnız Bizans İmparatorluğu diye anılan devlet, iklîm, din ve dil farklarıyle kendi halkına benzemiş, uzun veya kısa müddetlerle başa geçen İmparator hânedanları hep bu muhitten çıkmıştı.

Her şeyin değişmesine rağmen eski Roma'nın topraklarına ve hukukuna vâris olmak zihniyeti kalmıştı. Bizans medeniyetini en ziyâde yükseltmiş olan İmparator **Justinianus** bu zihniyetin tımsâlidir. Eski Roma'dan Avrupa'da, Afrika'da, Asya'da mîras kalmış olan ülkeleri tekrar fetheder, İstanbul'a bağlamak için uzun harpler açmış, bu uğurda devletin varını yoğunu harcamış, olduğu zaman devleti dermansız bir halde bırakmıştı. Bu İmparatorun, eski Roma'yı, Akdeniz etrafındaki bütün hâkimiyetiyle diriltmek arzusunun bir hulyadan ibâret olduğu anlaşılmıştı. Onun sarfettiği gayret yüzünden Bizans'da vahim inkıraz alâmetleri görülmüştü.

Yedinci asırda İslâmiyetin zuhûru ve Bizans İmparatorluğu üzerine ilk atılışı, onu, Suriye ve Filistin'den, Mısır'dan, bütün Afrika'dan tamamiyle atmış, Anadolu ve İstanbul yolunu açmıştı. Bu darbenin Bizans'a, bir cihetten korkunç, bir cihetten hayırlı olduğunu iddiâ eden Bizans târihi mütehassısları, bu yüzden, Bizans'ın daha ziyade derlenip toplandığını, daha ziyade millileştiğini, cenuptaki uzak kıtʼaların derme çatma ve karışık unsurlarından kurtulduğunu söylerler.

Kur'an'da "Rûm" sûresinden beri belledîğimiz "Rûm" kelimesi, Türkçeye verilmiş, o günden bugüne kadar kullanılmaktadır. Arap hançeresinin "Roma" kelimesindeki "o" yu "u" telâffuz edişinden arapların Roma'yı nasıl tesmiye ettikleri bellidir. "Rum" kelimesinin gene türkçede mevcûd olan Roma kelimesi olduğunu düşünmeyiz bile; manaları biribirinden o kadar ayrıdır. Biz, Bizans İmparatorluğu'nun eski yunancayı millî dil olarak benimsemiş ve ortodoks olan halkına "Rum" demişiz; hâlâ da demekteyiz. Halbuki "Rum" dediğimiz vatandaşlarımızın Romalılıkla, Lâtinlikle zerre kadar münâsebetleri yoktur. Biraz düşünülünce eski Roma'nın adının bile ne kadar silinmez bir kuvvette olduğunu anlaşılır.

Selçuk, Anadolu'nun büyük bir kısmını fethettikten sonra, bu kıt'aya İslâm âleminde, "Diyâr-ı Rûm" denildi. Selçuk hükümdarı "Sultân-ı Rûm" diye anılıyordu. Halk arasında "Rumeli" ve "Rumelleri" tâbiri geçiyordu. Celâleddîn-i Rûmî, Eşref-i Rûmî isimleri birer misâldir. Mevlâna, Hindistan'da hâlâ kısaca "Rûmî" diye anılır. Sultan Süleyman Bağdad'ı fethettiği zaman, oraya giden timar sâhibi beylerden iki şâirimiz, Vardar Yeniceli **Hayali Bey'le Taşlıcalı Yahya Bey,** Fuzûlî ile tanışmış ve görüşmüşler, türkçede bir "Leylâ ile Mecnun" efsânesi yazmasını ricâ etmişler, Fuzûlî, o zamanki Türkiye'den gelen bu iki şâirle nasıl görüştüğünü ve neler konuştuğunu tasvir ederken:

Bir nice zarîf-i hıtta-i Rûm
Rûmî ki dedik kaziyye mâlûm

beytini söylüyor; Türkiyelilerin ne kadar ince insanlar oldukları zâten mâlûm bir keyfiyettir, demek istiyor. İran'a seyâhat eden bir şâirimiz:

Bir zaman Rûm'da deryâkeş idik ey sâkî
Şimdi İran'da kanâat ederiz çây ile biz

derken "bir zamanlar Türkiye'de deryâ gibi şarap içtiğini" zarâfetle îma ediyor. Son asrın meşhur şâirlerinden biri, **Rûhî- Bağdâdî**'nin o diyardaki kabrine selâm gönderirken, şiirde onun mertebesine yetiştiğini fahriye kılıklı beyân ediyor ve:

Bir şâir-i Rûm oldu sanâ şimdi berâber

diyor. İbni Kemal'in, Mısır fethedildikten sonra, Yavuz Sultan Selim'e, askerin artık memleketlerini, yâni Anadolu'yu, Rumeli'yi ve İstanbul'u özlediklerini ve bu hissi îfâde eden bir koşma nazmettiklerini, bu koşmanın nakarâtı olarak: **"Beyim biz gidelim Rûm illerine"** dediklerini, Hoca Sa'deddîn Efendi **Selimnâme"** sinde nakleder. İbni Kemal'in askere atfettiği koşmadaki **"Rum illeri"**tâbiri yalnız Rumeli değil, bütün Türkiye'dir.

Diyâr-ı Rûm, Sultân-ı Rûm, Şâir-i Rûm tâbirleri ve bütün memlekete sâdece Rûm tâbiri, okur yazarlar tarafından yazılır veyâhut söylenirdi. "Rumeli" tesmiyesi de zamanla vatanın yalnız Avrupa'da olan topraklarına verilmiş.

Roma ile bizim aramızda din, ırk, an'ane gibi hiçbir alâka yoktur. Ancak, asker ve fâtih bir millet olmak gibi, bir benzerlik vardır. Roma adının bize, bir vasıf oluşu Roma'nın vaktiyle sâhibi olduğu memleketlerin vârisi olduğumuzdandır.

★ ★

İstanbul kaç defa, kaç milletin hedefi olmuş, kaç hücûma uğramış, kaç defa kuşatılmış ve zaptına ramak kalmıştı. Hattâ 1204 de, bir defa Lâtinler — yani Fransızlar ve İtalyanlar — tarafından zaptedilmiş ve bu esâreti 1261 senesine kadar sürmüştür. Nihayet kazâ ve kaderin bu muvakkat cilvesinden de kurtulmuş, tekrar Bizans pâyitahtı olarak dirilmiş ve İmparatorluğun bütün sülâlelerinden daha uzun bir müddet hüküm sürmüş olan Paleologların asra yakın mâceralarını görmüş ve son Paleolog Kostantin Dragazes ile nihâyet bulmuştu.

★ ★

Bir zaman Varna'da zırhlı bir Salîb Ordusu'nu ezen Türk pâdişâhı Murad'ın oğlu, Şehzâde Mehmet, Trakya ovalarında kayboldu. idi. Ak tuğlu Türk şehzâdesi, atıyle bir yol ararken yolların ötesinde, iki büklüm yürüyen bir ihtiyar gördü. Genç atlı ve yayan ihtiyar uzaktan uzağa seslendiler:

— Ben Varna'da galebe çalan Türk'ün oğluyum! Ey akşam düşerken yollarda kalan ihtiyar, sen kimsin? Adın nedir?

— Calchas!

— Mesîhin bir râhibi misin? Korkma, söyle.

— Hayır, ta'netme genç atlı. Délos adasında mâbedi olan Apollon'un kâhiniyim. Senelerin ağırlığı altında iki büklüm, ilâhların ölümünden sonra bağrım kurumuş, gözlerim dolgun geziyorum. Bu yollar üstünde bir zaman güzel ve çıplak atlılar, Épire atlarını koşturuyordu. Barbar akınlarından beri bu yollarda gördüğüm en asîl atlı sensin. Bağrında bir şey var, eğer Délos adasında, bir gün Asya'dan geleceği haber verilen, ilâhlar toprağının meb'ûs vârisi isen bu sözümü hatırla!...

Asya ordularının başına geçeceğin gün seferlerinin birinde, eski zamanların ganâimînden binlerce sebû arasında bir sebû bulacaksın. Onu kırma. Çünki muhyî bir iksir doludur; o iksîri yere dökme çünki susayacağın bir gün sana edebî hayat verebilir. Genç atlı ve ihtiyar Calchas böyle konuştu ve ayrıldılar. Türk şehzâdesi serseri yürüyüşlerden sonra nefir sesleri îşitti. Calchas'dan ayrılalı o muhyî iksirle dolu sebûyu düşünüyordu, nedîmi Zağanos Mehmet Paşa ve avcılarını buldu. Pâyitahta doğru dönerken Trakya yolları üzerinde genç şehzâde mühtedî nedîmiyle Calchas'a dair konuşuyorlardı.

Zağanos Mehmet Paşa ilâhî an'aneye gizliden gizliye karşı gayzla dolu bir Bizans'lı iken bir gün Bizans'dan çıkarak ihtidâ etti idi. Varna gaalibinin maiyetinde yaşıyanların siyâsileri bu mühtediye karşı hürmetle mütehassısdiler; çünkü medenî, âlim, hür, civanmerd bir zâtt1. Müttekîler de "Zağanos" ismini biraz şüpheyle yâd ederlerdi. Bu mühtedî vâkıâ pâdişahlık ricâlinin en ziyâde fatihane düşüneni idi; genç şehzâdeyi Bizans fethine sevkediyordu. Metîn bir müslüman lâkin hiç sofu değildi.

★ ★

Zağanos Mehmet Paşa, Şehzâde Mehmed'e dâimâ derdi: "Sen Roma'nın vârisisin. Tekrar tahta çıktığın gün bu kahraman ordular ile Bizans'a gireceğiz. O beldede beşeriyeti yiyen tâûnun tohumu var, onu mahvedeceğiz. İnsanlığın saltanatı teessüs edecek!" Zağanos Mehmet Paşa, yalnız kaldıkları zaman, Şehzâde Mehmed'e, **Eflâtun'un Muhâvereler**'ini, Plutarque'ın **Buyuk Adamların Hayâtı**'nı, Sicilyalı **Theokritos** nâmında bir Yûnânîinin rustâî şiirlerini, Sofokles'in oyunlarını, bilhassa Homeros'un Ilyada'sını okur, eski bir medeniyetten bahsederdi;ve derdi ki Kayser Kostantin'den evvel insanlar Akdeniz kıyılarında ilâhî bir hayat yaşıyorlardı. Akdeniz kıyılarında yaşıyanlar, uzun süren bu hayatı medeniyetten sonra ateh devrine girdiler; dimağlarını Asya'nın ledünnî hareketine kaptırdılar. Ledünniyât peşinde kafaları bunalan râhipler, Bizans tepelerinde rûhânî bir saltanat kurdular. Bu belde bugün ilâhî tabiatın ortasında, cenâzevî bir buhurdan gibi tütüyor. İnsâniyet onun kokusu ile günden güne bunalıyor. Genç şehzâde! Bununla berâber orada hâlâ an'anesine sadık insanlar var. Lâkin İsevî kilisenin verdiği hevl ile hepsi bir kenara sınmış yaşıyorlar. Bâzısı bir kenarda Yûnânîlerin, bâzısı Lâtinlerin eserlerini okuyorlar, bâzıları da Sûriye e'izzesinin resimlerini, heykellerini yapıyorlar. Eski medeniyeti bin kaçamakla yaşatıyorlar. Bâzan kilise tasavvufunun hatakan devirleri tutuyor, bu ilâhîlerin bazılarını nefy, bazılarını îdâm ediyor, bâzılarının da ellerini bileklerinden kopararak, gözlerini çıkarıyor, biçâreler bu tedmirlere rağmen, birer köşede eski an'aneyi yürütüyorlar. Biz, Bizans'a gideceğimiz gün bu hâle hâtime vereceğiz. Cenâzevî buhurdan sekiz asır tüttükten sonra sönecek!"

Şehzâde Mehmet bir gün babasının tahtına çıktı. Saltanatın bütün ricâli yeni pâdişâha kutlu olsun, dediler. **Zağanos Mehmet Paşa:** Unutma Roma'nın vârisi sensin. Trakya ovalarında kaybolduğun bir gün Délos adasında mâbedi olan **Apollon**'un kâhini **Calchas** ne söyledi; hatırla! dedi.

★ ★

Sultan Mehmet ordusunu düzdü. İlâhî tabîatin ortasında bir buhurdan gibi tüten Bizans'a doğru yürüdü. O zamana kadar, hisarlarında bütün barbar akınlarının dalgaları kırılan bu beldeye girdiği gün, bu toprakta yaşıyanlar anladılar ki âlemde bir karn daha bitti.

857 senesinin bahârında Edirne'den Kostantaniyye surlarına doğru boşanan Türk ordusu, anlı şanlı ve kuvvetli idi. Başında yeni tahta çıkmış, yirmi iki yaşında bir pâdişah vardı, onun devrini açmağa geliyordu. Fakat birkaç sene evvel o pâdişâhın babası Murâd-ı Sânî ile Varna'da ve Kosova'da iki defâ Ehl-i Salîb'in zorlu oldularını yenmiş, dağıtmış, kaçırmış ve galebenin en sarp zevkiyle mest olmuştu.

Her zaferden daha kuvvetli çıkan bu ordu, o zamana kadar taşlarına dayanan bütün barbar sellerini kırmış olan o mûthiş surları sararken kendi azametini, kendi şan ve şerefini, kendi kudretini görmüyordu; yalnız 857 sene evvel Hicaz çöllerinde geçmiş bir gazveyi, **Bedir** gazâsını düşünüyordu, çünkü o gazvede Peygamber'in yeşil sancağını taşımış olan sahâbî **Hâlid Ebâ Eyyûb,** seksen yaşında bir pîr iken,, İslâm ordularıyle Kostantaniyye'ye gelmiş bu surları sarmış, sonra Eğri Kapu burçları yanında şehid düşmüştü; rivâyete göre mezarı orâdaydı.

İşte o rûhânî gazâda yeşil sancağı taşıyan **Halid** seksen yaşına girdikten sonra Arap ordularıyle Kostantaniyye'yi muhasaraya gelmişti. Kostantaniyye'nin müslümanlar tarafından ikinci muhâsarası diye anılan o sefer ne hazindir: Uzun bir muhâsaradan sonra şiddetli bir kış olur, güneş çocukları olan araplar, Ayastafanos'tan Haliç'e kadar, kesif bir kar altında kalırlar, kırılırlar, ölürler. Şimdi Türk ölülerinin sur boyunca, yattığı o mezarlıklara o zaman Peygamber'i görmüş, yâhut da Peygamber'i görenleri görmüş olanların kemikleri gömülmüştü.

★ ★

Kostantaniyye'nin son muhâsarası, surların aşılmaz, kırılmaz, yıkılmaz, geçilmez metâneti önünde bir müddet geyser gibi oldu. Sadrâzam **Halil Paşa**'yla birçok ulemâ bu muhâsaranın ref'ine taraftardılar. **Akşemseddin ve Zağanos Paşa** şiddetle harbe devam etmeği istiyorlardı.

Fetih gecesi, sabaha karşı, Akşemseddin bir tepe üzerinden, kanatlarını açan kocamış bir kartal gibi, kollarını açarak: "Yâ müfettihü'l-ebvâd!" nidâsiyle bağırırken, genç Fâtih, sağ kolunun yumruğuna toplanmış yıldırımlar gibi, sıra ile, büyük topları, Anadolu, Rumeli ocaklarının askerlerini, azepleri, seymenleri, sipâhileri ve son darbe olan Yeniçeri'yi surların üzerine boşaltıyordu. Kurûn-ı Vustâ'nın son gecesi geçip, şafak sökerken, asırlardan beri yüzlerce Barbar orduları karşısında çözülmiyen surlar birdenbire çözüldüler. Genç ve dinç Yeniçeriler, Topkapı ve Edirnekapı arasındaki Lykos vâdisinin ortasından Kostantaniyye'nin içine girdiler.

Patrik ve bütün rûhban, ellerinde haçlar, som sırma abalar giyinmiş, genç Fâtih'in karşısına çıktılar. Beldenin anahtarlarını teslim ve kilisenin anahtarlarını atıyye diye istediler, (Fatih) bir kilisenin anahtarlarını onlara verdi.

Genç Fâtih, fethin ertesi günü eski an'aneyi yaşatan ilâhîleri buldurdu; uzun uzadıya konuştular. Bu âvâreler Roma'nın vârisini tanıyarak hep ihtidâ ettiler. Kilise, düşmanlarının islâma iltihâkını duyar duymaz, genç Fâtih'den tardlarını ricâ ettiler.

(Devamı Yirmidörtte)

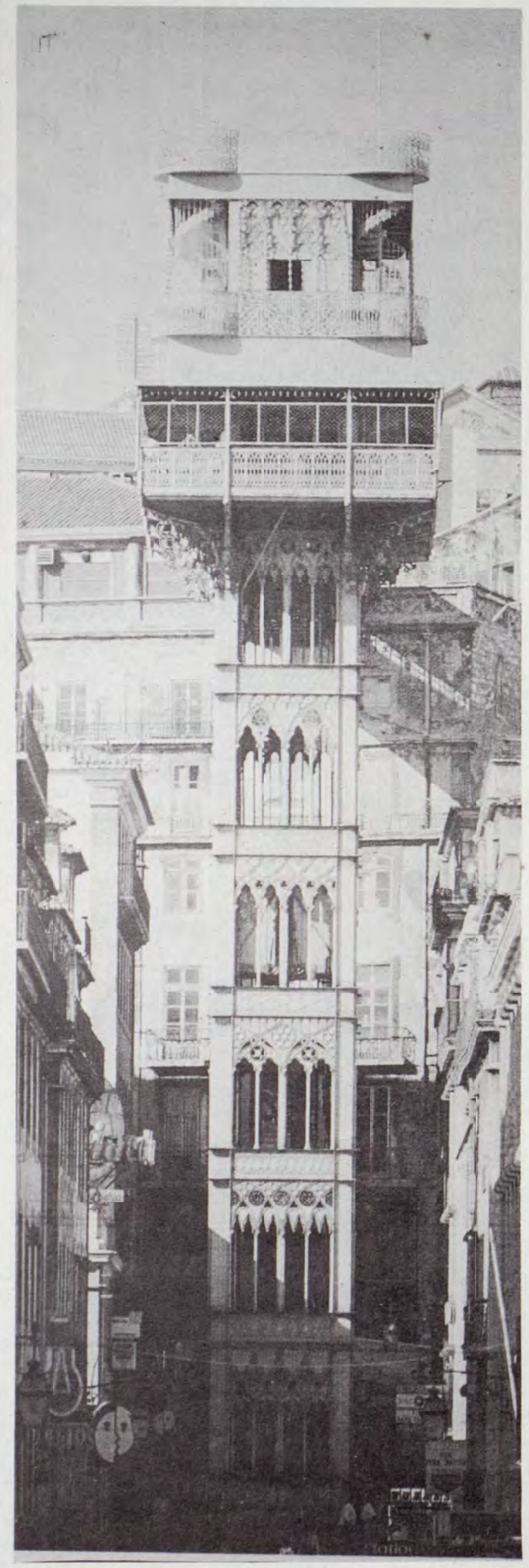

SANTA JUSTO ASANSÖRÜ BAY EİFFEL'İN ÜNLÜ ÜRÜNLERİNDEN AMA, BİR PARİS'TEKİ KULEYE BAKIN, BİR DE LİZBON'DAKİ ASANSÖRE.

LİZBON

Cüneyt AYRAL

"Kostantiniyye Haberleri Gazetesi'nin artık neredeyse gelenekselleşmeye başlayan "Metropoller" dizisinin bir yenisini "Bizim Şehir Haberleri" adı altında yayımlıyor olmamız tüm yazarlarımız gibi beni de rahatsız ediyor, ancak gazetemizin açmış olduğu dava sonuçlanıncaya kadar duruma uyum sağlamak zorundayız."

Lizbon da İstanbul gibi yedi tepe üzerine kurulmuş bir kent. Portekiz'in başkentini dev bir metropol olarak algılamak pek mümkün değil, zaten küçük bir ülke olan Portekiz'in başkenti öyle pek kalabalık bir kent de değil. Yeninin pek ulaşamadığı, eskinin ise iyice eskimeye yüz tuttuğu Lizbon, 1960'ların İstanbul'unu, insanda derin acılar bırakarak anımsatıyor.

Özellikle 27 Mayıs 1960 devriminden sonra, daha demokratik bir yöntemle İstanbul'a sahip çıkılacağı beklenirken, İstanbul gittikçe yok olan bir şehir haline geldi. Lizbon'da da durum hemen hemen aynı. Çoğunluğu Avrupa Topluluğu ülkelerinde işçi olan Portekizliler, ülkelerini bir "tatil yeri" olarak bellemişler ve tarihî Lizbon'un korunması için hiçbir çaba göstermiyorlar, hatta saklamayı bile pek iyi becerdikleri söylenemez.

Şehre hoş bir görüntü sağlayan tramvayları eskilikten artık kendi kendisini bile taşıyamaz hale gelmiş; yürümesine yürüyor hepsi, temiz de ama, iyice eskimişler, bir süre sonra artık iyice yok olacaklar ve o zaman da şehre verdikleri tad kaybolacak.

Örneğin **Santa Justo"** asansörü ünlü Fransız bay **Eiffel'in** yapıtlarından birisi, ne yazık ki, ne çevre düzenlemesi ne de asansörün kendisi böyle önemli bir yapıt olduğunu gösteremiyor.

Taşıt trafiğine kapalı bazı Lizbon caddelerinde masif ağaçtan yapılmış sokak banklarını görünce, kendimi 60 yaşlarında emekliye ayrılmış çocuksuz bir ailenin evinde gibi hissettim. Yer yer göz kamaştıran güzellikteki şehir dekorları genel bir eskilik içinde yok olmaya yüz tutmuşlar. Avrupa'nın ilk sinema salonlarından birisi olan **ANIMATOGRAFO DO ROSSIO'nın** fotoğraflarını çekerken gözümün önüne **Şan Sineması,** geldi. Onlar belki ROSSIO kadar eski değildirler ama kaderleri benziyor. ROSSIO sineması henüz kapanmamış, harap durumda ve yalnızca seks filmleri gösteriyor. Lizbon'ün ünlü kahvahanesi **Brasilien**'in önündeki okside olmuş, oturan adam heykeli ile resim çektirdim, sonra da cafe'ye girip kahve içmeye özendim ama, oranın da kaderi bir anlamda **Markiz** ile aynı; Markiz kapanarak yok oldu, Brasilien ise aşırı pisliği, korkunç kötü servisi ve dökülen iç dekoru ile yaşayan bir ölü görüntüsünü veriyor.

Lizbon'u anlatan her kitapta hoş ve güzel resimleri yayımlanan dar ara sokaklarının biz de öyle, eskiden çekilmiş hoş bir fotoğrafını yayınlamayı yeğledik, ancak işin aslını isterseniz bu sokaklar şimdilerde gayet bakımsız ve yok olmaya yüz tutmuş bir tarihin çirkinleşen belgeleri olarak yaşıyorlar.

Portekiz'in yaşamında çok önemli rol oynayan komünist işçi hareketi, yıllar süren savaşımında duvarları çok kullanmış; bu nedenle de Lizbon işçi mahallesinin ana caddesindeki siyasal mesajlı duvar yazıları korunuyor.

Portekiz'in her yanında olduğu gibi Lizbon'da da seramik sanatı hayli yoğun biçimde kullanılmış şehrin dekorasyonunda. Tüm sokak adları seramik panolara yazılmış. Çoğu binanın yüzeyi seramiklerle kaplı. Lizbon'un ünlü seramik müzesinde de gerek geleneksel ürünleri, gerekse çağdaş yaratıları birlikte izlemek olanaklı. Çağdaş seramik sanatçıları, ürünlerinde çağı yakalamayı ne denli başarabilmişlerse de kentin yaşantısına katılamamışlar ve tarihi müzenin salonlarında saklı kalmışlar.

Lizbon, tam anlamıyla **"saklanmış bir şehir":** Korumaya gerek görülmeden yaşanan eski evler gibi, tertemiz, sabun ve *(ve mevsimine göre ateşte kestane)* kokuyor. Vitrinler pırıl pırıl silinmiş, taksiler tertemiz, ama ötesi yok. Ünlü lokantaları var örneğin; almış oldukları ödülleri koyacak yer bulamıyorlar. Rezervasyon yapmak için iyice bir bahşişi gözden çıkartmak gerekiyor ama girdiğinizden yine aynı şoka uğruyorsunuz: Yaşlı garsonlar ayakta durmaktan yorulmuş, birbirlerine çarpıyorlar, karşınızdaki maşada eskiyen dudaklarından ruju taşmış, oğlu "kominislikten" dükkan sahipliğine terfi etmiş bir hanım ve üç kendileyin arkadaşı, büyük bir merasimle **porto** tadıyorlar.

Duvarlar kaplanmış ve saklanmış. Kumaş kaplama, yağ lekesi duman ve isten perişan, kapıcının taksi çağırmak gibi bir huyu yok; çünkü onun zamanında kapıda bekleyen atlı arabalar vardı nasılsa...

İnsanı insan yapan geçmiş kültürü olduğuna göre, yaratılacak olan yeninin anlamlı olabilmesi için **UNICEF** gibi bir kuruluş mu gerekiyor? Eskinin korunması şart olduğuna ve 7 tepeli birçok şehir yok olmaya yüz tuttuğuna göre, çocuklar gibi şehirler de mi korunmaya alınmalı?

Ön sayfadaki resimler

ÜNLÜ ALFAMA MAHALLESİNİN ORTAÇAĞDAN KALMA DAR SOKAKLARI VE ROMA TERASLARI.

BU GÜZELLİK SAKLANMAMALI, KORUNMALIDIR.

BU HEYKELİN YANINDA BİRAZ UZUN OTURURSANIZ, LİZBON BURASI: SİZ DE OKSİDE OLURSUNUZ ALİMALLAH.

LİZBON'UN ÜNLÜ SERAMİKLERİ.

LİZBON'DA TRAFİK POLİSİNİ GÖRÜNCE 6 YAŞIMI ANIMSADIM: 1960 YILINDA HALASKARGAZİ CADDESİ İLE RUMELİ CADDESİNİN KESİŞTİĞİ YERDE DURAN ŞİŞMAN BİR TRAFİK POLİSİ, DENİZCİLİK BANKASI'NIN YUVARLAK KUTUSUNDA TRAFİĞİ YÖNETİRDİ.

LİZBON.....NOSTALGİA.....

Bakmayın bu görüntüye, onlar da asfalt çağına koşarak ilerliyorlar.

ŞAN-ROSSIO HATTI

Özenle korunmuş bir sokak ve masif tahtadan üretilmiş ferforje ayaklı banklar. Hiçbir reklama gerek duyulmadan, bir ev dekore edercesine özenle kurulmuş yıllar öncesinde Lizbon.

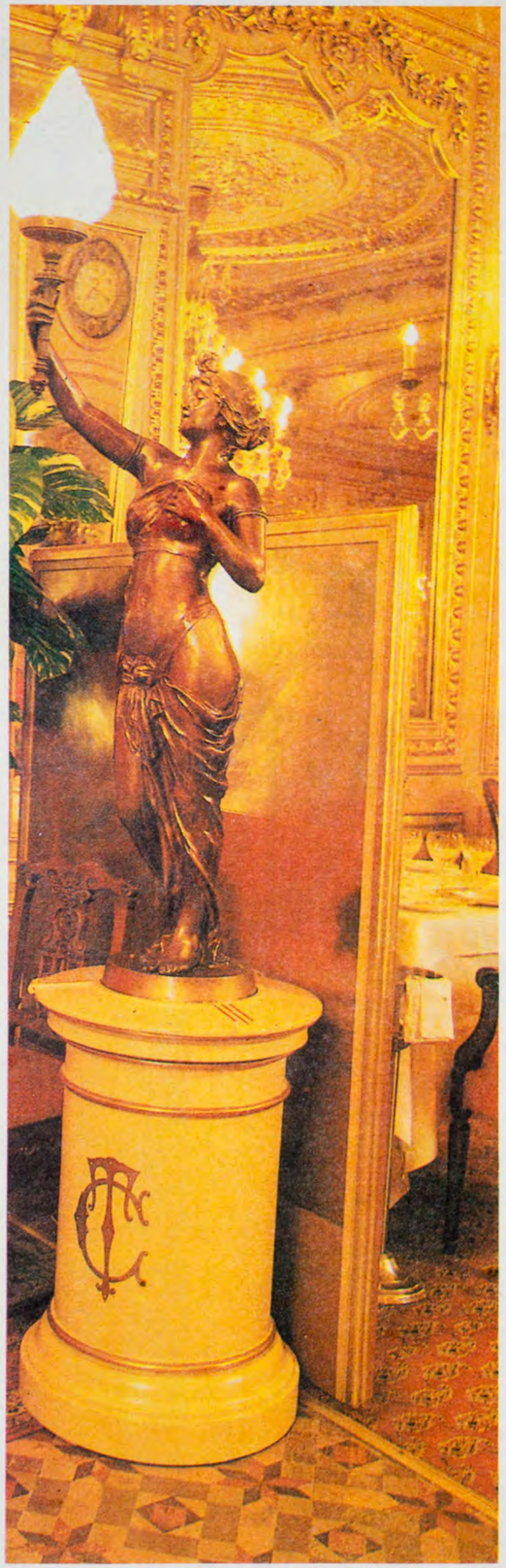

Yazıda sözünü ettiğim Tavares de yer bulan seviniyor, ama Lizbon'lu değilse bir daha gidiyor mu?

19. Yüzyılda "GALATA mektepleri" (İSTANBUL UMUMHANELERİ)

H. KEMAL ÇAĞIN

İstanbul'da Karaköy namı değer "Karaköy" Abanoz sokak, tarih boyunca pek çok erkeğin ilk cinsel deneyimlerini yaşadığı, delikanlılığının ateşini söndürdüğü, ilk hovardalığa adım attığı, kadın denilen cins-i latifle ilk tanıştığı, eskilerin deyimiyle "mektep", yenilerin yakıştırmasıyla "genelev" diye anılan, toplum yaşamımızda önemli deneyimlerin edinildiği bir yer olarak günümüze değin işlevini sürdürmüştür. Kim ki "Yüksek Kaldırımdı" bilmez kim ki, "Zürefa Sokağa" mektebe gitmez, "Sürmeli Mehalat"ın kapısını çalmaz, maçoluğun raconuna uymaz, Eleni'ye göre "o erkekten sayılmaz idi.

Zürefa sokağın dik olmasından mıdır, yoksak röntgene yatanların, manzarayı umumiyeyi görmek adına boyunlarını ziyadesiyle uzatmalarından mıdır pek bilinmez ama, adına layık bir sokaktır Zürefa. Çünkü İstanbul'un tüm fallokratları ve maçoları günümüzde bile bu sokakta volta atar, bıyık burar, salya, sümük adına ummumhane denilen o "kutsal evi" seyre dalar. Zürefa, Osmanlıca da "Zarifler" anlamında kullanılan bir sözcük olması sebebiyle Galata'nın Galata, Pera'nın Pera olduğu dönemlerde bu sokaktan zarif hatunların resmi geçit yaptığını ve Konstantiniyye'nin cici beylerine gerdan kırıp göz süzüp, beğendiklerine mendil attıkları rivayet edildiğinde, meşhur muharrir Ahmet Rasim'in bu konuda ki tecrübesi ve bilgisine başvurmak sanırım bir yerde kaçınılmazdır. "Evet, o zaman da zanparalık, umumhanecilik iki kısma ayrılırdı. Birine "İslâm zanparalığı" diğerine "Pera hovardalığı" denirdi. İslam zanparalığı tehlikeli, yani baskınlı, Pera hovardalığı ise (serbest) liberta idi. Gerçi İstanbul tarafındaki Acem, Hürmüz, Kaymak tabağı, Bahri, Mumcu Ahmed veya Zina Yokuşu gibi namlarla şöhret olmuş umumhanelerde de o zamanlar - şimdiki gibi - "Zaptiye Kapusu" denilen, İnzibat Dairesi kodamanlarıyla uyuşulduğu takdirde saz bulundurmak, sabahlara kadar oldukça sessiz alemler yapmak müyesser olur idiyse de; herhalde içkisiz oturulmaz idi. Pera hovardalığı ise dediğim gibi liberta, yani nisbeten pek ziyade serbest idi. Kesesine güvenen saz da zurna da getirir, eğlenir, laterna da getirir, kapının önüne diker, dangıl gungul sabaha kadar çaldırır, ufak tefek nar'a atar, şangır şungur cam kırar, fakat cinayet olmadıkça baskına uğramazdı.

Ahmet Rasim'den aktardığımız bu satırlar, yazarın Galata'daki eğlence yerlerinden ilk defa Darüş-şafaka'da talebe iken haberdar olduğunu ve sınıf arkadaşlarından birinin bizzat yaşadığı olaylar üzerine kaleme aldığını doğrulamaktadır. Yazar arkadaşından ilk gençlik yıllarında dinlediği bir olay "Fuhş-i Atik adlı kitabında "iyice hatırımdadır ki mubassır mahbesdeki arkadaşımız için bize "Galata" "kerhane" sözünü söylediği andan itibaren ben bu iki kelimeye balmumu yapıştırdım. Şimdilik dersim bu idi."

19. YÜZYIL UMUMHANELERİNDE ÇALIŞAN İÇİŞİ.

"HAYIRSEVER AYAKKABICILAR"

Ahmet Rasim'in "Fuhş-i Atik"i bir yana, genelev kavramının geçmişi gerçekte antik çağa dek ulaşır. "O dönemlerde kadınlar Bereket Tanrısı'na tapınaklarda sunak olarak sunulurdu. Bir tür adak olarak yapılan bu hareket, dinsel bir amaç taşımakta ve kutsal gerdek adıyla anılmaktaydı. M.Ö. 980 yıllarında Yunan fahişeleri Afrodit'in tapınağında toplanırlardı. Akdeniz'de ticaret geliştikçe aşk satın almak için tapınağın yolunu soran denizci ve yolcuların sayısı da hızla artmaya başlamıştı. Afrodit tapınağında icra-i sanat eyleyen kızların çoğu bu işi dışarıda da yapıyor ve iyi bir ek kazanç sağlıyorlardı. Tarihte bilinen ilk genelev kurucusu ise Atinalıların kanun koyucusu olan Solon'dur. Halkının namusunu kurtarmak için insanî amaçlarla genelev kuran bu ünlü devlet adamının ardından bir başka devlet adamı, Cato'da genelevlerin yararına inanmıştı. Eski Roma'da genç gelinler fahişeler gibi kızlıklarını kocalarıyla yaptıkları ilk cinsel birnleşme ve bozdurmayıp bu iş için Evlilik tansırı Mutunus'un demirden yapılmış cinsel organını kullanırlardı. Consantinopolis'te bu araçları yapanlar çoğunlukla ayakkabıcılardı ve olisbos "hayırsever" adı ile tanınırlardı. Özellikle Millet'li olisbosların bu anlamda çok ünlü olduğu söylenir. Yasakların çok yaygın olduğu Osmanlı İmparatorluğunda o dönem haremde yaşayan sultanların ve cariyelerin tıpkı Yunanistan'da yaşayan kadınlar gibi "zıbık"adı verilen tahtadan yapılmış cinsel organlar kullandıkları bilinmektedir.

19. yüzyıla dönersek;

İstanbul'da meşhur ummuhanelerin genellikle "Çapa Çeşmesi" ve "Şekerci Sokak'ta" bulunduğunu ve Acem-Bahri-Hürmüz-Kaymak adlarıyla çalıştıklarını ve bu karhanelerin Galata'nın aksine Aksaray semtinde İcra-i sanat eylediklerini yine aşağıdaki satırlarda erbabının kaleminden söyle öğreniyoruz; "Aksaray Cidden bir muhit idi. Evvel emirde Şekerci Sokağı'ndaki "kaymak" gibi fuhuşhanelerde bunlardan az çok müstakil geçinen kolluklar "Çapa Çeşmesi" bükündüleri arasında ki Acem, Bahri ve tevab-i hemen hemen muntazam bir teşkilatı andırırdı. Bu yerlerde başta "Kaymak tabağı" lakabıyla maruf fevkalade şişman bir kadın ile Hürmüz -Halet-Fıtnat Kanbur Esma-Kalfa hanım, vesaire tertibata nezaret ederlerdi."

Ahmet Rasim'in Fuhş-i Atik kitabında Beyoğlu ile Üsküdar'ın ayrı meşrepte olduğu vurgulanırken o dönem hükümetlerinin denetlemesi altında umumhanelerin açıldığı ve Hristiyan teba ile müslüman halkın yaşadığı yerlerde çalışan kârhanelerin yarım asra yakın bir geçmişi olduğu andadır: "Bizde hükümetin mürakâbesi altında olarak Umumhane küşâdı zannederim ki ancak yarım asrı mütecavizdir. Gerçi "Acem'in" eskiden "Çivizade" namıyla maruf birinden muntekil olduğunu işittim ise de bununla emsalinin nev-ama hükümet kontrolu altında bulunduğu zamanlarda "Beyoğlu" "Galata" ve hevalisi pek ziyade civcivli idi. Payitahtta fuhuşu aleniyete döken Kemeraltı - Kömürcü Sokağı - Yüksek Kaldırım - Kuledibi - Kalyoncu Kolluğu - Çiçekçi - Yenişehir Ovası gitgide İstanbul dahilinde de "Yeni Camii" şırfıntı takımını yüze çıkarmışdı. "Mezarlık Orospusu" tabir-i müstehcenin delalet-i kadimesi de bizi şehrin sur haricinde, "Üsküdarın tepelerinde", Haydar Paşa'ya doğru sarkan serv-zârında ahyaya dur, emvata Gar bir şirzime-i fâsıkanın vücudundan haberdar eder."

H. KEMAL ÇAĞIN'IN ARŞİVİNDEN

ZAMANIN KOLTUK EVLERİNDEN BİRİNDE MÜŞTERİYE HAZIRLIK

KOLTUK EVLERİ

Umumhanelere göre, bu tipte ki fuhuşhanelerin bazılarının, görünüş ve işleyiş bakımından normal evlerden pek farkı yoktu. Yine Fuhş-i Atik'te anlatılan bu tür evlerin müşterileri, misafir görünüşü altında evlere girebilirlerdi: "O zamanın Ceride-i fuhşiyatında münderic olan Silivri Kapısındaki Roza'nın Langâ'daki meşhur evi ...Fatma'nın Demirkapı'daki, Karakaş'ın vesairenin koltukları gibi mübtezel koltuklar, ikinci derecede bir menzil idiler. Birinci derecedeki koltuklar erkeğiyle efendisiyle büyük, küçük hanımlarıyla zahiren ehl-i ırz görünen haneler idi. Bunların içinde oldukça mefruş odaları, salonları, piyanoları bulunanlar da var idi. Buralara elinde hoşça, paket tutan bir hizmetçi arkadan yürüdüğü halde misafir suretinde gidilmek, hızlı hızlı kapı çalınmak, içeriden gelen: "Kim o? sualine irticalen irad edilen: "Aç teyze ben geldim" mukabelesini müteâkip merdivenlerden suratle inilmek fiyakaları sığardı."

Ahmet Rasim bu evlere gitmenin Aksaray, Galata ve Beyoğlu'ndaki umumhanelerden çok daha zor olduğunu, baskın tehlikesinin her an bu fuhuş yuvalarını tehdit ettiğini anlatmaktadır. Yazarın "Koltuk Evleri'nden söz eden kadem tecrübeleri, bu evlere şehircilik nokta-ı nazarından bakıldığında binaların tanzim bakımından çok düzensiz olduğu, sokakların karışık bir manzara arzettiği mahallerde tesadüf edildiğini sezdirmektedir. Koltuk evlerini işleten veya mahallerde faaliyet gösteren kadınlarla fuhuşa iltifat eden erkekler çeşitli vesilelerle tanışır, anlaşırlar. Kadın evini münasip bir şekilde ya gösterir ya da yerini tarif eder. Bu evlere erkekler, metresleri ya da kapatmaları durumunda olan kadınları da getirir, fuhuşa itibar eden insanlarca makbul sayılan gece alemleri tertibederler. Ahmed Rasim'in Berber dükkanında tanıdığı insanlardan biri olan Muzaffer Bey, Maksud adlı meyhanede, kerhaneye nasıl gittiklerini şöyle anlatır: "Geçen hafta bugün ben burada oturuyordum. Süleyman

(Devamı Yirmiyedide)

Ayşe Fahriye hanımın ütopyası

CAHİT KAYRA

اوقوداینی

اثر

عایشه فخریه

ناشری

دولت عثمانیه‌ده قرآنخانه موجدی وممالک محروسهٔ شاهانه عموم مطبوعات مرکزی دیوان یولنده واقع قرآنخانهٔ عثمانی مدیری

صرافیم

هر حقوقی مؤلفنه عائددر

I. Basımıdır

معارف نظارت جلیله‌سنك ۱۸ تموز سنه ۹۹ رخصتنامه‌سیله طبع اولنمشدر

استانبول

(محمود) پك مطبعه‌سی — باب عالی جوارنده ابوالسعود جاده‌سنده نومرو ۷۲

۱۳۰۰

Bu yazıya "Ah nerede o eski kadınlar!" başlığını koymuştum; sonra vazgeçtim. sayın okurun aklına hemen yeniçerilerin gözlerine kül serpip II. Mahmut'u damlar üstünden kaçıran Cevriye Kalfa, ya da Kurtuluş Savaşının büyük kadınları Nakiye ve Halide Edip hanımlar gelebilir. Oysa bizim konumuz başka. Şimdi sizinle yüz yıl öncesine bir geziye çıkacağız. Babıâli yöresinde Ebussuut caddesinde 12 numarada Mahmut Bey'in matbaasına uğrayacağız.

Uğradık ve "Ev Kadını" adlı kitabı sorduk. Mahmut Bey:

— Efendim, ben kitabı satamam. Bunun nâşiri yayımcısı Serafim Efendi. Ondan isteyin, dedi.

Serafim Efendi Osmanlı ülkelerinde "Kıraathane" denilen kurumu icat etmiş ve Divan Yolundaki "Kıraathane-i Osmanî"nin müdürü: Bizim oraya gitmemiz gerek.

Aslında onun yerine, geçen pazar kitap müzayedesine gitseydik, oradan altı yüz bin biracığa bu 1882 basımlı kitabın temiz bir nüshasını alabilirdik.

"Ev Kadını" kitabını Ayşe Fahriye Hanım yazmış, 448 Sayfa. Konusu "Yemek sanatı ve sofra âdabı." Güzel bir kitap!

Bizim bu günkü ütopyamızın kaynakları, bildiğiniz gibi, Tanzimat Osmanlısı'nda. Yani şimdi aklımızca bir taraftan sakal bırakıp ve salavat getirip, öteyandan Batının İslâm âlemine karşı olan cephesinin uç nöbetçiliğini yaparak Avrupa Topluluğuna katılacağız ya: Osmanlı da öyle..: Bir yandan karmakarışık bir toplumlar topluluğunu Ortaçağ kurallarına göre yönetmek ve öteyandan; dış görünüşte birşeyler yaparak Batıda şöyle uygunca, ne şiş ne de kebabı yakmaksızın bir yer almak... Bu kadar katkı maddesi yeter. Gelelim konumuza.

Osmanlı, yani Kütahya'daki, ya da Üsküp'teki Osmanlı'nın yemek yapmak ve yemek yemek sanatı olduğuna inananlardan değilim. Bizim, Tanrı rahmetini esirgemesin, üstadlarımızdan Said Naci Ergin' (Eski Maliye bakanlarından)in söylediklerini unutamam:

— Benim çocukluğumda evde konuşurlardı; bakır kap icad edileliberi yemeklerin tadı kaçtı, derlerdi.

Said Naci Üstad Niğdeli'ydi, ama anladığıma göre o zamanlarda yemek güveçlerde pişirilirmiş. Ayşe Fahriye Hanım gerçi güveçten sözediyor ama, doğrusu daha çok, zamanına göre, çağdaş teknolojiye ağırlık veriyor.

Biz yine Ayşe Fahriye hanımın kitabına dönelim. Ev Kadını'nda tam 884 tane reçete var. Etliler, sebzeliler, balıklar, tatlılar, tuzlular, turşular, beğendili piliç ve saray silkmesi ... daha neler ... İstakoz nasıl haşlanır'dan, koruk şurubu nasıl hazırlanır'a kadar... Bakın burası çok önemli; çünki bir büyük bölüm içkilere ayrılmış. Önce o bizim annelerimizin, anneannelerimiz hazırladıkları renk renk şerbetlerden sözediliyor. Siz sevgili okurlarımın adını bile bilmedikleri mesela "Demirhindi" şurubu filan ...Sonra derken bir bölüm başlığı çıkıyor karşımıza: "Meşrubat hakkında lâyıha"...

Bakın 1882 tarihinde Ayşe Fahriye büyükablamızın, Boğaz ya da Gedikpaşa'daki konağın denize bakan bir odasında oturup yazdıkları ne ilginç: (Bu günkü dil ile) diyor ki:

"İçkilerin hepsi hem zararlıdır, hem mektuhtur. Dinimizce yasaklanmıştır. Bir tek katresi haramdır. ve günahtır. İçen Cehennemi boylar ...vb.vb... Sonra içtenliğinden kuşku olmayan bir şeyler söylüyor:

"Bu iş böyledir ama halkımız yine de içiyor. Üstelik zararlı ve zehirli içkiler içiyor. Ondan daha fenası Avrupa'dan getirtilen çok sakıncalı (demek oluyor ki içkiyi Avrupalılar yaparsa sakıncası daha çok.) (içkileri de içiyor) . İşte bu fenadır. (Madem ki bu zıkkım içiliyor) öyleyse, ben (diyor) size bu içki denilen mekruh nesnenin temiz olarak nasıl yapılacağını (eğer içmekte direniyor ve günah işlemeyi göze alıyorsanız hesabını da kendiniz Tanrıya vereceğinize göre) anlatayım. Siz de hiç olmazsa zararsız ve temiz içkiler için. (Yazarın notu: Afiyet olsun efendim.).

Ve... ondan sonra başlıyor tarifler, reçeteler, şimdiki deyimlerle içki imaline ilişkin Know How... Temiz şarap nasıl yapılır? Temiz şampanya nasıl imal edilir? Temiz râkı nasıl çekilir (Bu arada mastikası, düzü, kabası ve daha kaç türlüsü varsa, hiç birisini ihmal etmiyor). Bu da bitmiyor, inbikten çekilecek Temiz rakının nasıl içileceği de anlatılıyor. Sofra nasıl kurulacak hangi takımlar, hangi bardak ve kadehler... Sonra efendim... mezeler nasıl olacak? Tabii o arada, yazmak isteyip de yazamadığı şeyler de olabilir. Mesela evin beyini rakı içerken yalnız bırakmamak için hanımı da kaç kadeh parlatabilir? Neyse biz Ayşe Fahriye büyük ablamızın duygu ve isteklerine karışmayı aklımızdan geçiremeyiz.

İşin asıl ağırlığı şurada... Bu tarihlerde Osmanlı toplumunun ahlâk değerleri bir tuhaf. Bir taraftan, sahneye çıkmak şöyle dursun kadının tiyatro, ortaoyunu ya da karagöz seyretmesi yasak. Öteyandan erkekler kadın seyretmek ihtiyaçlarını, ortaoyununa zenneleri çıkartarak, yani uygunca erkeklere kadın giysisi giydirerek yaşmak tutturarak ve bunların çoluk çocuk herkesin önünde kadın gibi işveli işveli kırıttırarak tatmin ediyor. Bu çirkin çelişki müslümanların en kutsal ayında Ramazanda, Direkler arasında, Bayazıt ve Şehzade camilerinin yanı başında sergileniyor. Ama Ayşe Fahriye Hanım, ayni tarihlerde bir yemek masasında erkekli kadınla oturup birlikte konuşa gülüşe nasıl yemek yenileceğini ve içki içileceğini, uygar ve çağdaş bir yaşamın ne demek olabileceğini anlatıyor. O zamanki toplumun bunu anlayıp anlamadığını uzun boylu araştırmaya gerek yok elbette. Çünki 1923'e tam 31 yıl var. 1923'e kadar uyunacak uzun bür süre.

.....

Ayşe Fahriye Abla yüz yıl önce Osmanlı insanına anlatmaya çalıştığın tatlı ütopya için sana sonsuz teşekkürlerle..

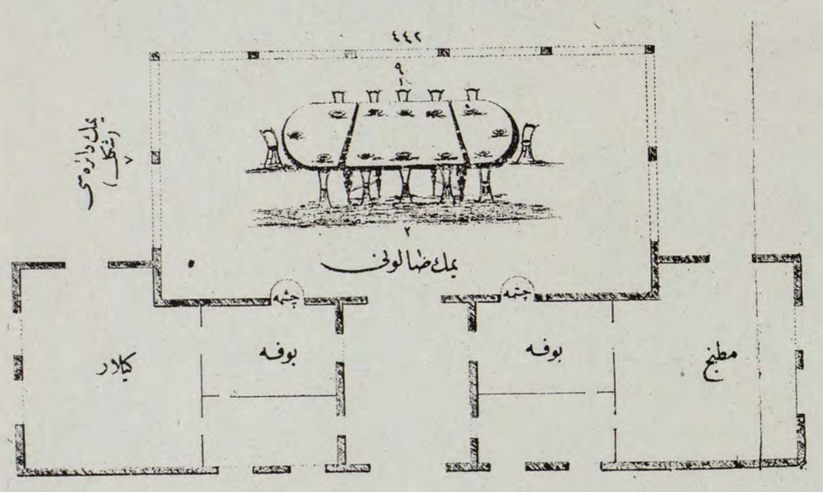

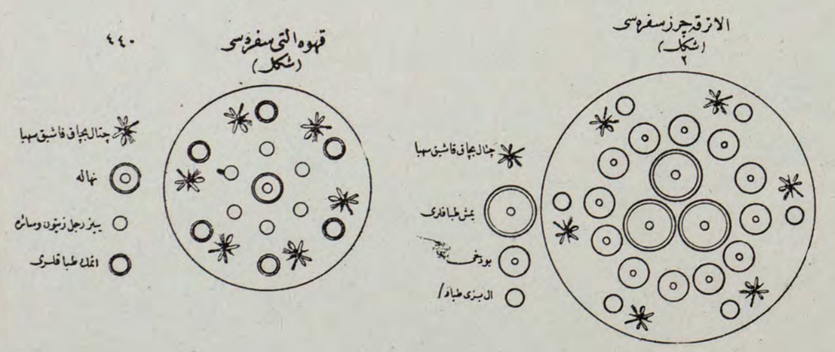

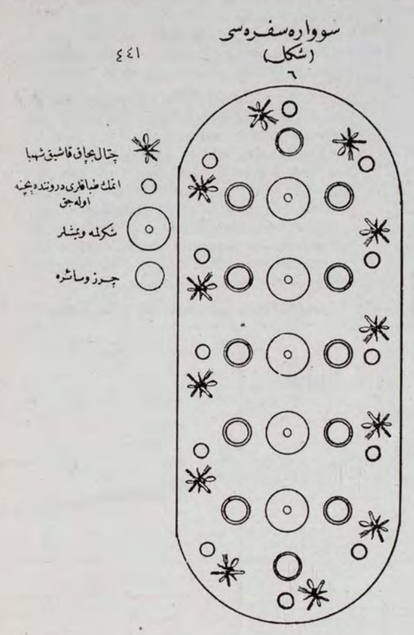

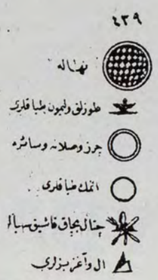

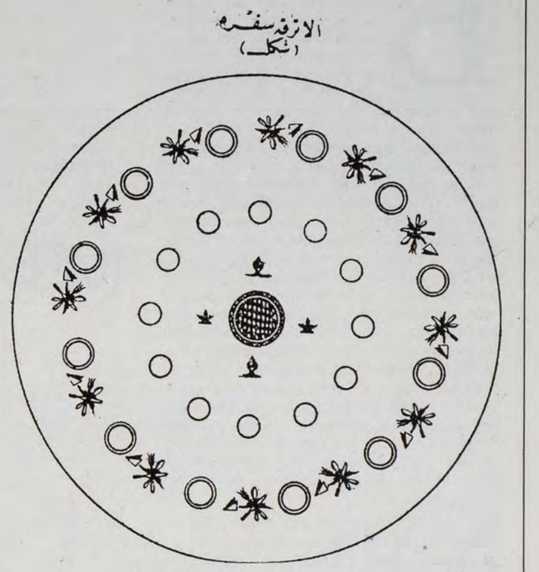

İstanbul işgal altında
Kostantıniyye bâlâ direniyor...

ABONE OLUN

İstanbul'u birlikte koruyalım birlikte savunalım.

Zincirlikuyu Cad. Selin Apt. 15/11 Ulus 80250 İstanbul

DER SAADET DEDİKODULARI

Bizim patron dellenmeye görsün, tozu dumana katar billahi. Bakmış ki Zaman (tersinden de okuyunuz!) gazetesi, göndermiş olduğu yanıt yazısını yayımlamıyor, sarılmış telefona, M. Ali Eren'i aramış "sen kaç yıllık gazetecisin bakalım paşam?'' diye açmış ağzını. M.A. Eren de "gafil'' patrona ne sormuş dersiniz? "Efendim, siz şu hemşehrilik bilincini nasıl yaratacaksınız?'' demiş. Patron başlamış: "Bak, paşam islâmın şartı beş vakit namaz, yani beş kere yıkanılacak, sen otobüse binebiliyor musun? Yok.. Neden? Ayak kokuyor!... Kabul mü? Kabul. Peki ne yapalım şimdi? Sen, önce mes yapılmaması sık sık yıkanılması ve temizliğin imandan geldiğini üzerine yazacaksın, bu sefer okurların başlayacak "su yok ki yıkanalım'' diye sana karşı çıkmaya, o zaman bana geleceksin. Sen zaman, ben Kostantınıyye bir şemşehrilik sorununun da birleşmişiz, dünya görüşlerimiz farklı olabilir, ama bu konuda çıkarlarımız aynı, yıkanacak su bulamıyoruz, birlikte İSKİ'ye yürüyeceğiz, tek ses, bu ses İstanbul'un sesi. Yani bu gazete nasıl seninle yaşamayı (ki sen yeni İstanbullu'sun) öğreniyorsa, sen de benimle geçinmeyi, birlikte yaşamayı öğreneceksin'' deyivermiş. Şimdi patron Eren'in yazısını yayımlamasını bekliyor. Ardından Eren röportaj istemiş, patron da olur demiş. Bakalım neler olacak şimdi?..

Ben de ne yaptım? "Zaman'da patrona çatan Prof. Nihat Sami Banarlı'ya patronun yıllarca önce çattığı yazıyı buldum'' kupürünü yayınlıyorum. Su uyur düşman uyumaz; kurt Prof. Banarlı 19 yıl sonra da olsa rövanşı almaya davrandı ama ne yapsa nafile, bizim patron ile uğraşılmaz, adamın dilinde kemik yok bir kere.

Geçenlerde de Enis Batur telefon etmiş; adam masum, Vüs'at O. Bener'in telefonunu istemeye aramış, ama fırsat bu ya başlamış bizimkisi; yok efendim Enis Batur da Dekorasyon dergisi yazı kurulunda, Kostantınıyye konusuna bu kadar önem verilmesine neden böyle karşı çıkmışmış? v.b... Enis her zamanki gibi soğukkanlığını koruyarak "ben subjectif biriyim'' demişse de, patron içinden geçirdiklerini (nasıl olduysa) dizginleyip, bari biraz yazı gönder bizim gazeteye deyip ilişkiyi sıcaklaştırmayı denemiş, hem de Hilmi Yavuz üzerine yazmasını önermiş. Enis Batur ise "Ben Hilmi Yavuz ile ilgili hiç birşey yazmama kararı aldım'' demiştim.

Nisan sayısının hazırlanması aşamasında, patronla editörün mutad "ön toparlama toplantısı'' na istemeden kulak misafiri oldum biri veriyor, öteki veriştiriyor, aman efendim!... Ben ki dedikoducuyum, anlatamam; toplantının orta yerinde editör kapıyı vurup çıktı, patron da arkasından, "Bu, bunun kaçıncı andropozu yahu?' diye söylenmeye başladı.

Tabii kimin andropozda kimin menapozda olduğu biraz karışık bana kalırsa. Aman, sonunda gazete çıkıyor ya siz ona bakın.

Cahit Kayra ile patronun son telefon konuşması da bir başka oldu. Koskoca bir sayın bakan ile telefon konuşmayı bilmiyor bizim ki; iyice bir hal oldu. Cahit bey, kendisine sürekli "bedava'' yaptırılan işlerden usanmış olacak ki yakınmış.

"Cüneyt Beyciğim siz de beni istismar ediyorsunuz!''. deyivermiş. Patron da: "Bu da yeni misyonumuz efendim, asıl istismar edilen benim; bir lira kazanmadan halâ bu gazeteyi yaşatıyorum, hem de derdini çekiyorum'' demez mi? Yahu, bir "aman efendim'' de, "canım efendim'' de, eski adamdır, saygılı konuş... Yok! Bana kalırsa bizim patron artık kendini iyice birşey zannediyor, iki gazete onunla söyleşi yaptı diye olacak, oturacak koltuk beğenemiyor... Olmaz! olmaz ama oluyor işte, kâfirin de elinden iş kurtulmuyor.

Gördüğümüz gibi İslâmbol şehri kaynıyor.

N.R.

MEYDAN

N. S. Banarlı'ya açık betik

Taksim - Tünel hattında

MERİH AKOĞUL

Fotoğraf OSMAN BOZKURT

"İSTANBUL'U HEPİMİZ ANNENİN ÇİRKİN ÇOCUĞUNU SEVDİĞİ GİBİ SEVMELİYİZ". YETMİŞYEDİ MİLLETİN YEŞERDİĞİ BEYOĞLU İSTANBUL'DA BAŞLIBAŞINA BİR TARİHTİR.

Yağmur çiseliyor. Tramvay raylarını ortalayarak Taksim'den Tünel'e doğru yürüyorum. Biliyorum tramvay seferlerinin bu saatte çoktan bitmiş olduğunu, Gündüz kapılara asılan mavi önlüklü ilkokul çocukları, uykunun uzattığı eli tutmak üzeredirler.

Pavarotti, Caruso ile "rüzgarın hızlı estiği yerde'', yani Fransız konsolosluğunun karşı köşesinde mükemmel bir tenor olmanın tadını doya doya çıkarırken, üç sinemayı barındıran pasajın girişi bir bayram yeriymişçesine gittikçe kalabalıklaşıyor. Kestane ve mısır satanların ise keyfine diyecek yok. İki sevgili yüksek sesle tartışmaya başlıyor, sonra da geldikleri yöne doğru sessizce uzaklaşıyorlar. Çevrede yumruk yaptıkları ellerinden tiner koklayan çocuklar ve artık onları yadırgamadan geçip giden insanlar var. Taksim ve Galatasaray'da tüm telefin kulübeleri dolu. Bu saatte jetonlar kendi fiyatlarını üçe katlayıp tek sigaralarla birlikte satılıyorlar.

Seyyar oyuncakçı tezgâhında kendi kendine çalan orglar, pilli oyuncaklar ve çevresinde kümelenmiş onlarca insan var. Herşey nasıl da değişiyor; nerede çocukluğumuzun lastikli faresi ya da hava pompalandığında trampet çalan zenci çocuğu.

Profiterol ve grev, Türkçe'de ilk kez bir araya geliyor İnci Pastanesi'nde haftalarca süren bir grevle. Az ileride Hüseyin Avni Dede'yi görüyoruz, siluet halinde. Dede, uzun bakımlı sakalları opal yüzükleri, eski paraları, kehribar tesbihleri ve tapulu çınarıyla tanınır. Gündüzleri ne kadar Beyazıtlı'ysa, geceleri de okadar Peralı'dır. Beyoğlu'nda yürürken Çiçek Pasajı'nın karanlığından sıyrılıp size isminizle seslenmeyi sever. Ne desek boşuna, onu en güzel marjinallerin babası Cezmi Ersöz anlatmıştır kitabında. Bizim söyleyeceğimiz; o bir şair'dir ve şiirin gerektirdiği gibi yaşar. Güneşli havalarda koca çınarı gölgesiyle koruduğu da rivayet olunur. Kısacası o biraz İstanbul'dur, şiir kitaplarını sattığı tezgahı, erkek iç çamaşırları satan tezgahla karşı karşıyadır. Benzeşirler, çünkü ayni dükkandan don ve şiir kitabı almak cesaret ister.

Beyoğlu yalnızca Cadde-i Kebir'den ibaret olsaydı, mesele yoktu: Fakat hemen yan sokakların çamur içindeki kazılmış halleri anayoldan çıkmamayı gerektiriyor. Zıt görüntüler böylece çarpıcı armonilere dönüşebiliyor. İstanbul'un en popüler kilisesi St. Antoine'ın komşusu, şehrin en garip iç çamaşırlarını satar, buna rağmen kilisenin zangocuyla dükkanın tezgâhtarı tanrının huzuruna birlikte çıkarlar. Ara Güler'in yıllar önce karlı bir günde Galatasaray'da fotoğrafını çektiği tramvay, soluk negatiflerinden hortlayarak üzerimize gelir. İşte tam bu sırada ber eski İstanbullu'nun "Tramvay kaldırıldıktan sonra bile tramvayın altında

(Devamı Yirmidörtte)

ANDRO İLE MENA

Neveser Vapuru
Nejat Gülen

İstanbul Türkçesi Televizyon Türkçesi

Eskiden bizim Ada vapurunda musevilerin, rumların yüksek sesle ve bozuk bir şive ile konuşmalarına çok kızardık. Özellikle museviler çok kötü konuşurlardı. Hem şiveleri, hem vurguları, hem cümle yapıları bozuktu.

Bugün musevi asıllı vatandaşlarımızın Türkçeleri oldukça düzeldi, içlerinde öyleleri varki, tek bir şive, tek bir vurgu hatası bulamazsınız.

Bunları niye yazıyorum?

Ben ırkçı, dinci filan değilim, insanı insan olduğu için dil, din, ırk farkı gözetmeden sevebilmek için çabalayan biriyim. Kişileri ırklarına, dinlerine, dillerine göre ayırmayacak kadar uygarım çok şükür.

Benim derdim Türkçe ile, Türkçenin yanlış yazılıp konuşulmasıyla. Bozuk Türkçe ile konuşanlara, hele hele Televizyondaki Türkçe bozukluklarına çok "bozuluyorum''.

* * *

Dilimizde türlü türlü lehçe var, şive var. Her yörenin lehçesi ayrı. Adana lehçesi, İstanbul lehçesi. Doğrusu nedir? Tartışmasız, doğrusu İstanbul lehçesidir. Sayıları iyice azalan, has İstanbullıuların, bir kaç göbek İstanbullu ana babadan gelenlerin konuştuğu Türkçe'dir.

Bir de vurgu konusu var. Özellikle Arap ve Fars kökenli sözcükler yanlış vurgulanıyor. Uzatma işaretlerinin kaldırılmış olması bu alandaki hataları arttırdı.

Genç spikerler dilimizde yaşayan eski sözcükleri büyük bir fütursuzlukla yanlış vurguluyorlar. Elbet bir gün doğrusunu öğrenirler diye teselli buluyorum, çünkü vurguları yanlış ama, Türkçeleri düzgün.

Beni asıl sinirlendiren Türkçesi bozuk kişilerin televizyonda konuşturulması, hatta bunlara uzun uzun programlar yaptırılması. Bir de yabancı dizilerdeki tercüme hataları var.

* * *

"Orhan Boran'lı Dakikalar'' programını izliyor musunuz? Bütün televizyoncuların Orhan Boran'ı defalarca dinlemesini isterim. İstanbul Türkçesi nasıl konuşulur, cümleler, kelimeler nasıl vurgulanır, deyimler nasıl kullanılır öğrensinler diye.

Buna karşılık bir de Ertürk Yöndem var. Adamın telâffuzu bozuk, garip bir şivesi var, bütün vurguları yanlış. Konuşma yeteneği yok. Televizyon programı yapma konusunda bir marifeti varsa, o başka iş, o hazırlasın, başkası konuşsun, bizim kulağımızı bozmaya hakkı yok.

* * *

Geçen akşam televizyonda bir vesile ile Müşfik Kenter, Orhan Veli'den şiirler okudu. O şiirleri ilk yazıldığı günlerden bilirim, bizim kuşağın şairidir Orhan Veli. O zamanlar şiir matineleri yapılırdı. Şairler, artistler, şiirler okurdu. Müşfik Kenter, Orhan Veli'nin şiirlerini o nefis İstanbul Türkçesi ile, o günlerdeki gibi okudu.

Bir de Nejdet Evliyagil'i düşünün. Yıllardır televizyonda şiirleri katlediyor. Necdet Evliyagil İstanbul Türkçesi konuşuyor ama, şiir okumasını bilmiyor. Daha doğrusu kendine özgü çok, ama çok kötü bir uslûbla şiir okuyor. Onun ağzında en güzel şiir, berbat, anlamsız bir söz yığını hâlini alıyor.

Yine televizyonda Sanatçılarla söyleşi(!) yapan beyaz saçlı bir adam var. İlk okul öğrencilerinin piyes oynaması gibi yazılı soruları okuyup sanki konuşuyormuş gibi yapıyor. Geçen gün Firuzan ile bir söyleşi yaptı, Firuzan'ı dinlemek istiyorum, ama o yapay güluşlü adamın yapay konuşmasına dayanamıyorum, onun için, kumanda âletini elime aldım, onun sesini kısıp Firuzan'a sıra gelince açtım.

* * *

Yabancı dizilerin diline gelince:

"Tamam mı?'' - "Oldu'' - "Üzgünüm'' - "Seni Seviyorum'' - "Sizin için ne yapabilirim'' -

Bu konuyu hiç açmıyalım.

* * *

Ne olur ey TV Yetkilileri!

O Ada vapurundaki musevilerin bozuk Türkçeyle konuştukları günlere geri götürtmeyin bizi; gene o günlerdeki gibi cinleri başımıza sıçratmayın, ne olur.

Kötü konuşan, bozuk konuşan, Türkçe bilmeyen kişileri televizyona çıkartmayın, bunların dilimizi katletmelerine müsaade etmeyin.

Elinizde iyi örnekler de var. İşte Orhan Boran, Uğur Dündar, Aziz Üstel, Mustafa Yolaşan, Korhan Abay. Hep bunlar gibi İstanbul Türkçesi konuşanları televizyona çıkartın, Türkçemizi kötü konuşanları ekrandan uzaklaştırın, ne olur ey TV Yetkilileri! **yazıktır bize.**

TUFCAMERA

TUFAN AKSOY - İSTANBUL

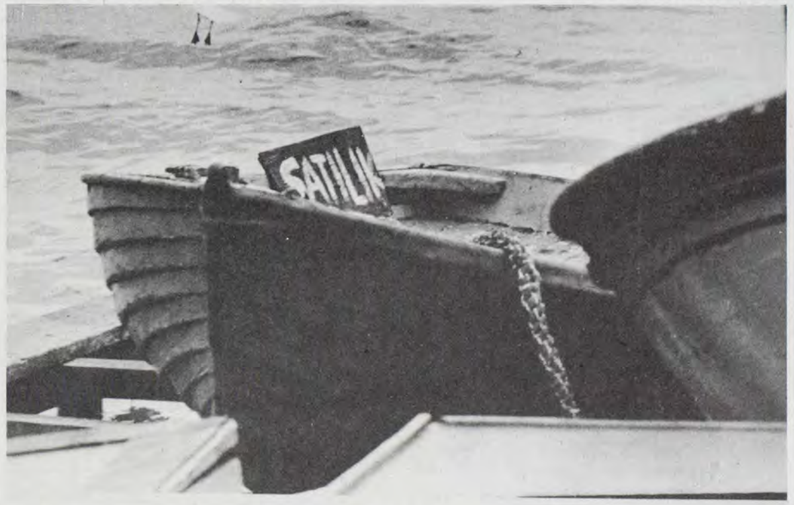

TVÜRKÇE

Harem-i hûmayun'un gizemli yaşamı

TANER VİDİNGİL

Topkapı Sarayının, en karmaşık, kaybolmaksızın yol bulmanın en zor olduğu bölümü muhakkak ki Harem-i Hûmayundur. Bu görkemli, gözler kamaştıran salonun yanından, bir tür labirent kolu olan izbe, karanlık bir koridora geçilir. Sonra, bu koridordan bir taşlığa, bir sofaya, oradan da bir başka koridorla veya merdivenle bir başka bölüme geçilerek içinde dolaşıp durulur.

Ancak her geçilen yer, hatta tuvaletler bile emsâlsiz işlemeler ve çinilerle bezenmiştir.

Hareme ikinci avludaki kapıdan girelim: Kubbe altının arkasında, bugün de ziyaretçilerin Harem'e alındıkları bu kapı, "Araba kapısı" ismini almaktadır. Harem sakinlerinden şehirde gezmeye çıkacaklar buradan arabaya binerler ve Bab-üs Selâmdan, orta kapıdan çıkarlardı. Bu kapı ile Gülhane parkına açılan Şal kapısı arasında harem labirentinin en ilginç koridorunu görmekteyiz. Araba kapısı Karaağalar tarafından korunmaktaydı.

Karaağalar'ın nöbet yerinden Büyük Kulenin 105 basamak merdivenine geçilirdi. Büyük Kule denizden, Haliç'ten, Galata'dan bakılınca en çok dikkati çeken yapılardan biridir. Köşeli kalın gövdesi, sivri külâhı ile hemen dikkati çeker. En üstü demir çerçeveli camlarla kapatılmış bir Cihannümadır. Kulenin merdiveninden biraz çıkılınca. Kubbe altının kafesli bölümüne geçilir. Padişah divan toplantılarını buradan izlerdi.

KARAAĞALAR - DAR-ÜSSAADE AĞALARI

Haremde son devirlere kadar, muhafızlık işlerine ve erkek gücüne gerek gösteren diğer işlere hadım edilmiş zenci ve Habeşîler bakardı. Bunlara Karaağalar veya resmi dilde Dar-üssaade Ağaları denirdi. Amirlerine ise Kızlar Ağası tabir edilirdi. Kızlar Ağası, tüm Karaağaların verdikleri hizmetlerden sorumlu olmakla birlikte, bazı önemli görevler de yüklenmiş olup, protokolde sadrazam ile bir tutulurdu.

Azledilen kızlar Ağası değil Sarayda, İstanbul'da dahi kalamazdı. Padişahın gazabına uğrayarak azledilenler hemen Balıkhane kapısına gönderilir, oradaki bir zindanda cellâta teslim edilir ve ayağına ağırlık bağlanarak denize atılırdı. Fazla hiddet çekmişse, beş parasız, bir gemiye bindirilerek Mısır'a gönderilirdi. Gazaba uğramadan yapılan azillerde ise, Sürre-i Hûmayun ile yani özel bir gemiyle Mısır veya Hicaz'a gönderilirler, burada ölünceye kadar gözetim altında yaşarlardı.

KÖSEM MAHPEYKER SULTANIN İHTİRASI

Kösem Sultan, eşi, iki oğlu ve torununun Padişahlıklarında çok uzun süre Haremin ve Osmanlı Tahtının yönetiminde söz sahibi olmuştur. Kendisi Ege adalarından birinde doğmuştu. Bir Papazın evlatlığıydı. 13 yaşında Osmanlı Sarayına geldi ve hemen 14 yaşındaki Şehzade I. Ahmet'in koynuna verildi. Kösem, ateşli, zeki, güzel bir kızdı. Kocasını çok fazla sevmişti. Sultan Ahmet'in 28 yaşında ölümüne kadar geçen yıllar, Kösem Sultanın en mutlu yılları olmuştur. Bu ölümden sonra Kösem, haremdeki yakınları ile birlikte Beyazıt'taki eski Saraya taşındı. Sultan Ahmet'in kardeşi I. Mustafa Padişah olduysa da, deliliği sebebiyle tahttan indirilerek, yerine Sultan Ahmet'in 14 yaşındaki büyük oğlu Osman geçirildi. Ancak dört yıl sonra bir ihtilâlle tahttan indirilerek, I. Mustafa (Deli) tekrar tahta çıkarıldı. At üstünde duramayan, sakallarına inci-boncuk dizdiren, balıklara harçlık saçan, halka dilini çıkaran bu Padişah, ancak bir yıl tahtta kalabildi.

Saltanat nöbeti, Sultan IV. Murat'a geldi. Kösem'in, büyük oğlu tahta çıkınca yıldızı yeniden parladı. 1623'de Valde Sultan olarak Topkapı Sarayına döndü. Ağabeyi gibi 14 yaşında tahta çıkan Sultan IV. Murat'ın gençlik yılları anarşi ve gürültü içinde geçmiş, ancak, 18'inden sonra müstebit bir hükümdar olmuştur. Kösem Sultan ise bu arada, oğlu üzerinde büyük bir nüfuz kurmuştur.

Kösem Mahpeyker Valde Sultan, artık Topkapı Sarayının hacet kapısı olmuştur. Kimin ne isteği varsa ona başvurmaktadır. Devlet kapısının anahtarları onun elindedir. Bu seseple de her türlü altın, gümüş para, pırlanta, elmas, yakut oluk gibi akmaya başlar. Kösem'in gözünü de hırs, bürüdükçe bürür...

İşrete düşen ve sapık zevkleri olan müstebit Padişah ise, İran'lı bir Prens olan arkadaşı Yusuf tarafından Kösem Sultan'a karşı dolduruluyordu. Neyseki; 1640 yılında Padişah sirozdan öldü gitti de Kösem kendini kurtardı.

Ancak tahta geçen Kösem'in oğlu İbrahim, annesini bir öfke anında Topkapı dışındaki bir çiftliğe sürdü. Kösem ise özel hazinesine el atarak. Yeniçerileri elde etme yoluna gitti ve sonuçta Padişahın istememesine rağmen Saraya döndü. Yine Yeniçeri ağalarının yardımı ile oğlundan intikamını çok gaddar bir şekilde aldı. Önce onu pencereleri örülü bir odaya diri diri gömdürdü. Sonra, halkın da, Enderunluların da çok sevdiği Padişahı, öz oğlunu, Mütfü Abdürrahim Efendi'nin fetvası ve Sadrazam Sofu Mehmet Paşa'nın yardımları ile boğdurdu.

Torunu 7 yaşındaki, Sultan IV. Mehmet tahta çıkınca, Valide-i Muazzama olan Kösem Sultan bir süre daha yönetime sahip oldu ve hazinesinin daha da çoğalmasını sağladı ise de, 1650 de halk ayaklanarak, işbirlikçi yeniçeri ağalarının azlini ve Valide-i Muazzama'nın Beyazıt Sarayına sürülmesini istediler.

Ancak, Kösem bu vartayı da atlattı. Fakat torununu zehirletmek ve yeniçerilere saray baskını düzenletmek istediğini haber alan. IV. Mehmet'in annesi Turhan Sultan'a bağlı Meleki isimli cariye durumu Turhan Sultan'a haber verince, Turhan Sultan taraftarları yani başta kızlar ağası Uzun Süleyman Ağa olmak üzere Zülüflü Baltacılar Kösem'in kapısına dayanırlar. Kösem de kaçıp bir dolaba saklanır. Dairesini didik didik arayan ve bu arada yağmalayan Zülüflü Baltacılar onu bulamazlar. Kuşçu Mehmet ise, dolapta gizlenen Kösemi bulup çıkarır ve bütün yalvarmalarına, rüşvet tekliflerine rağmen kendi elleri ile boğarak, bu büyük ihtirasa bir gem vurmak ister. Kuşçu'nun Kösem'in üstünden kalkması ile, büyük bir yağma daha başlamış, kulaklarındaki küpelere, elbisesindeki işlemeli ziynetlere kadar herşey koparılarak alınmıştır. Kızlar ağası ve Zülüflü Baltacılar çekilmişlerdir. Kuşçu ise Kösem'in başında yığılıp kalmıştır. Köşem, ağır ağır başını çevirerek. Kuşçuyu görünce bir feryat basar ve bu feryatla katlinin ikinci sahnesini başlatır: Kuşçu kendini iyice kaybederek, yerinden fırlar ve bir perde kordonunu onun boynuna dolayarak, bütün kuvvetli ile çekmeye başlar. İşte bu Kösem'in sonu olur.

Çakmakçılar yokuşundaki Valide Hanı'nın mühürlü odalarında Kösem'in ölümünden sonra sandıklar dolusu kıymetli eşya, kıymetli kumaşlar ve mücevherat bulunmuştur.

İCRA-İ AHENK

Harem Koruyucularının bölümünden ayrılarak Altınyol'dan geçip, Harem-i Hûmayun'un en gizli bölümlerine ulaşıyoruz. Burada Valde Sultan dairesi, taht sofası, hünkâr sofası ve dairesi ile şehzade daireleri bulunmaktadır. Her bölümün ve her bölümdeki, her odanın ve koridorun binbir anı ile renklenmiş havasını soluyarak dolaşıyoruz: Her köşe başında karşımıza bir entrika, bir riya, bazen de bir şiir, bir mutluluk alevi çıkıyor.

Hünkâr sofası, haremin en büyük, en süslü, en gösterişli salonudur. İki bölümlüdür. Kare şeklindeki bölüm büyük bir kubbe ile örtülüdür. İkinci kısım, kubbeli bölüm ile Asma Bahçe ve havuzlu taşlık arasındadır. İki kısım birbirinden, sütunlar arasına konmuş, sedef kakmalar ve altın yaldızlarla süslü bir ahşap parmaklıkla ayrılmıştır. Mimar Sinan'ın eseri bir yapıdır.

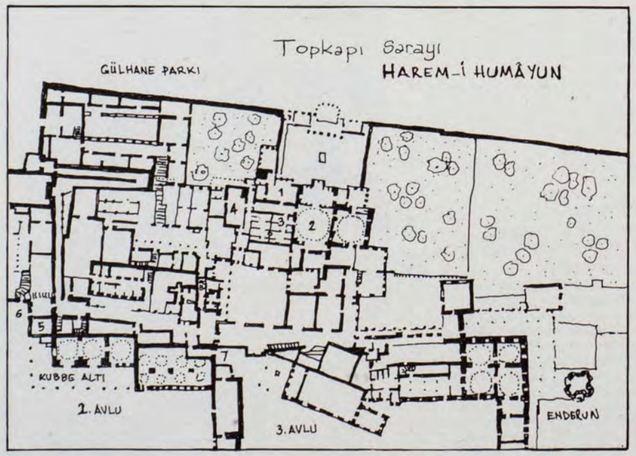

(TURGUD BEZMEN ARŞİVİNDEN)

SARAY HAREMİNDEN KADINLAR BİR ARABA GEZİNTİSİ SIRASINDA. KIZLAR AĞASI DA ATI İLE İZLİYOR.

Büyük Kubbenin altı, rakkase cariyelerin oyun yeridir. Kubbenin altında bulunan, çok güzel süslemelerle bezenmiş Şirvan ise sazende ve hanende (çalan ve söyleyen) cariyelerin İCRA-İ AHENK eyledikleri balkondur. Gözlerimizi kamaştıran, çiniler, rokoko süslemeler, yaldızlı çeşmeler ve aynalarla bezenmiş bu salonda, iç gıcıklayan erotik bir müzik eşliğinde rakseden cariyeleri seyrederek demlenmenin keyfine doyum olmasa gerektir. Danseden cariyeler Padişahın oturduğu yerin önüne asılı billur topa sıçrayarak vurmaya çalışırlar ve bu görüntü de ayrı bir zevk kaynağı olurdu. Biz İcra-i Ahenk zevklerini tarihin tozlu sayfaları arasında bırakıp yolumuza devam edelim.

HAMAM SAFALARI

Harem-i Hûmayun Hünkâr dairelerinin bizlere anlatacağı en önemli konular. Şehzadelerin, Padişahların boğulup öldürülmeleridir. Bunlar Saray entrikaları ve kişisel çıkarlar doğrultusunda meydana gelmiş, hepsi de çok vahşice, çok kanlı, çok ürpertici olaylardır. Biz bunları geçelim de, Hünkâr dairelerinin yanındaki Hünkâr Hamamında biraz duralım.

Hünkâr Hamamı 16. yüzyılda. Mimar Sinan tarafından yapılmıştır. Bir soyunma yeri, bir ufak soğukluk ve asıl yıkanma hacminden meydana gelmektedir. Çatıdan aydınlatılan bölümler çok ferahtır ve güzel işlemelerle bezenmiştir. Altın yaldızlı, tunç lüleli ve kabartma nakışlı aynası olan kurnası, tunçtan yapılmış altın yaldızlı bir parmaklık içine alınmıştır. Bu kurna bizzat Padişahın yıkandığı yerdir.

Padişah, Enderûndaki Hamamda dellik iç oğlanları, bu hamamda ise, cariyeler tarafından yıkanırdı. Padişahları hamama, ince belleri sırma işlemeli kırmızı peştamallı, narin ayakları sırma ve incilerle işlemeli, sedef kakmalı abonoz nalınlı, cennet kaçkını gözkamaştıran huri misali cariyeler alırlardı. Hamamın, tepe camlarından süzülen billûr ışık huzmeleri ile aydınlanmış ortamında, padişahı gözlerindeki lezzet pırıltıları ile, altın taslarla yıkarlardı. Bizler de gözlerimizi kapayıp biraz hayale dalalım. Belki bizi de bir yıkayan çıkar!

RUHŞAH

Hünkâr hamamının karşısındaki kapı, I. Abdülhamit'in yatak odasına açılmaktadır. Bu oda Türk rokokosu stilinde, çok işlemeli, muhteşem bir odadır. Mermer Sütunlar altın yaldızlı kabartmalarla, bütün duvarlar altın yaldızlı nakışlarla süslenmiştir.

Asma bahçe ve havuzlu taşlığa bakan pencerelerinden bol ışık alır. İçinizi karartmamak için yine entrikalardan, cellatlardan bahsetmeden. Osmanlı Devletinin kara günlerinin Padişahı I. Abdülhamit ile Ruhşah adlı cariyenin çılgınca aşkına geçelim. Ruhşah genç, vahşi bir ahû idi. Sizler, koskoca Padişah her istediğini koynuna alır, sever koklar diye düşünürsünüz değil mi? Nerede o günler... Osmanlı İmparatorluğunun yüce hakanı, fettan bir cariyenin peşinden böyle koşar, böyle yalvarır yakarır mı? Ama, Ruhşah velinimetinden kaçar, ona ezâ ve cefâdan zevk alırdı.

Padişahın Ruhşah'a, görkemli yatak odasından yazdığı şu "Feryâdname" ye bir bakın:

"Ruhşah'ım, Hamid'in sana kurban ola. Cenabı Allah bütün mahlûkatın yaradanıdır. Bir kusur ile azab eylemez. Efendim, sana bende olmuş bir kulunum. İster vur, ister öldür, sana teslimim. Bu gece gel, niyazımdır. Billahi sebebi illetim ve benim mevtim olursun. Ayağının altına yüzüm sürerek rica ederim. Kendimi zaptedemiyorum billahülazîm.!.."

Ruhşah Padişahın odasına gitmiş mi? Orası meçhul... bir başka mektubunda şöyle diyor nazik ve zarif Hamid:

"...Akşam, sabah gelip biraz oturmak iş değildir. Kulun ayağına gider, yüzünü sürerdi, bizi istemezsin diye gitmedim. Ölürsem sen ne olursun diye düşünüyorum. Sen de böyle edince ölüm bana huzur geliyor..."

Ölüm mektuptaki gibi, bir hayır olarak aniden geldi. Büyük aşık ölünce, Ruhşah da bir hiç, koca Harem-i Hûmayunda sıradan bir kadın oldu. Kendisine bir genç koca bulundu ve saraydan gönderildi. Bir saray kayıkçısı olan kocası ile çok mutlu oldukları, halâ haremin cariye odalarının duvarlarında yankılanmaktadır.

Yaşasın Oportünizm!

(1. Sayfadan Devam)

KADINLAR POLİTİKAYA

First Lady'nin (birinci kadın) politikaya soyunmasını, ilk yerel seçimlerde İstanbul belediye başkanlığına aday olmasını cân-ı yürekten destekliyoruz. Herşeyden önce; Türkiye artık banka memurlarının da belediye başkanı olabileceği kadar demokratik bir ülke olduğunu ispatlamalıdır. Kadınların emirle politikacı olduğu dönemden, gerçek demokrasinin gereği olan, kadınların toplumsal yaşantıya etkin olacak katkılarının, gerçek eşitlikçi düzen içinde gerçekleşmesi şarttır. Bunun öncüsü Reis-i Cumhur'un eşi ise, bize göre eli öpülmelidir. Hele mücadelesini İstanbul belediye başkanlığı yolunda sürdürürse... Öff...

SEMRA ÖZAL İSTANBUL BELEDİYE BAŞKANI OLURSA..

Öf ki ne öf... Bakın neler olur:

★ İstanbul devlet güvencesi altına girer,
★ Yollar, sokaklar tertemiz olur,
★ Bahçelerde papatyalar açar ve bütün papatyalar yalnız evlerini değil kapılarının önünü de temizlemeyi öğrenir,
★ Su sorunu çözülür,
★ Bütün kadınlar, belediye hizmetine girmek isteyeceği için alışverişe zamanları kalmaz ve "late-night shopping" (gece açık dükkanlar) yaygınlaşır, dolayısiyle de ticaret potansiyeli artar.
★ Reis-i Cumhur sık sık İstanbul'a eşini ziyarete geleceği için yol çizgileri, kaldırım kenarı boyaları da sık sık yenilenir.
★ Semra Hn. göz zevki olan bir zattır; olmasaydı derneğindeki hanımlara "papatya" demezdi. Onun için İstanbul'u perişan eden bu gecekondu kiyametinin şehrin görüntüsünü bozduğunu hemen görür ve "devletin" yardımını sağlayıp bu sorunu da çözer.

Daha neler neler...

Bize kalırsa "hanedan" diye kıyamet koparmak abesle iştigal olur. Hoş Semra Özal "hanedan" üyesi olsa bile, yüzyıllarca hanedanlara payitahtlık ettiğine göre İstanbul'a yine yakışır.

Yaşasın Oportünizm (?)!...

Bizim Şehir Haberleri

BŞH + KH vs. Z + V ya da çok teşekkürler

(2. Sayfadan Devam)

ÇÜNKÜ;

4 — Sayfalarının her türlü görüşe sansürsüzce açık olduğunu ikide bir bas bar açıklayan bir gazete; ya gerçek bir gazetedir (bize göre), ya da yöneticileri kaçıktır (hem bize, hem de kimilerine göre)...

5 — "Bizans", artık yalnız arkeolojinin ve tarihin ilgileneceği kadar uzaklarda, geçmişin derinliklerinde kalmış ölü bir kavmin ismidir. Onun canlanacağı ya da "YENİ" sinin doğacağını ummak; Türkiye'ye şeriatın geri geleceğine, yahut Bay Adolphe Hitler'in dirileceğine, yahut Mösyö Marks ve Engels düosunun bir gün gelip de Adapazarı Komununu kuracağına inanmak kadar safdillik olur.

6 — Seçkinci ve aydın olduğumuz doğrudur: Ama bu kente nereden olursa olsun göçmüş olanlara, hatta göçecek olanlara da bir düşmanlığımız yoktur. Anlatmaya çalıştığımız; bu kentin bundan sonra gelecek olanları kaldırabilecek gücünün kalmadığı, gelmiş olanların KENTLİ gibi yaşamaya hem HAKLARI olduğu ve hem de ZORUNLU oldukları, kentin geçmişine ve geleceğine sahip çıkma görevinin ve sorumluluğunun ise İstanbul muhtarlarından ikametgâh ilmühaberi alabilen herkese ait olduğudur.

İŞTE BİZ BUNLARA İNANIYORUZ VE BUNLARI SAVUNUYORUZ;

O OKUMAK ZAHMETİNE KATLANMAKSIZIN HAKKINDA AHKAM KESTİĞİNİZ SAYFALARDA...

YA SİZ KİMSİNİZ?

Yıldız Köşkünden

(4. Sayfadan Devam)

bulunmaktadır. Bu eski saraydaki ünlü hazine dairesi çok daha zengin bir şekilde teçhiz edilmiştir. Bu müze bir despotun eşsiz cimriliğinin bir abidesidir. Bu despot halkına hiç kıymet vermediği gibi, kendi egoist arzularının esiri olarak, sadece kendi ele geçirme hırsını tatmin edecek ne bulduysa toparlayıp, tepeleme yığdı. Müzenin, duhûliye ücret makbulide, bir vakit sonra umûmun ziyaretine açılacağı söylenmektedir. Sayıları şimdiye kadar sadece bir düzine civarında olan avrupalı bu müzeyi, o da ancak dışarıdan olmak kaydıyle görmüştür.

Sabık sultan, bilindiği gibi şahsi güvenliğini temin etmek üzere, Yıldız'da özel kışlalarında ikamet eden muhafız birlikleri bulunduruyordu. Bu kışlalardan birinde padişahın en güvendiği ve onun acil korunması için hazır olan ünlü bölük de bulunuyordu. Bu bölük, başarılı jöntürklerin baskın harekatına karşın son ana kadar mücadele etmiştir. Abdul Hamid'in kendi parkı ve bahçesi de Yıldız sarayının içinde idi.

Yıldız efsanesine dair en enteresan intabaları bize sunan bu resimler, ilk defa o aşılmaz duvarların arkasında nelerin gizlendiğini dünyaya göstermektedir. Abdul Hamid bu duvarlarla kendi özel hayatını halkın hayatından ayırmıştır. Yakın bir zaman içinde bu duvarlar yıkılacak ve yeni bir dönem, hastalıklı bir despotun beynindeki fantazi mahsüllerini süpürüp atacaktır.

15 Yıl sonra bir tren...

(7. Sayfadan Devam)

Burada yayınlanan eski bir yazımdaki espriyi (şehirlerin kentleşmesi!) anımsayıp, şehir vezni'ni eskiye mal edebilir, yeni bir kent biçiminden söz edebilirdim.

1960'larda Erzincan'da ne tür otomobiller vardı? diye sorsalar, üç yıl gözlediğim o günlük yaşamın içinden yanıt bulamayacaktım. Şimdi tahmin edebiliyorum Erzincan sokaklarını ve taşıtlarını; tahminim de doğru çıkar.

Neyse... Semra ve Emrah ile tren sohbetlerimizin tadı hâlâ damağımda. Ankara şehir vezni ve İstanbul şehir vezniyle ilgili yorumlarımız birbirine yakın. Hem böyle sohbetler biraz da meze değil midir? İnsanın kendi yaptığı mezenin kötüsü olmaz.

YENİ 15 YIL?...

Bir on beş yıl daha binmesem trene... Sonra gene bir bilet alsam... Şehirden şehire yolculuklar üzerine neler paralardım acaba? 2006 yılında bu sorunun yanıtını da Uluğ ve Emrah versin.

Yahya Kemal'den seçilmiş metinler

(12. sayfadan devam)

Fâtih dedi ki: "Onlar büyük Allahın karşısında benimle bir safda duran mü'minlerdir. Hürriyet İslâmın esâsı sayılır, geçmiş bir itikaada hizmet eden sizler de burada kalınız, zararı yok." dedi. Patrik derinden derine gücendi, bütün rûhban hey'eti ile İtalya'ya gitmek için Fâtih'den izin aldı. Pâdişah mükrimâne, bütün Bizans rûhbanlarını mutantan kalyonlara bindirdi, kalyonlar İtalya'ya doğru açıldılar. Bizans Kilisesi Floransa'da temellendi. Rûhbanlar **Milano'ya, Verona'ya Padua'ya Roma'ya** yayıldılar. Heykeltraşlar, ressamlar, mimarlar, Yunan ve Roma edebiyâtına, ulûmuna, fünûnuna vâris mühtediler de İstanbul'da kaldılar.

★ ★

Fâtih Devri'ne kadar Türk ülkesinde ulûm yok gibiydi. Bu Yeni müslümanlar, bir zamanlar arapların arapçaya nakllettikleri bütün Yûnânî ulûmu Türkçeye nakllettiler. O zaman çetrefil, dar bir lisan olan Türkçe, bu ulûmun nakli vesîlesiyle güzelleşti, genişledi, zenginlendi. Türklerin Acem ve Arap'la bir arada yaşadıkları zamandan kalma bir çok kelimeler silindiler. Türkçe saf bir Türk lisânı oldu. Bir iki asır sonra komşu milletler, insâniyetin en güzel ilmi ve en güzel şiiri, edebî lisândır diye Türkçe konuşuyorlardı. İtalyanlardan, Almanlardan, Fransızlardan, İspanyollardan birçok Türk şâirleri türedi. Türkçe şiir bütün nevîleri şekilleri Yûnânîlerden ve Lâtinlerden alıyordu. İstanbul'da temâşânın nevîleri terakkî ede ede millî bir âyîn hâlini aldılar. Rustâî şiir Türklerin bir zamanlar yaylâlarda geçen hayâtı şeklinde tenâsüb etti. "Türk çobanlıkları" Türklere has bir san'attı. Garâmî şiir Acem'in dar müşâhedesinden kurtularak kalbin binbir ihtizâzı, tavrı, tahassüsüyle belirdi. Destânî şiirse, beşerin en destânî milleti olan Türk'ün lisânına has gibi bir şey sayılıyordu.

"Sökün" muanven Türk destanı asırdan asıra, dilden dile gidiyor, günden güne beşeriyetin en güzel âbidesi gibi görünüyordu. Şiirin bu nevîlerinden başka her nev'i böyle birer âlem oldular. Edebiyat da öyle. Türk müverrihleri, münekkidleri, lisanşinasları feylesofları bir devirden bir devire geçtikçe daha ziyâde yükselen bir esâtize silsilesi idi. Mûsikî, raks bütün an'anelerden sıyrılmış, binbir âhenkle beliren birer Türk sanatı idiler. Ulûm ve fünûn yalnız Türk ülkesinde vardı. Kilisenin buhurlar tasarrufiyle bunalan barbar İtalya ve barbar Fransa, barbar Almanya hele o canavar İspanya'dan fevç fevç gelen talebe İstanbul ve Bursa, Edirne, Konya, Üsküp, Belgrad, Budin Türk darülfünûnlarında seneleree çalışıyor, uzun süren tahsîllerinden sonra ilâhî Türkçeyi, Rumeli ve Anadolu'nun beyaz beldelerini daha hoş bularak vatanlarına dönemiyorlardı; bu dönmiyenler arasında Türkçeye Plutarque'ın eserlerini nakleden Fransız **Amyot** meşhur Erasme, Copernic, Montaigne ve Galile vardı. Birçoğu ömürlerinin sonuna doğru vicdânî arzulariyle ihtidâ ederek Türk toprağında birer Türk ve müslüman gibi ölduler.

İstanbul, fethedildiği zaman çok harap bir şehirdi. Esâsen Bizans pâyitahtını 1204 de Lâtinler yâni Fransızlar ve İtalyanlar, içeriden ve dışarıdan, zaytederken ve zaptetikten sonra, hâlâ yâdedilen emsalsiz bir hınçla yakmışlar, yıkmışlar, üstelik Bizans İmparatorluğunun arâzîsini aralarında taksim etmişler, onun yerine kurdukları lâtin İmparatorluğunu yaşatacak bir gelir membaı bırakmamışlar, şehirde kalıdıkları elli yedi sene zarfında bir îmâr veya tâmîre muktedir olmamışlar, zaten öyle bir şey düşünmemişler ve kaybettikleri zaman şehri berbat bir harâbe hâlinde bırakmışlardı. Türklük lehinde ve frenklik aleyhinde zerre kadar mübâlâğa olmaksızın denebilir ki, eski Bizans pâyitahtı, işte o zaman yıkılmış ve soyulmuş, muhteşem bir şehir olmaktan çıkmıştı. Türkler 249 sene sonra İstanbul'a girdikleri zaman bir vîrane bulmuşlardı: Yanmış ve yıkılmış semtler, Devletin ve halkın fakirliği yüzünden, öyle hâlî bırakılmışlardı. Soyulmuş kiliseler çıplak bir halde bulunuyorlardı. Hattâ yeni cülûs eden kayserlerin, yahut yeni seçilen patriklerin şerefine Ayasofya'da yapılan âyînlerde, mantoları ve taçları mücevherden görünmez olması Bizans an'anesince zarûrî imiş, halbuki hazineler tamtakır kaldığından bu manto ve taclara, çarşıdan toplatılmış, harcâlem, sahte mücevherler takılırmış. İşte Türklerin zaytettikleri pâyitaht bu haldeydi. Fâtih Valheme Sarayı'nı oturulmaz bir halde bulduğu için, kendisine yeniden, kışlık ve yaklık, iki saray yaptırmıştı.

Vâkiâ 1453 yılının 29 uncu sabahı, son imparator **Kostantin Dragazes,** Topkapı'nın - içeri taraftan biraz sağında - maktûl düştüğü saat. Bizans İmparatorluğu tarihe gömülmüştü. Kapanan çok uzun bir devirler ve asırlar silsilesiydi. Bizans kuruluduğundan battığı tarihe kadar 1125 sene geçmişti. İstanbul'u, Roma'nın yeni merkezi olsun diye, kuran, büyük Kostantin, farkında olmaksızın, din, dil, hars, ahlâk ve meşrep farklarıyle, yeni bir imparatorluğa pâyitaht olarak hazırlamış oluyordu. Büyük Kostantin'den sonra **Şarkî Roma İmparatorluğu** daha sonra **Bizans İmparatorluğu** diye anılan devlet onun eseriydi ve 1125 senelik bir ömür sürmüştü.

YAHYA KEMAL'in bu yazıyı oluşturan makaleleri;

★ **TÜRK İSTANBUL II,** Kuruluşun 10. yıldönemünde Yapı ve Kredi Bankası'nca hazırlanmış bir albümde yayımlanmıştır.

★ **ÇAMLAR ALTINDA MUSÂHABE,** 6 Haziran 1914 de Peyâm-ı Edebî'de yayımlanmıştır.

Yukarıdakilerle birlikte yazarın birçok makalesini bir arayatoplayan yayın ise Bay Nihat Sami Bonarh'nın önsözü ile Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, Türk Klasikleri serisinin 2 sayılı kitabıdır. 1989 yılında İstanbul'da "AZIZ İSTANBUL" adıyla yayımlanmış bulunmaktadır.

19. Yüzyılda GALATA mektepleri

(17. sayfadan devam)

geldi. Mal bulmuş mağribi gibi ellerini birbirine sürterek bana geceliği bir liraya bir ev bulduğunu söyledi. (Beni göstererek) hatta senin oturduğun yerde oturmuş idi. Yalnız ev sahibesi ben içiden anlamam, siz alınız, demiş..."

GİZLİ EVLER

Bu türe giren fuhuş evleri, koltuk evleri gibi çevreyi iyi tanımayan insanlarca bulunması güç mahallere şehrin kenar semtleri başta olmak üzere İstanbul'un muhtelif muhitlerine yayılmıştı. Gizlilikleri ve yaşanan bazı olaylara göre koltuk evlerine çok benzeyen gizli evlere erkekler yalnız giderlerdi. Fuhş-i Atik'te yazar şöyle devam eder: "Yemek içmek dahil olduğu halde on mecidiye veya iki fransız veririm. Rahat rahat eğlenirim. İstediğin kadar mastika iç, çorbası, eti, sebzesi, pilavı, tatlısı mükemmel... temiz yatak temiz gecelik.. Hem de bu fiyata! Bedava.!

Ne demişler "zaman olur hayali cihan değer".

Taksim-Tünel hattında

(20. sayfadan devam)

kalma korkusundan kurtulamadım" sözünü hatırlarım.

Herşey öylesine bir karmaşa içinde ki; türler, stiller birbirlerinin içine girmiş. Bizans iğreti duruyor üzerimizde. Bu kargaşa içinde çağa ayak uydurabilmenin zorluğunu yaşıyoruz. Kavafis rüyalarımızı giriyor ve bize İstanbul diyor, en koca sesiyle. Ter içinde uyanıyoruz.

Yağmur hızlanıyor. Sinemaların dağılma saati ve Beyoğlu bir Çin Mahallesi görünümü alıyor. İnsanlar küçük adımlarla yürüyor. Gazete bayileri okuma konusunda liberal bir yelpazeyle dikiliyor karşımıza. Şimdi akşam baskısı gazetelere boş verip Bulgar malı kısa Marlboro'lar almanın tam zamanıdır.

Artık Beyoğlu'nu güvercinlere ve sarhoşlara terketmekten başka yol yok. İstanbul'u hepimiz bir annenin çirkin çocuğunu sevdiği gibi sevmeliyiz.

Kaybolan Boğaz vapurları

(25. sayfadan devam)

şey değildir. Şimdi Boğaz kıyılarında, çok as sayıda, estetikten tamamen uzak, kaba siluetli, güdük bacalı, madenî düdüklü, gök gürültülü zevksiz gemiler dolaşmaktadır. Elbette bu anlayış durup dururken Türkiye'ye egemen olmamıştır. İhtisasın,bilginin, görgünün kenara itildiği günümüzde, bu gibi olaylarla karşılaşmamız artık bizleri şaşırtmamaktadır.

Bakınız; 9 Temmuz 1989 tarihli Cumhuriyet Dergisinde, Denizcilik İşletmeleri Genel Müdürü aynen şu ifadeyi kullanıyor:

"Denizde duygusal bir bir bağım yok. Ben Sivas'lıyım. Denizcilik İşletmelerinde çalışmayı hiç düşünmemiştim. Ama ben görevime yöneticilik olarak bakıyorum zaten. Hasbelkader burası bir Denizcilik İşletmesidir, bir başka yer THY'dir". Doğru söze ne denir? Hasbelkader burası bir mezbaha da olabilirdi, bir Mezarlıklar Müdürlüğü de olabilirdi: Yeter ki başında bir Genel Müdür bulunsun. Sayın Genel Müdür devam ediyor ve bizleri mutlu kılan (!) bir müjde veriyor: **"Fiziki olarak buharlı Şirket-i Hayriye gemilerinden hiç kalmadı filomuzda. Ama şunu söylemek lazım; Şehir Hatları gemileri İstanbul'la bir nevi özdeşleşmiş durumdadır; Marmara'ya, Boğaz'a baktığınız zaman, Şehir Hattı gemisi silueti görmek istiyorsunuz. Biz yeni yaptığımız gemilerde de aynı dizayn, aynı silueti muhafaza ediyoruz."'**

Bu sözlerle Sayın Genel Müdür'ün artık siyaha beyaz dediğine inanasımız geliyor. Zira eski gemilerle yeniler arasında fark siyahla beyaz arasındaki kadar net ve açıktır. Belki tek ortak yönleri her iki tipin de suda yüzmeleridir. Bu sonuç ise çok doğal, denizle duygusal bağınız olmazsa, martıyı, yosunu, yakamozu, balığı, yelkeni, bilmezseniz bu farkı nasıl anlayabilirsiniz? Müzikle gönül bağı olmayan birisi, orkestra şefliği yapabilir mi?

Vapurların yok edilmelerinin tamamlandığı ve bizlerin de onları anılarımıza gömdüğümüz bir sırada, inanılmazı güç ama gerçek bir olay daha yaşandı. Nereden estiği belli olmayan bir rüzgarla, bütün ahşap Boğaz İskeleleri söküldü ve ardından hemen hepsi betonarme olarak yeniden yapıldı. Bir yandan vapur seferlerini kaldırmak, onları topyekün meçhüle göndererek deniz trafiğini yok etmek, öte yandan mevcut iskelelerin hemen hepsini, yeniden, daha büyük ve betonarme olarak inşa etmek. Anlaşılması mümkün olmayan bu olayda, bu iskelelere hangi vapurlar, ne zaman yanaşacaklar acaba? Bu mahzun iskeleler, şimdi "meçhûle giden gemilerin seferden dönüşlerini" beklemektedirler.

Bu iskelelerden iki tanesi gerçekten çok ilginçtir: Birisi Beykoz, diğeri Kandilli İskelesi. Beykoz İskelesi adeta, denizin ortasına doğru bilmem kaç metre çıkmış bir basket sahası büyüklüğündedir. Günde üç beş vapurun yanaştığı bu iskeleye yüz milyonlar yatırmaya değer miydi? Ya Kandilli İskelesi? Bu iskele meşhur Kandilli akıntısına açık olduğundan, vaktiyle gerçekten güzel bir denizcilik buluşu olarak, kıyıda sabit bir iskele ve onun önünde deniz dibine zincirle tutturulmuş bir dubadan ibaretti. Bilhassa poyraz havalarda, akıntı gemileri hızla dubaya yasladığında, bir sal niteliğinde olan duba esneklik gösterir, gemiye en ufak bir zarar gelmezdi. Bu özel iskele de benzerleri gibi yok edilerek yerine, yine milyonlar harcanarak rijit, betonarme bir iskele yapıldı. Şiddetli akıntıyla iskeleye bindiren gemiler buradan büyük zarar görmekte, ayaktaki yolcular da bu şiddetli çarpmadan nasiplerini almaktadırlar.

Eğer hikayeci O'HENRY bu sıralarda İstanbul'da yaşamış olsaydı, saatini satarak sevdiğine fildişi tarak alan gençle, saçlarını kestirip satarak sevgilisine saat kösteği alan kızın hayal hikayesi yerine, vapurları yok ettikten sonra milyarlar harcanarak yapılan gerçek Boğaz İskelelerinin öyküsünü yazardı.

Her köşesine, her korusuna, her taşına özlem duyduğumuz, çocukluk hayallerimizde şiirlerle örülen Boğaziçi, artık, belki de sadece **"Körfezdeki dalgın sularda"** görülecek, **"Bir eski yalının loş kayıkhanesinde"** yankılanan seslerde duyulacaktır.

DEVAMIYİRMİDÖRT

Yayıncılığın korunması ve çağdaş mesenler

ÖNDER GÖK

Yazarımız Cahit Kayra'nın ardı ardına yayımlanan yapıtlarına baktığımızda, hepsinin arkasında bir kurum görüyorsunuz: Ya bir banka, ya bir belediye desteklemiş ve ürün ortaya çıkabilmiş. Önümde, Santral Holding A.Ş.'nin yeni yıl armağanı olarak gaze temize gönderdiği dev bir kitap duruyor. TOPKAPI-THE PALACE OF FELICITY, hazırlayanlar Ertuğ ve Kölük. Ciddi bir çalışmanın sonucu ortaya çıktığı pek belirgin olan yapıtın kimler tarafından desteklendiğini merak ettim; araştırmamın sonucunda 4-5 tane değişik şirketin kitaptan satın alarak katkıda bulunduklarını anladım. Bugün İstanbul gibi, tarihin bize emanet ettiği kentleri belgeleyecek insanlar varsa, bunlara arka çıkmak, bu insanları neredeyse sınırsız desteklemek yurttaşlık ödevidir gibi geliyor bana.

Bir ilkokul inşa ettirmekle, bir Topkapı kitabını elindeki örnekteki gibi ortaya çıkartmak arasında temelde bir fark göremiyorum. Her biri birer okul niteliğindeki bu yapıtlar, gerek tanıtım ve gerekse belgeleme işlevleri açısından paha biçilemez işlerdir.

Eğer mesenler olmasaydı, rönesans İtalyası mı olurdu? Bugün İstanbul'un, gösterişten uzak, çağdaş mesenlere gereksinimi vardır. Herbir sayfası için milyonlar harcanması gereken belgesel ürünlerin yaratılmasına katkıda bulunmak ölümsüzlüğe giden yolda atılmış önemli bir adımdır.

TOPKAPI, THE PALACE OF FELICITY isimli kitabı yaratanların biyografilerini sunuyoruz;

İbrahim Kölük, Doğum tarihi 1963 İstanbul Erkek lisesi, Zurich Üniversitesi İşletme-Bankacılık bölümü mezunu. Malatya Eğitim Vakfı, TUSIAD üyesi. Yönetiminde bulunduğu şirketler: PARA haftalık dergisi, Yurtdışı Borsalar Yatırım İdaresi, Dilkum İnşaat A.Ş. Euro Export Uluslararası İthalat - İhracat, Boğaziçi Data Pazarlama.

Ahmet Ertuğ, 1949 doğumlu, Y. Mimar, İngiltere'de Architectural Association School of Architecture da mimarlık eğitimi gördü. İngiltere, İran ve Japonya'da mimarlık yaptı ve araştırmalarda bulundu. Japon Foundation ödülü, Japon Shinkenchiku mimarlık konkuru ödülü sahibi. Halen kendi mimarlık şirketinin yöneticiliğini yapmakta.

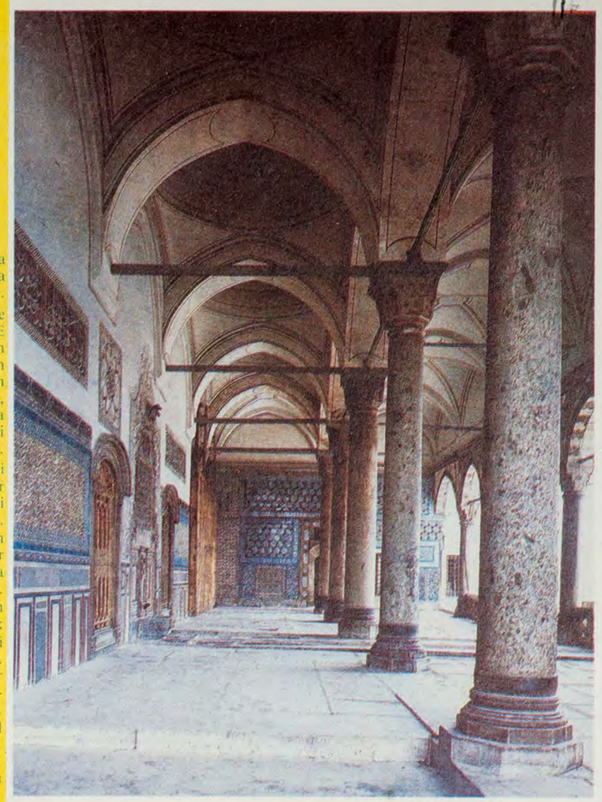

Kaybolan Boğaz Vapurları

SEVİL ÇALIŞKAN

İstanbul'da doğup büyüyenler ve denizle biraz duygusal bağ kuranlar iyi bilirler. Boğaziçi, içinde bütün renklerin ve şekillerin bulunduğu büyük bir mozaik tabloduR. Bu muhteşem tabloyu, Yahya Kemal, Faruk Nafiz, Orhan Veli ve diğer ozanlarımız şiirlerinde yansıtmışlar, bunu yaparken tek tek hepimizde derin nostaljik duygular uyandıran bir şekilde, koruları, yelkenli, körfezleri, koyları, yalıları, martıları, gün doğumunu, gün batımını ve daha nice gibi işlemişlerdir.

Bu tabloya, bir zamanlar, canlılık ve renk katan Boğaziçi vapurları vardı ki; Boğaziçi onlarla bir kere daha güzeldi. Kaynayan Eminönü meydanı, dumanlarla içiçe Yeni Camii, köprü üzerinde, vapur bacaları hizasında koşuşan insanlar, dinmeyen düdük sesleri, iskelelere yanaşan yorgun vapurlar, İstanbul'un gürültü ve sıcağından, Boğaz'ın serinliğine doğru heycanlı bir telâşla iskelelerden ayrılan vapurlar, vapurlar, vapurlar... Bu vapurlar, her iki yakayı süsleyen semtlerin isimleriyle güzelديler. Alçak burunları, ince uzun bacaları, kuğu görünümleriyle güzeldifer. Kırmızı - beyaz boyalı can simitleri arkalarında bıraktıkları siyah dumanlar, farklı bir musiki gibi yankılanan buharlı, dudukleri, onlara kıyıdan "kaptan düdük çal" temposu tutan çocuk sesleriyle güzeldiler. Güzeldiler diyorum, zira bunlardan geriye şimdi ne kaldı ki?

Yahia KEMAL'in lirik duygularla yazdığı,

"Hulya tepeler, hayal ağaçlar
Durgun suda dinlenen yamaçlar,"

mısraları, **"Hangi Tepeler, Hangi Ağaçlar"** dedirtecek şekilde birlerinin ellerinde tam anlamıyla hayal oldular.

Yine aynı ozanımızın;

"İstinye körfezinde bir akşam garipligi
Bir mihnetin sonunda duyulan teselli kadar iyi"

şeklinde niteledigi İstinye, Tarabya ve benzeri koylar, körfezler, birer kanalizasyon çukuru durumuna düşürüldüler. O zarif Boğaz vapurları da anlaşılmaz bir şekilde birer birer yok edildiler. O vapurlar ki; Şirket-i Hayriye döneminde bacalarındaki numaralarıyla, bazen de Boğazla özdeşleşmiş beyefendi, güngörmüş ve usta kaptanların isimleriyle anılırlardı. Martı gibi süzülen bir 74 Altınkum'u, bir 71 Halas'ı bir 65 Sarayburnu'nu, bir 66 Boğaziçi'ni, bir Hayri Kaptan'ı, ve bir Şeref Kaptan'ı kim unutabilir?

Şirket-i Hayriyemin (sonraları Şehir Hatları oldu) çoğunluklu İngiltere'ye sipariş ettiği bu gemiler, 1910-1920 yıllarından itibaren Boğaz'da hizmet görmeye başladılar. Yıllarca da hizmet görecek vasıf ve sağlamlıkta idiler. Her biri başlı başına bir Boğaziçi tarihi denilebilecek bu gemiler, İngiliz tersanelerinde gerçekten özenilerek, üstün bir estetik anlayışı ile inşaa ha konmuşlardı. Kömür yakmaları ve randımansız olmaları bahane edilerek devre dışı bırakıldılar. Sanki bütün işletmelerimiz verimli çalışıyorlarmış ve kâr ediyorlarmış gibi... Kaldı ki; ekonomik olmasa bile Boğaziçi ile özdeşleşmiş bu vapurlardan 5-6 tanesi korunabilir, turistik ring seferlerine tahsis edilebilirdi. Gün geldi; önce 66 numaralı Boğaziçi yüzer gazino yapıldı. Hüzünle seyrettik. 65 Sarayburnu Beykoz önlerinde yandı veya yakıldı. Hayri Kaptan'ın gemisi 74 Altınkum birden bire ortadan kayboldu, şimdilerde Çanakkale'de ıssız bir körfezde ölüme terkedildiği söylenir. 71 Halas'ın ise Bodrum çaraflarında bir şahısa hizmet ettiği bilinmektedir. Acaba bu gemiler hurdaya çıkacak kadar eski miydiler? Çok mu kullanışsızdılar? Şehir hatlarını iflâs mı ettiriyorlardı? Hayır, hiçbirisi değil; bu durum, tamamen İstanbul'un tepelerini tahrip eden, Boğaz koruluklarını yok ederek zevksiz ve rant getiren uygulamaları körükleyen zihniyetin, deniz ve vapurlara yansımış hâlinden başka bir şey değildir.

(Devamı Yirmidörtte)

Türk Masonluğu babasını yitirdi.

EN BÜYÜK MASON ORHAN ALSAÇ YAKALANDIĞI HASTALIKTAN KURTARILAMADI.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar büyük Locasının en muhterem üstadı yani genel başkanı olan Prof. Dr. Orhan Alsaç yakalandığı hastalıktan kurtarılamayarak öldü.

Merkezi İstanbul'da Nuru Ziya Sokakta olan Hür Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının ne olup ne olmadığını basına açıklayan ilk mason olan Prof. Dr. Orhan Alsaç, masonların "dinsiz" olmadıklarını, hatta mason olabilmek için üç büyük dinden birisine mensup olmanın da şart olduğunu açıklamıştı.

Orhan Alsaç, Hürriyet Gazetesi'ne yapmış olduğu geniş açıklamasında, gazetenin yazarını masonların "mabed" dedikleri toplantı odasına almış, resim çekilmesine izin vermiş ve hatta kendisi de özel kuşanımları ile resim çektirmişti. İyi haber alan kaynakların bildirdiğine göre, Türk masonluğuna önemli katkıları olan Prof. Dr. O. Alsaç'ın ölümü, mason camiasında büyük üzüntü yarattı.

EN MUHTEREM BÜYÜK ÜSTAD DİYE ANILAN TÜRK MASONLUĞUNUN BABASI PROF. DR. ORHAN ALSAÇ ÖLDÜ.

KARTPOSTALLARLA

Tokatlıyan Oteli (II)

FARABİ PUL EVİ KOLEKSİYONUNDAN

BEYOGLU TOKATLIYAN

TARABYA TOKATLIYAN

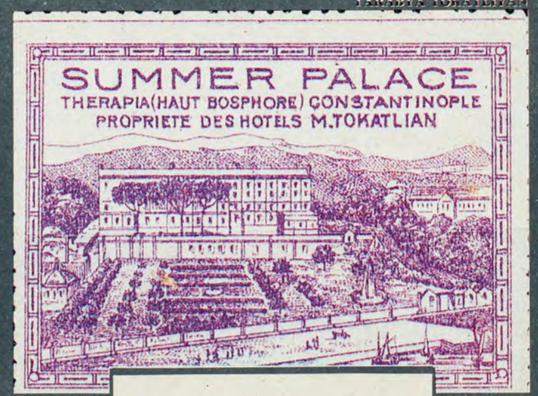

KAYIP

Kara kitap ve şehr-i İstanbul

(28. sayfadan devam)

doluluğunu ayni anda bize anlatabilir.

Kaygıyla Bab-ı Ali yokuşunu çıkarken bile çevreyle ilişkisini kesmez Galip, "İran konsolosluğunun bahçesindeki ıslak ağaçların parlayan dallarına "bakmayı savsaklamaz.

Hiç bakar kör değildir bu körler ülkesinde kahramanımız ulaşılmaz yalnızlık duygusuyla kentin bir köşesine saklanmayı bilinmezlikler içinde sır eden Celal, bir anlamda İstanbul'un yalnızlığıdır. Herkesin kendisine ait sandığı ve hiç kimsenin olmayan İstanbul'un soyut ve somut anlamdaki yalnızlığıdır uzak ve hülyalı köşelerde, yitmiş bir ağıt dökülür satırlardan.

Günlük yaşamın tüm dertleri, pislikleri, olumsuzlukları ve çarpıklığı da İstanbul'dur. Galip "belki hiç geçmeyen bir hastalık gibi üzerine sinen mutsuzluk duygusundan "İstanbul sokaklarına sığınarak kurtulmayı dener. Kişisel yalnızlıktan toplumsal yalnızlığa sürtünerek geçerken kendi varlığı içinde taşar.

Bu taşım yabancılaşmayla örtüşür. İstanbul'u hissetmek için bir cami duvarına gerek duyar. İçindeki felaket duygusunun ipuçlarıyla geçmiş kültürün burukluğunu yoğurur, şehri yürürken, "İlk defa bir hayatla, bir insanla karşılaşmış gibi "korkuyla irkilir. Belki bu nedenle Bakırköy'den Sinanpaşa'ya giderken, Galip, Şehr-i İstanbul'u değil bambaşka bir şehri gördüğü duygusuna kapılır. Tıpkı kendi içindeki "diğeri" gibi hüzünle kar altındaki kenti verirken toplumla - şehir, insanla-şehir ilişkisini kar tanecikleriyle serpiştirir.

Gecekondu bölgesi bile değişmiştir. Çalılıkta öten cırcır böceklerinin yerini beton, elektrik direği ve sokak levhası almıştır. İsmi okunan ama kimliği olmayan bir sokak...

Kendi yangınında yürür kahramanımız. Yabancılaşmanın ve kimlik probleminin kavurduğu insanların İstanbul'a çevrilen nefretleri "Korkunç şehir, ilk başlarda yalnızca karanlık sinemalarda gördüğümüz o çürümüş görüntülerle kaynaşıyordu şimdi. Umutsuz kalabalıklar, eski arabalar, ağır ağır suya gömülen köprüler, teneke yığınları, delik deşik asfalt, anlamsız iri iri harfler, okunmayan afişler, anlamsız yırtık panolar, boyaları akmış duvar yazıları, şişe ve sigara resimleri, ezansız minareler, taş yığınları, toz, çamur vs. vs.

Bu çöküntüden beklenebilecek hiçbir şey yoktu."

Çaresiz, köyden kente göçmüş insanların inandırıcılıktan uzak yaşamlarına inanç katma çabaları ve kurtuluşun "beton gecekondulardan" geleceği İstanbul'a, onları, şehirden uzaklaştıran yalnızlığın kapıları olmaktadır. Öfke ve intikam yeni bir tinsel kalıp oluşturur.

Kitabın felsefi içeriği içinde İstanbul trafiğiyle, poğaçasıyla, salepçisiyle, kuruyemişçi ve pezevenkleriyle sarmaş-dolaş, Konstantinopolis İstanbul'la boğuşur durur. Bazen biri üstte bazen diğeri, yatakta dönüp duran sevgililer gibidirler.

Kara Kitap'da Müslüman ve Hıristiyan geçmiş içiçedir. Kimse İstanbul'dan kopamaz. Bir parçası düşüyle birlikte kalmıştır İstanbul'da. "Binbir gece İstanbul" Bizanstan kalma yeraltı dehlizlerinde, esrarkeş ve gariban kahvelerinde, meyhane ve pavyonlarında gezinir.

Tarihin karanlık dehlizlerinden binbir isim ve kimlikle gelen Bizantion, Buzos, Nova, Roma, Romani, Tsargrad, Miklagrad, Konstantinopolis, Cospoli, İstin-polin ve İstanbul binbir öfkeyi, kıskançlığı, trajediyi, savaşı, katliamı da beraberinde yeraltına taşır.

"Üzeri beton, taş, kiremit, ahşap ve pleksiglas ve kubbeyle kaplı inişli çıkışlı şehir parçacıkları...", tarihin ağır mirası muhteşem ama yırtık pırtık bir kaftan gibi şehrin sırtına giydirilir.

Yaşadığı mekânlarla; apartman, sokak, daire, bütünleşen Galip, "plastik torbalara boğulmuş şehri, pleksiglas harfler asılmış Bizans kemerini, eğri büğrü kaldırımları, telefon kablolarını, Şehrin eskiliğini, talihsizliğini, yitip gitmiş ihtişamını, hüznünü ve acıklılığını vatandaşlarının yüzünde de görmek mümkündü belki, ama bu özel olarak düzenlenmiş bir sırrı değil, paylaşılan bir yeniliğin, bir tarihin ve suç ortaklığının belirtisiydi." diyerek yorumlar.

Bir çirkinliğin, temelsizliğin modern meydanı olan Taksim'i anlatırken yabancılaşmanın "fakir düşmüş umutsuz bir ülkede" anılara birer can simidi gibi sarılışını vurgular.

"...sandviçci ve börekçi tezgahtarları acıklı hayal ve hatıraların küllenmekte olduğuna, bulvarın ortasındaki çıplak ve karanlık ağaçlar da akşamüstü daha da koyulaşarak çöken milli bir hüzne işaret ediyordu."

Galip, çocukluğunun geçtiği apartmanda, sokakta defalarca adımlarını dinler. Herşeye tekrar tekrar bakar. Hiç farkına varılmadan geçilen vitrinlere, ayrıntılara dikkat eder. Kişiliğinin önemli parçaları bu fiziki çevreye; pırıltılı vitrinlere, eğri büğrü kaldırımlara ve daracık caddelere dağılmıştır. Boz-yap'ı birleştirecek en önemli ipucu mekânlardır. Kentin tüm sokaklarına, semtlerine girip çıkarak aranır durur. İstanbul'un her noktasına değinilir kitapta.

"Karaköy köprüsüne bağlı ve lambaları yanan boş Boğaz vapurlarına bakarken..." Avrupa yakasına döner, Eminönü'nden vapura binip Karaköy'e geçer, Tünel Galatasaray arasını Beyoğlu'nu, Fındıkzade'yi, Nişantaşı'nı, Şişli, Teşvikiye Güntepe mahallesini, Gümüşsuyu yokuşunun Dolmabahçe'ye ulaştığı yerde durur, Unkapanı Köprüsünden geçer, Haliç sırtlarında düşünür, Şişhane yokuşunu çıkar, Fındıklı, Şehzadebaşı, Pera'nın lüks kerhanelerinden geçer, Harbiye derken Bab-ı Ali yokuşunu tırmanır, Karaköy, Tophane, Galata Köprüsü, Üsküdar, Feriköy, Kuledibinden Bahriye Müzesi, Aksaray, Sirkeci hadi Boğaz, Surdibi, Cihangir, Tokatlıyan Oteli, Karagümrük, Talimhane ve Yeni Camii, Çelebi Camii, Zindankapı, Kabataş, Kasımpaşa, Kurtuluş derken tüm romanı telefon şebeke hattı gibi saran şehrin semtleriyle kucaklaşırız.

Geçmişten kurtulmak isteyen 1950-60 insanı pirinç karyolalarını, kristal aynalı komodinlerini, ceviz elbise dolaplarını, kaydurbalarını "leş" ve modern olmadığı gerekçesiyle eskicilere satmıştı. Bugün evlerimizde olmayan o eşyalar belki de bize ait değildir. Tıpkı bugünküler gibi. Bugün bir Türk evine gidince, Fransız'mı, İsviçreli'mi, Finli'mi belli değildir. Son derece sıradan ve birbirinin ayni mekânlardan oluşturulmuştur. Bu kimlik problemi kitabın ana metnidir zaten. Şehrin kimliği insanıyla birlikte kaybolur. Bu ana sorun mekânla bütünleşir çünkü şehir de kimliğini yitirir. Çarpık yapılaşma sadece fiziki anlamda aktarılmaz. Bir dedektif gibi peşine düştüğü "kendisi"ni eşyaların ve şehrin tüm ayrıntılarında yakalamaya çalışır kahramanımız. Görsel malzemenin zenginliği her satırda yeniden çoğalır. Mekânın iç sesleri dinlenir tıpkı insanın kendi içini dinlemesi gibi. Geçmişin izleri ve düş gerçek mekânın uzaydaki izdüşümleriyle çakışır. Gerçeklik duygusu zaman zaman yiter ve şehir nefes alamaz. Değişenler değişmeyenlerin anlamını da örseler. Galip'i bir çocuk gibi, masallar uyutabilir.

Şehrin dinamik yanıyla statikliği, akılcılıkla duyguculuk, Doğu ile Batı felsefesinin yaşam savaşı, at kestanesi, servi, çınar, ıhlamur ağaçlarının altındaki İstanbul'da sürer. Mevlâna bile "madem ki ben o'yum" dediği Şems'i aramak için onun yürüdüğü, dokunduğu bir şehre ihtiyaç duyar. Şam'a gider. Şehrin tüm sokaklarını, köşelerini dolaşırken aradığı sevgili midir? Zaman mekânla koşuttur.

Şam, Kahire ve İstanbul birbirine benzetilir: "İstanbul'un Şam'ın ya da Kahire'nin sokaklarını dolduran insanların, geceyarıları mutsuzluktan inleyen hayaletler gibi birbirlerine benzemesi ve çatık kaşlı erkeklerin hep aynı bıyıkları bırakması ve hep aynı başörtüsünü takan kadınların çamurlu kaldırımlarda yürürlerken hep aynı şekilde önlerine bakmaları..." Akılcılıkla duyguculuğun çarpışmasını başka kentlere taşır ama sorun değişmez. Doğu felsefesindeki insanların yaşam biçimlerinin sonuçları eldeki sonuçları verir. Aranan giz doğunun esrarıdır. Kişinin kendisidir. Ruh hali değiştikçe (Galip'in) İstanbul'da değişir. Kenti dolaşırken içi ressam paleti gibi rengarenk olur.

"Hâlâ yeni fethedilmiş bir şehir gibiydi. İstanbul."

İstanbul, sadece satıcısının döndürebildiği bir topaç gibidir. Kişinin onu döndürebilmesi bilgisiyle orantılıdır.

Onu bilmek ve sevmek gerekir. Oysa yabancılaşma sevgiyi de öldürür. "Aptal kutusunun" önünden kalkıp İstanbul'u görmek gereklidir. Mermerlerine dokunmak, cami duvarlarına ve suyuna sırtını dayamak ve dinlenmek elzemdir akasyaların gölgesinde.

Sayısız aşkların, idamların, hilebazlığın ve fettanlığın izlerini, sürerek anlaşılabilir belki "modern zamanlar" ve yeni İstanbul. Müzeleri gezilmemiş, saraylarına ayak basılmamış, Osmanlı mimarisiyle kontur geçilmemiş bir İstanbul, şehri İstanbul olamaz. Yaşanan yer olmaz. Koca Sinan'ın mühendislik ve mimarlık başyapıtları camileri hiç görmemişlerin yaptığı "saldırgan bir mızrak ormanı gibi kuşatan o acıklı beton minare ormanları üzerine" basılınca yüreği acır insanın. İstanbul sadece levantenlerin değil, onlarla birlikte yaşamış Osmanlı kültürünün ihtişamını hatırlatır her dem bir revakta. Gövdemizin bir parçası olmalıdır şehr-i İstanbul. Bizi duygularımızla içine alan bir yer olmalıdır şehr-i İstanbul. Taş hanlardan, eski dükkanlardan, camdan pasajlardan, kirli sinemalardan, Kapalıçarşı içinden çıkıp gelecektir şehr-i İstanbul. Çünkü ilgrendiğimiz ve pisliğinde kendimizden hiçbirşey bulamadığımız bir yer bizim değildir. Belki bu nedenle "En güzel İstanbul Resim Yarışması" çok hoş bir simgedir. İki ayrı kitaptan, iki ayrı görüntüden oluşan şehr-i İstanbul tüm gizli ve hüznüyle, Doğu ve Batı arasında bir folkstrot oyunu oynar. Bir gökkuşağının içine atar bizi.

"Çok büyük bir ülkedir İstanbul, anlaşılmaz bir ülke." Ama hep uzak geçmişin hüznüyle bakılır bugünün ve geleceğin İstanbul'una. Ona: "O zamanlar - yüz yıl önce - şehrimiz, sokaklarında milyonlarca işsizin şaşkın tavuklar gibi gezindiği, yokuşlarından çöplerin, köprü altlarından lağımların aktığı, bacalarından zift renginde kara dumanların fışkırdığı ve otobüs duraklarında bekleyenlerin acımasızca dirseklestiği bir yer değildi daha. O zamanlar, atlı tramvaylar o kadar yavaş giderdi ki, bazı yolcular bir iskelede iner, ıhlamur, kestane ve çınar ağaçlarının altından güle konuşa öteki iskeleye kadar yürür, iskele kahvesinde bir çay içtikten sonra, ancak yetişen aynı vapura binip yollarına devam ederlerdi. O zamanlar, ceviz ve kestane ağaçları kesilip üzerlerine sünnetçilerin ve terzilerin el ilanları yapıştıracağı elektrik direklerine dönüştürülmemişti daha. Şehrin bittiği yerde, çöplük ve üzerleri elektrik ve telgraf direkleriyle kaplı kel tepeler değil, kederli ve acımasız padişahların avlandığı ağaçlıklar, yeşillikler ve korular başlardı. Daha sonra şehri saran lağım borularının, parke taşlı yolların ve apartman binalarının yok edeceği bu yeşil tepelerin birindeki av kasrında, şehzade, yirmiiki yıl üç ay yaşamıştı."

Geçmişi bugünü ve geleceği bir paragrafta anlatılır İstanbul'un. Başka bir sayfada yine "av kasrı" diyemez tek başına tüm halleriyle gelir "av kasrı"nın kurulduğu tepeye:

"Yüzyıl sonra, parkeyle kaplı tramvay yollarıyla, çeşitli Batı üsluplarının taklidiyle yapılmış korkutucu ve karanlık apartmanlarla, kız erkek liseleri, bir karakol ve bir cami ve elbiseci, çiçekci, halıcı ve kuru temizlemeci dükkanlarıyla dolacak bir tepeydi av kasrı."

Hüzünlü, yitik geçmiş bugünün içinde suya atılan kaynamış kurşun gibi göz göz olur, donar kalır. Masal içinde masal tariflenir. Belki Rüya'nın yazgısıdır İstanbul'un yazgısı; Galip'in "yetmişüç yaşında artık başka hayatları özleyemeyecek bir hale geldiğinde Rüya'nın beni seveceğini biliyordum. İstanbul ise okuyucularının farkettiği gibi aynı sefaletiyle yaşacaktı."

Şehr-i İstanbul'da yaşayanlar bir başka hayatı özleyemeyecek duruma gelince belki İstanbul sevilecektir, tüm sefaletine rağmen. Sevgi ve duygu birliği kurulmayan bir şehir derin bir güçsüzlüğün göstergesidir. Çok tanrıcı geleneklerin mirasçısı bir iman sahibinin Ortadoğu'nun tanrıcı felsefesiyle bütünleşmesi gibidir. İstanbul'da yaşanan sürekli çekişme.

Belki bu nedenle kitabın sonunda sadece çeşetler ve düşler kalır geriye. Kara Kitap kara bir düşün izdüşümüdür anlatıda. Sinemayla soyut, fotoğrafla somut olarak elde kalan görüntüler, anılar güzel İstanbul'u, gözler ise çirkinliklerin yuttuğu İstanbul'u algılayarak kağıda döker.

İstanbul sinema demektir o dönemler. Kimliğimizi çalan filmler hem mutluluk hem mutsuzluk olarak akar seyircinin üstüne. Yeni Melek, Konak, Atlas, Elhamra, Rüya, Beyoğlu, Site ve siyah-beyaz fotoğraflar boz-yap gibi dağınıktır. Herşey dayanılmaz anılarla yüklüdür. Unutulmuş kokular aranır çevrede, sabun, kolonya ve çiçeklerin kokusundan uzak bir ülke; şehr-i İstanbul. Bu şehirde kaygı varolan gerçeği gölgeler.

Kara Kitap kör bir kuyunun çekici dehşetini sergiliyor.

ABONE OLUNUZ
ABONE BULUNUZ

YIL : 2 SAYI : 20 — AYLIK SİYASİ GAZETE BİZİM ŞEHİR HABERLERİ — NİSAN 1991

PROKLUS

PROKLUS REKLAM VE YAYINCILIK LTD. ŞTİ.
PROKLUS ADVERTISING AND PUBLISHING CO. LTD.

BİR İBRAHİM AYRAL HOLDİNG KURULUŞUDUR.

SAHİBİ
CÜNEYT AYRAL

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ :
NEDİM AKKOHEN

FOTOĞRAF DANIŞMANI
ERGUN ÇAĞATAY

İSVEÇ MUHABİRİ :
DEMİR ÖZLÜ :

FRANSA MUHABİRİ :
MERZUKA ARIKAN

ALMANYA MUHABİRİ:
NECMİ SÖNMEZ

YÖNETİM YERİ

ZİNCİRKUYU CADDESİ. SELİN APT. 15/11
ULUS 80620 İSTANBUL
TEL : (90-1) 157 60 92 - 93 FAX : 157 60 95
TELEX : 26896-AYRL-TR.

GENEL YAYIN YÖNETMENİ :
KERİM FERSAN

GÖRSEL YÖNETMENİ :
TUFAN AKSOY

ARAŞTIRMA GRUBU BAŞKANI
Dr. ÜSTÜN ÇELİKER

TEKNİK SEKRETER :
AYHAN KÖKTEN

SEKRETER :
SEVİM BIYIK

MUHASEBE MÜDÜRÜ :
BİROL MARAL

DİZGİ - BASIM

TİSAMAT - 118 10 19 - ANKARA

DAĞITIM

YAYDAĞ - İSTANBUL

YAYIMLADIĞIMIZ TÜM YAZI, RESİM VE BELGELER; KAMU YARARI GÖZETİLMEK VE GAZETEMİZİN ADI BELİRTİLMEK KOŞULUYLA YENİDEN YAYIMLANABİLİR.

TAM SAYFA SİYAH-BEYAZ : ÜÇMİLYONLİRA
YARIM SAYFA SİYAH-BEYAZ : BİRMİLYON YEDİYÜZELLİBİNLİRA
ÇEYREK SAYFA SİYAH-BEYAZ : BİRMİLYONLİRA

TAM SAYFA RENKLİ : BEŞMİLYONLİRA
YARIM SAYFA RENKLİ : ÜÇMİLYONLİRA
ÇEYREK SAYFA RENKLİ : İKİMİLYONLİRA

DEVAMIYİRMİYEDİ

AYLIK SİYASİ GAZETE
BİZİM ŞEHİR
HABERLERİ

Kara kitap ve Şehr-i İstanbul

NEVVAL ÇİZGEN

Büyülü şehirler diziminde Paris, Londra, Viyana, Berlin, Beyrut ve mutlaka İskenderiye yer alırken, İstanbul tüller içindeki gizemli yüzüyle bir hüzün yumağı olarak girer sıraya. Edebiyat biçemlerinin içeriğinde nar taneleri gibi dağılıverir kentler. Birçok Batı romanında olağanüstü büyülü şehir anlatımları bizi o şehirlerle sırdaş yapar.

hele gönül verdiğimiz şehirle bire bir ilişki kurabilmenin zenginliğini başka insanlara aktarma keyfine doyum olmaz. Semtler, sokaklar benimsenir. John Keats belki bu nedenle "Duygularla kavranabilen güzellik sonsuza uzanan mutluluktur" demiştir.

cak!" Ve "İskenderiye, Belleğin başkenti! ...geçmişin çiğnenmesi olanaksız acı otu, belleğin özü. "Lawrence Durrell'in olağanüstü, büyülü İskenderiye Dörtlüsü en güzel şehir romanlarındandır.

İskenderiye yaşayan mekân ağırlığını her şeyin üstüne fazlasıyla koyar. Dün ve bugün İskenderiye'de kaynaşmıştır. Eski şehri verirken bunu büyük bir lirizmle yapar. Hiçbir çirkinlik insana iğrenme duygusu vermez nedense.

Üç ayrı zaman uzamında bir kent değerlendirmesini Orhan Pamuk'un Kara Kitap'ındaki İstanbul'da buldum. Dün, bugün ve yarın her anıyla şehirsel bir çerçevede çözülüyor. İstanbul'u dünü, bugünü ve geleceğiyle tanıma, gizine erme hikâyesiyle karşılaşıyoruz. Batının doğuya, Doğunun batıya rastladığı bu noktada nostalji bir dekor gibi kullanılıyor. Orluğun çamurunda kurulmaya başlayacak yeni mahallelerden söz ediyorum: Gecekondulardan, salaş bar, pavyon ve eğlence yerlerinden, atlıkarıncalı lunaparklardan, kumarhanelerden, camilerden, derviş tekkeleri ve Marksist fraksiyon yuvalarından ve kapkaççı plastik atölyeleriye naylon çorap imalathanelerinden "kıyametimsi kargaşayı" Orhan Pamuk biraz buruk ama çokca öfkeyle yazar. Dününü, bugününü ve geleceğin kısırlığını bir çırpıda anlatır okuyucuya.

"Boğaz kıyılarındaki erguvan ve hanımellerinin bayıltıcı serinliğini koklayarak rakı içtiğimiz masalarda çürüyen ölülerin genzimizi yakan o küfle karışık kekre kokusunun tadını alacağız.

Yokolan güzelliklerin can acısıyla yazar göndermelerini haykırarak bin yıla yayar.

TURGUD BEZMEN KOLLEKSİYONU

İstanbul'un ikibin yıla yayılan tüm anları bir yağmur gibi serpilivermiştir şehre. Akdeniz ve Ortadoğu'nun bu alımlı prensesi kraliçeliğini esrarengiz cümlelerde bulur.

Ahmet Rasim, Hüseyin Rahmi, Halit Ziya, A. Hamdi Tanpınar İstanbul'un yaşayan, kıpır kıpır dokusunu avuçlarımıza sunarlar. A. Hamdi Tanpınar İstanbul'da bir akşam vaktini fısıldar kulağımıza; Ahmet Rasim Kağıthane'de dolanır ince alaylarla.

Tanpınar ronanına İstanbul'u mekân olarak seçer ve o zaman dilimi içinde şehri anlatır. Hemingway'de Paris'i anlatırken sadce yaşadığı Paris'i anlatır. "Sen yaşamla damgalısın" denen Hemingway'in Paris'i de yaşamla damgalı bir coşkuyla anlatılır. Tadına doyulmaz şarapları, istiridyeleri, etleri, cafeleriyle Hemingway'in Paris'ine karşılık, Ehrenburg'da "Notre Dame kocaman bir taş ormanı gibi yükselir."

Ehrenburg hüzünlü ve çirkin Paris'i anlatır. Sanki kötü bir filmi sonuna dek izlemek zorunda kalmış bir eleştirmen gibidir. Bundan bir tek kestaneler ve kestane ağaçları kurtulabilir. İnsanla doğanın kaybolan uyumunu orada buluruz birden.

Vurdumduymaz Paris, yaşanan günleri anlatırken bir dönemin mekân ağırlığını sırtımıza yıkar. Geleceğe dair bir tek satır vardır: "Yakın müzeleri, tabloları yok edin, Paris gene kalahan Pamuk'un nostaljisi kendi dünyasına ait; kendi dünyasının içindekilerle dışındakiler arasında dolanan hüzünlü bir gergef. Şehrin ülke felsefesiyle olan ilişkisi bugünü doğururken, bugün de geleceği öldürür. Orhan pamuk fiziki çevreyi felsefi temelin etrafına taç yaprakları gibi görkemli diziverir. "Parke yollarda titreyen otobüslerle Bebek'e ya da Trabya'ya sandal gezintisine çıkarırlardı." diye başlıyor ve "tramvay yolunun yıllanmışparke taşlarının anlamsız bir asfaltla örtülüverdiğini gördüğü zaman..." bunu [uğursuzluk] duygusuyla bağlayıveriyor. En iyi tanımını Boğaz'da buluyor dün, bugün ve yarın.

"Bir zamanlar "Boğaz" dediğimiz o cennet yer, kara bir çamurla sıvalı kalyon leşlerinin, parlak dişlerini gösteren hayaletler gibi parladığı bir zifiri bataklığa dönüşecek sıcak bir yaz sonunda ise, bu bataklığın, küçük bir kasabayı sulayan alçakgönüllü bir derenin tabanı gibi, yer yer kuruyup çamurlaşacağını, hatta binlerce geniş borudan şelaleler gibi gürül gürül akanlağımların suladığı yamaçlarda otların ve papatyaların yeşereceğini tahmin etmek zor değil. Kız Kulesi'nin bir tepenin üstünde korkutucu gerçek bir kule gibi yükseleceği bu derin ve vahşi vadiye yeni bir hayat başlayacak.

Ellerindeki ceza fişleri ile oradan oraya koşan belediye memurlarının bakışları arasında eskiden "Boğaçizi" denen bu boş-

Ölümü beklemenin zamanı gelmiştir artık, tıpkı bizdenönce yaşayan diğerleri gibi bu ölüm anına olan katkımız nedeniyle hakettiğimiz ölümü beklemenin zamanı gelmiştir.

"... Cihangir'in eski sokaklarından, basamaklı dar kaldırımlarından Karaköy'e inerken gördüğü eski bir koltuğu..." günboyu anımsar Kara Kitap'ın kahramanı, İstanbul'un sokaklarındaki binlerce ayrıntının belleğimizin küçük kapaklı kutularında nasıl darmadağınık bir özlemle durduğunu anlatır okuyucuya.

"Tophane arkalarındaki dik yokuşların birinde, duvar kağıtçılarının, muşamba kaplamacılarının, kartonpiyercilerin ve marangoz dükkanlarının birinin kapalı kepenglerinin önüne bırakılmıştı koltuk." Tophane yokuşundan başlayarak tarifler koltuğu. Fiziki çevreyle insanı, felsefeyi ve yaşamı birbirlerinden yola çıkarak yumak gibi sarar. Sonra bu dört ayrı renkle sarılan "çile"yi sergiler.

Karla kaplı Galata Köprüsünden defalarca geçer ve her birinde ayrı bir panorama tanımlarken "Galip'in" duygusal evrenini ustalıkla mekanın içine alır.

"Galata köprüsü üzerindeki seyyar satıcılar, şipşak fotoğrafçılar, yanık suratlı dilenciler de, son günleri boşluğunu hem

(Devamı Yirmiyedide)

Şehirler insanları ile vardır

FRANSA'NIN ÜNLÜ SANATÇISI S. GAINSBOURG ÖLDÜ.

Merzuka Arıkan Paris'ten bildiriyor.

Fransızların ünlü sanatçısı Serge Gainsbourg, günde üç-dört paket içtiği Gitanes sigarasının yoğun dumanları içerisinde yok oldu gitti.

Çok çeşitli sanat dallarındaki ustalığı ve aykırı kişiliği ile ün yapmış olan Serge Gainsbourg, Paris şehrinin simgelerinden biri olmuştu. Çoğunlukla üç günlük sakalı ve ağzından eksik etmediği sigarası ile her yaptığı bir olay olan S. Gainsbourg'un ölümüyle Paris'te sanki bir heykel yıkıldı ve artık yenisini yapmak olanaksız.

William Kleen'in çektiği bu S. Gainsbourg fotografı Paris'te kartpostal olarak satılıyor.

PAMUK